

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ
YERİ VE ÖNEMİ: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRNEĞİNDE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Farid KARIMLI

ARALIK-2021

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ
YERİ VE ÖNEMİ: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRNEĞİNDE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Farid KARIMLI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mohammad ARAFAT

ARALIK - 2021

TRABZON

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış, ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ - Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada yararlanılan kaynakların tümüne eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Farid KARIMLI

14/12/2021

ÖNSÖZ

Günümüzde artık uluslararası sistem sadece devletlerden meydana gelmemektedir. Yani bu sistemin içerisinde birden fazla aktörün var olduğunu görmekteyiz. Bu aktörlerin en önemlilerinden biri ise uluslararası kuruluşlardır. Hatta geldiğimiz bu dönemde uluslararası sistemin bu aktörler olmadan işlemeyeceğini de iddia edebiliriz. Uluslararası örgütlerin sistem içerisinde gün geçtikçe fonksiyonları biraz daha artmaktadır.

Bu aktörlerin en önemlisi hiç şüphesiz Birleşmiş Milletler'dir. 1945 yılında Milletler Cemiyeti'nin devamı niteliğinde kurulan Birleşmiş Milletlerin temel görevi uluslararası barış ve güvenliği korumaktır. Bu konuda birçok eleştirilere maruz kalsa da örgütün kuruluşundan bu tarafa herhangi bir büyük savaşın ortaya çıktığını göremedik.

Yapmış olduğum bu tez çalışmasının temel amacı, uluslararası örgütlerin uluslararası sistemdeki yeri ve önemine değinmektir. Aynı zamanda günümüzde kapsam bakımından en büyük kuruluşu olan Birleşmiş Milletler örnek niteliğinde incelenmiştir. Günümüz dünyasında Birleşmiş Milletler'in barışı korumadaki çabaları, terörizm ile mücadele, insan haklarının korunması, çevre konuları gibi birçok alanda yapmış olduğu çalışmaların uluslararası sistem açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında kıymetli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım Sayın Prof. Dr. Mohammad ARAFAT'a teşekkür ederim.

Aralık, 2021

Farid KARIMLI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEORİK ÇERÇEVE	4-19
1.1. Uluslararası Örgüt Kavramı	4
1.1.1. Uluslararası Örgütlerin Özellikleri.....	4
1.2. Uluslararası Örgütlerin Tarihsel Gelişimi	6
1.2.1. Uluslararası Örgütlerin Ortaya Çıkış Süreci	7
1.2.2. Modern Uluslararası Örgütler	7
1.3. Uluslararası Örgütlerin Sınıflandırılması	8
1.4. Uluslararası Örgütlerin Önem ve İşlevleri	8
1.5. Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Uluslararası Örgütlere İlişkin Yaklaşımı	11
1.5.1. Realizm Açısından Uluslararası Örgütler	11
1.5.2. Liberalizm Açısından Uluslararası Örgütler	14
1.5.3. Liberal Kurumsalcılık Açısından Uluslararası Örgütler	15
1.5.4. İşlevselcilik Açısından Uluslararası Örgütler	16
1.5.5. Neo-liberal Kurumsalcılık Açısından Uluslararası Örgütler.....	17
1.5.6. Sosyal İnşacılık Açısından Uluslararası Örgütler	17

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ	20-44
2.1. BM'in Kuruluşu	20
2.1.1. Tarihsel Analiz ve Güncel Durum	21
2.2. Örgütün Temel Özellikleri	23
2.2.1. BM'in İlke, Görev ve Hedefleri.....	24
2.3. BM'e Üyelik Süreci	25
2.4. Örgütün Organları	26

2.4.1. Genel Kurul.....	26
2.4.2. Güvenlik Konseyi	28
2.4.3. Vesayet Konseyi	30
2.4.4. Genel Sekreterlik	31
2.4.5. Ekonomik ve Sosyal Konsey	32
2.4.6. Uluslararası Adalet Divanı.....	32
2.4.7. BM'in Yardımcı Organları	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ ROLÜ.....	45-76
3.1. Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Sistem İlişkisi.....	45
3.1.1. BM'in Uluslararası Politik Sistemdeki Konumu	45
3.2. BM'in Küresel Ölçekteki Rolü	47
3.2.1. Çatışma Çözümündeki Rolü	51
3.2.2. Barışı Korumadaki Rolü	53
3.2.3. Terorizmle Mücadeledeki Rolü	57
3.2.4. İnsan Haklarının Geliştirilmesindeki Rolü	63
3.2.5. Çevre Politikasındaki Rolü	65
3.3. Birleşmiş Milletler'e Yönelik Eleştiriler.....	67
3.3.1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne Yönelik Eleştiriler	67
3.3.1.1. Adaletsizlik	67
3.3.1.2. İki Yıllık Zaman Sınırının Olması	67
3.3.1.3. Oy çoğunluğu Değil Oybirliğinin Olması	68
3.3.1.4. Katılımcılık	68
3.3.1.5. Şeffaflık	69
3.3.1.6. Hesap Verilebilirlik	69
3.3.2. BM Güvenlik Konseyi'ni Savunanlar: Razali Planı	70
3.3.3. Birleşmiş Milletler Genel Yapısına Yönelik Eleştiriler	71
3.4. BM'e Yönelik Reform Talepleri ve Geleceği	73
3.4.1. BM'e Yönelik Reform Talepleri.....	73
3.4.1.1. Kofi Annan Planı	73
3.4.1.2. A Modeli.....	74
3.4.1.3. B Modeli	75
3.4.2. Birleşmiş Milletlerin Geleceği	75
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA.....	80
ÖZGEÇMİŞ	85

ÖZET

Bu tez çalışmasında uluslararası örgütlerin uluslararası sistem içindeki rolü Birleşmiş Milletler örneğinde incelenmiştir. Uluslararası örgütler, ulus-devletin ortaya çıkışı ve uluslararası sisteme hakim olmasıyla görülmeye başlanmıştır. Yıllar içerisinde birçok alanlarda faaliyetlerde bulunan farklı uluslararası örgütler ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin başında, şimdiye kadar kurulan örgütlerin en kapsamlısı olan Birleşmiş Milletler'i gösterebiliriz. Temel görevi barış ve güvenliğin korunması olan bu örgütün, bundan başka birçok alanda faaliyetlerde bulunduğunu da söyleyebiliriz. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması başta olmak üzere birçok alanda Birleşmiş Milletler'e yönelik olumsuz eleştiriler gelmiştir. Yapmış olduğum tez çalışmasında bu olumsuz eleştirilere değinilmiş ve Birleşmiş Milletler'in geleceği konusunda farklı fikirler dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Örgütler, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Sistem, Dış Politika

ABSTRACT

In this thesis, the role of international organizations in the international system is examined in the example of the United Nations. International organizations began to be seen with the emergence of the nation-state and its domination of the international system. Over the years, different international organizations operating in many fields have emerged. At the head of these organizations, we can show the United Nations, which is the most comprehensive organization ever established. We can also say that this organization, whose main task is to maintain peace and security, carries out activities in many other fields. There have been negative criticisms of the United Nations in many areas, especially in the maintenance of international peace and security. In the thesis I have done, these negative criticisms have been addressed and different ideas have been expressed about the future of the United Nations.

Keywords: International Organizations, United Nations, International System, Foreign Policy.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEB	: Avrasya Ekonomik Birliği
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı
ASEAN	: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: BM Güvenlik Konseyi
BMMYK	: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği
ECB	: Avrupa Merkez Bankası
ECOSOC	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IAEA	: Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu
IBRD	: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
ICAO	: Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
IGO	: Hükümetler arası Örgütler
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IMO	: Uluslararası Denizcilik Örgütü
INGO	: Hükümet dışı Kuruluşlar
IRO	: Uluslararası Mülteci Örgütü
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OAS	: Amerikan Devletleri Örgütü
OAU	: Afrika Birliği Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNIDO	: Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı
UPU	: Dünya Posta Birliği
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

WMO : Dünya Meteoroloji Örgütü
WTO : Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Genel olarak bakacak olursak uluslararası örgütleri, birden fazla devletin bir araya gelerek oluşturduğu süreklilik arz eden yapılar olarak nitelendirebiliriz. Uluslararası örgütlerin, uluslararası arenada tıpkı devletler gibi bir özne oldukları zaman geçtikçe kuvvet kazanan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası sistemde, uluslararası örgütler zamanla işlevi ve mahiyeti bakımından değişiklik geçirmiştir. Bazı uluslararası ilişkiler teorileri uluslararası örgütlerin kendisini oluşturan devletlerden bağımsız bir kişiliğe sahip olduğunu da ileri sürmektedirler. Bu yaklaşımdan başka uluslararası örgütler uluslararası sistem teorileri tarafından irdelenmiştir.

Uluslararası ilişkiler teorilerinden olan realizm uluslararası örgütleri, uluslararası sistemde özne konumu bulunmadığından dolayı etkisiz yapılar olarak görmektedir. Diğer bir teori olan liberalizm ise uluslararası örgütleri özne olarak kabul etmenin yanısıra hem de işbirliğini geliştirmede önemine vurgu yapmıştır. Liberal kurumsalcılar ise bu yapıları özne olarak kabul ederler, ama realistler gibi sistemin temel öznesinin devletler olduklarını savunmuşlardır ve uluslararası örgütlerin devletlerin yanında önemsiz yapılar olduğunu iddia etmişlerdir. Ama buna rağmen devletler arasında işbirliğinin mümkün olduğunu belirtmişlerdir ve bunun sağlanmasında bu yapıların önemini vurgularlar. Diğer bir teori olan işlevselcilik ise uluslararası örgütlerin karşılıklı bağımlılığın artması sonucunda meydana gelip, yaygınlık kazandığını belirtmişlerdir.

Birleşmiş Milletler de uluslararası sistemde faaliyet gösteren bir uluslararası örgüttür. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından 1945'te kurulan Birleşmiş Milletler (BM), neredeyse evrensel üyeliğe sahip uluslararası bir hükümet örgütünün en önemli örneğidir. Yalnızca devletler Birleşmiş Milletler'e üye olabilir. Üyelik değerlidir, çünkü bu örgüte üye olan devletin egemenliğinin uluslararası düzeyde tanınmasını sağlar. 2021 itibarıyla Birleşmiş Milletler'in 193 üyesi bulunmaktadır. Ancak az sayıda devletin üye olmadığını da belirtmemiz gerekmektedir. Örneğin, Tayvan defalarca üyelik talebinde bulunduğu halde, bu talebi Çin tarafından engellenmiştir. Bunun nedeni Çin'in Tayvan'ı egemen topraklarının bir parçası olarak görmesi ve onu bağımsız bir ulus olarak tanımamasıdır. Elbette, Tayvan Birleşmiş Milletler üyeliğini istemektedir. Çünkü bu, uluslararası toplumun egemenliğini tamamen kabul etmesi anlamına gelmektedir.

Birleşmiş Milletler'in temel kuruluş amacının başında uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması gelmektedir. Aynı amaçlarla kurulmuş olan Milletler Cemiyeti bu görevleri tam yerine getirememiş ve İkinci Dünya Savaşı'nın çıkışını engelleyememiştir. Birleşmiş Milletler barış ve

güvenliğin korunmasının yanında, ekonomik, kültürel, toplumsal iş birliği oluşturmak, uluslararası çatışmalara çözüm bulmak için çalışmalar yapmak, insan hakları ihlallerini önlemek, çevre ile ilgili konularda forumlar oluşturmak, terörizmle mücadele ve daha başka bir çok alanda faaliyetlerde bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in altı ana organı vardır. Bir devlet üye olduğunda, otomatik olarak Genel Kurul üyesidir. Bu ülke ne kadar büyük veya küçük, zengin veya fakir olursa olsun, her devletin bir oy aldığı en demokratik organdır. Aynı zamanda, her Eylül ayında dünya liderlerinin, Birleşmiş Milletler armasının açıkça görülebildiği koyu yeşil bir podyumun ardından uluslararası topluma hitap ettikleri yerdir. Diğer organlar, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC), Mütevelli Heyeti, Sekretarya ve Uluslararası Adalet Divanı'dır. Açık farkla en güçlü organ, 15 üyesi olan Güvenlik Konseyi'dir (BMGK). Beş devlet - Çin, Fransa, Rusya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri - Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleridir. Diğer on devlet, iki yıllık görev süreleri için Genel Kurul tarafından oylanır. Güvenlik Konseyi, devletlere yaptırım uygulayabilen ve belirli bir bölgede, ülkede barışı sağlamak için uluslararası toplum adına askeri güçler konuşlandırabilen tek organdır. Birleşmiş Milletler'in kendi askeri gücü yoktur, ancak üyelerinin katkılarıyla askeri ve polis personeli toplayabilmektedir.

Kapsayıcı olabilmek için Birleşmiş Milletler, sivil toplum gruplarının bazı toplantılarında katılımını memnuniyetle karşılamıştır, ancak çok önemli Güvenlik Konseyi oturumlarına asla katılmamıştır. Bu kuruluşlar, Genel Kurul'a gözlemci olarak katılmaktadırlar. Örneğin Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi ile 'danışma statüsüne' sahip kuruluşlar olarak konuşabilirler. Silahsızlanmadan, gürültü kirliliğine, ruh sağlığından mültecilere kadar her konuda sivil toplum kuruluşları vardır. Özel olarak Birleşmiş Milletler toplantılarına konuşmaya davet edilen özel şahıslar da vardır. Bu nedenle, cinsel istismar, işkence veya ayrımcılığa ilişkin ilk ağızdan kalp burkucu anlatımlara yer verilmektedir. Bu tür tanıklıklar uluslararası toplumu harekete geçirme gücüne sahiptir. Hala, bu tanıklıklar ne kadar güçlü olursa olsun, sonuçta eylemin gidişatını belirlemek üye devletlere kalmıştır. Birleşmiş Milletler'e liderlik eden Genel Sekreter de dahil olmak üzere, Sekreterlik kendi başına hareket edemez ve üye devletlere yalnızca 'bir şeyler yapmaya' itiraz edebilir. Bu nedenle, BM inkar edilemez, geri alınamaz bir şekilde uluslararası bir hükümet örgütü olmaya devam ediyor ve devletlerin üzerinde bir yetki mercii değildir.

Çalışma sırasında sosyo-felsefi analiz ve tarihsel bilim metotları ve genel bilimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu araştırmayı yürütürken kitaplardan, makalelerden, tezlerden, dergilerden, internet sitelerinden yararlanılmıştır. Yapmış olduğum çalışma özet, önsöz, giriş, üç bölüm, sonuç ve kaynakçadan meydana gelmektedir.

Birinci bölüm genel olarak örgüt kavramı tanımlanmış, onun tarihsel gelişimi irdelenmiştir. Aynı zamanda bu yapıların özellikleri, önemi, sınıflandırılması yapılmıştır. Bölümün son kısmındaysa uluslararası ilişkiler teorilerinin uluslararası örgütlere yaklaşımına yer verilmiştir.

İkinci bölümde evrensel bir örgüt olan Birleşmiş Milletler'e giriş yapılmıştır. Genel olarak Birleşmiş Milletler'in kuruluş süresinden, öneminden özelliklerinden ve üyelik sürecinden bahsedilmiştir. Bölümün son kısmındaysa Birleşmiş Milletler'in organları incelenmiştir.

Son bölüm olan üçüncü bölümdeyse Birleşmiş Milletler'in uluslararası sistemdeki rollerine değinilmiştir. Bu çerçevede çatışma çözümü, barışı koruma, terörizmle mücadele, insan hakları çalışmaları ve çevre ile ilgili çalışmaları güncel örnekler eşliğinde incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Uluslararası Örgüt Kavramı

Uluslararası kuruluşlar, bilgi toplama ve trendleri izleme (örneğin Dünya Meteoroloji Örgütü), hizmet ve yardım sunma (örneğin Dünya Sağlık Örgütü), pazarlık için forumlar sağlama (örneğin Avrupa Birliği) ve anlaşmazlıkları çözme dahil olmak üzere birçok farklı işlev görür. Devletlerin ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çalışabilecekleri siyasi kurumlar sağlayarak, işbirliğine dayalı davranışları geliştirmeye yardımcı olabilir. Uluslararası örgütlenme kavramı 20. yüzyılda ortaya çıkmış yeni bir kavramdır. Uluslararası örgütler işbirliği ihtiyacından doğan, sosyal gelişmelerle birlikte karşılıklı bağımlılıkların arttığı, yerel ve uluslararası toplumlarda faaliyet gösteren yapılardır. Ortak eylem gerektiren sorunlar ilk olarak siyasi olmayan alanlarda ortaya çıkar. Siyasi olmayan alanlarda anlaşmak, siyasi alanlara göre daha kolaydır. Bu yüzden uluslararası örgütlerin başlangıcı çok mütevazı, çok teknik bir başlangıçtır (Dedeoğlu, 2011: 17).

Gerçekte, uluslararası örgütlerin ortaya çıkması sanayi devrimi sırasında işbirliği yapma ihtiyacından kaynaklanıyordu. İdari birlikler esas olarak teknik gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, telgraf icat edildiğinde, frekansları yönetecek uluslararası bir organizasyona ihtiyaç vardı, çünkü kendi ulusal sınırları içindeki herkes istediğini yaparsa, iletişim hedeflerine, dolayısıyla postane için bile ulaşamayacaktır (Muslu, 2012: 7).

İdari birlikler teknik yeniliklerden, dolayısıyla anlaşma ihtiyacından kaynaklanıyordu. 20. yüzyıl, savaş, barış, insan hakları ve çevre konularını ele alırken, siyasi görevi olan uluslararası örgütler olan başka tür uluslararası örgütlerin gelişimiyle birlikte uluslararası örgütlerin patlamasına tanık oldu. Barışı koruma, tüm uluslararası toplumun birlikte ele alması gereken bir işlevdir, özel ittifaklar barış faktörleri değildir. BM Genel Kurulu sadece tartışabilse bile toplantılara izin verdiği için çok faydalıdır. Hiçbir şeye karar verilmemiş olsa bile, toplantı uluslararası ilişkilere yeni bir boyut getiriyor (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 17).

1.1.1. Uluslararası Örgütlerin Özellikleri

Şu anda, uluslararası örgütlenmenin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Uluslararası örgüt kavramı, büyük devlet gruplarının çıkarlarına ve yazarların felsefi anlayışlarına

göre değişiklik göstermektedir. Uluslararası örgütler, üyelerinin ortak amaçlarını gerçekleştirmek üzere hareket eden, iki ya da daha fazla egemen devlete mensup üyelerden oluşan ve bunların aralarında bir anlaşma ile kurulmuş olan devamlı ve resmi yapılardır (Archer, 2001: 8).

Kuruluşunun temeli olan siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerden yola çıkarak bu kurumun statik ve dinamik incelenmesi, uluslararası örgütlerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesine olanak tanır. Birçok yazar uluslararası örgütü bir devletler birliği olarak nitelendiriyor. Egemen varlıklar olarak birleşen devletler, haklarının kullanılması ve uluslararası yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için kurumsal bir çerçeve olarak uluslararası örgütleri meydana getirirler. Böylece ortak çabalarla sorunları çözmeye, barış, güvenlik ve uluslararası işbirliği ilişkilerini geliştirmeye katılırlar (Ellis, 2010: 14).

Uluslararası örgütler kavramı genel olarak hükümetler arasında kurulan ve üyeleri sadece devletlerden meydana gelen olan kuruluşları tanımlamak için kullanılmaktadır (Arı, 2001: 239). Uluslararası örgütler, belirli alanlarda işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, hiçbir örgüt, uluslararası ilişkilerin tüm alanlarında devletlerle eşit bir temelde olamaz. Bu kuruluşların herhangi bir yetkisi, devletlerin haklarından kaynaklanmaktadır. Diğer uluslararası iletişim biçimleriyle birlikte, uluslararası kuruluşlar, uluslararası ilişkilerin belirli konularında işbirliği organı olarak hareket ederler. Uluslararası kuruluşlar, uygun bir organizasyon yapısına sahiptir. Bu özellik, uluslararası örgütün varlığı için çok önemlidir. Örgütün kalıcı yapısını doğrular ve aynı zamanda onu farklı uluslararası işbirliği biçimlerinden ayırır. Uluslararası kuruluşlar, uluslararası hayatı düzenlemek için en gelişmiş ve çeşitli mekanizmalar arasındadır. Uluslararası kuruluşların faaliyetlerinde gözle görülür bir artış ve toplam sayılarında önemli bir artış, modern uluslararası kalkınmanın dikkat çekici fenomenlerinden biridir. Şu anda, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin hızlı gelişimi döneminde, devletlerin varlığı, etkileşimleri olmadan imkansızdır. Etkileşimleri hem ekonomik hem de politik ilişkiler yoluyla gerçekleştirilebilir. Modern dünyada, devletler arasında işbirliği uluslararası kuruluşların yardımıyla yürütölmektedir (Emiroğlu, 2006: 105).

Uluslararası kuruluşlar yalnızca devletler arası ilişkileri düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda zamanımızın küresel meseleleri hakkında da kararlar alır. Uluslararası ilişkilerin öznesi olarak, uluslararası kuruluşlar kendi adlarına ve aynı zamanda kendilerinin parçası olan tüm devletler adına devletler arası ilişkilere girebilirler. Herhangi bir uluslararası organizasyon oluşturmanın amacı, devletlerin çabalarını siyasi (AGİT), askeri (NATO), ekonomik (AB), parasal ve mali (IMF) gibi alanlarda birleştirmektir. Ancak, BM gibi bir kuruluş, neredeyse tüm alanlardaki devletlerin faaliyetlerini koordine etmelidir. Bu durumda uluslararası kuruluşlar üye devletler arasında aracı görevi görür. Bazen devletler uluslararası ilişkilerin en zor konularını tartışma ve çözüm için örgüte sunar. Uluslararası ilişkilerin çok taraflı düzeyde düzenlenmesinin rolünün arttığı bir durumda, uluslararası kuruluşların bu tür bir düzenlemeye katılımı giderek daha çeşitli hale gelmektedir. Bu

aşamada, uluslararası kuruluşlar, devletlerin ekonomik alanda yeni işbirliği biçimleri geliştirme çabalarını birleştirmek için merkezler haline geldi. Küreselleşme bağlamında, devletler, daha önce devletlerin kendileri tarafından icra edilen dış ekonomik faaliyeti düzenleme yetkilerinin önemli bir bölümünü uluslararası kuruluşlara devretmek zorunda kalıyorlar (Mehmetoğlu, 2018: 33- 35).

1.2. Uluslararası Örgütlerin Tarihsel Gelişimi

Uluslararası örgütler günümüzde uluslararası sistemin önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası örgütlerin gelişimi, esas olarak, dünya hükümeti misyonunun felsefi ve ideolojik çekiciliğinden çok, uluslararası ilişkilerden kaynaklanan aşıkâr ihtiyaca bir yanıt olmuştur. Farklı halklar arasındaki ilişkilerin gelişmesi anlamında uluslararası ilişkinin büyümesi, olgunlaşan medeniyetlerin değişmez bir özelliğiydi (Karns ve Mingst, 2004: 10).

Siyasi bir yapı olarak konferansın hukuki sorunların belirlenmesine ideal olarak uygun olmaması konferans sisteminin bir dezavantajı olarak da söylenebilir. Bir konferanstan önceki konuların, esasen siyasi nitelikte olmasına rağmen, hukukla ilgili sorunları, devletlerin uluslararası hukuka göre hak ve görevlerini içerdiği birçok vaka vardı. Karadeniz'deki rejimle ilgili olan 1856 Paris Konferansı ve 1871 Berlin Konferansı, büyük ölçüde hukuki meseleleri ele aldı. Uluslararası ilişkilerden kaynaklanan siyasi sorunların çözümü için geçici konferanslar sistemi yetersiz olsa da, farklı ülkelerdeki insan grupları arasındaki ilişkilerin ortak çıkarlarından kaynaklanan düzenlemeleri daha da yetersizdi. Bu nedenle on dokuzuncu yüzyıl, hükümetler dışındaki gruplar arasında uluslararası karakterde dernek veya sendikaların gelişimine tanık oldu. Bunu siyasi alanda değil idari alanda hükümetlerin kendi aralarında benzer gelişmeler izledi. Birçok alanda uluslararası işbirliğinin gerekli olmadığı, aynı zamanda mümkün olduğu ortaya çıktı. (Elbir, 2019: 38).

Uluslararası işbirliğinin gerekli olabileceği en açık alan, bu nehir komisyonlarının oluşturulmasının da gösterdiği üzere, belki de ulaşım ve iletişim alanıdır. Diğer ulaşım ve iletişim yöntemlerinin düzenlenmesi hızlı bir şekilde takip edildi: 1865'te uluslararası Telgraf Birliği kuruldu, ardından 1874'te Evrensel Posta Birliği ve 1890'da Uluslararası Demiryolu Yük Taşımacılığı Birliği kuruldu. Yine de diğer alanlar da önemli ölçüde geride kalmadı: 1903'te Uluslararası Halk Sağlığı Ofisi oluşturuldu ve ekonomi alanında Metrik Birliği (1875), Uluslararası Telif Hakları Birliği (1886), ve Uluslararası Tarım Enstitüsü'nden (1905) günümüz uluslararası organizasyonunun ilk öncüleri olarak bahsedilebilir. Aslında, bunların bazıları, farklı bir isim altında ve farklı bir kurucu antlaşma temelinde de olsa hala varlığını sürdürmektedir: Örneğin, ilk uluslararası tarım enstitüsünden günümüzün FAO'suna doğrudan bir bağlantı vardır. Yirminci yüzyılın başlarında, devletlerarası işbirliği organizasyonunun uluslararası hukukta iyi kabul gördüğü gerçekten de yaygın bir bilgi gibi görünüyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın en büyük savaş alanı olan Avrupa'nın yeniden dirilişine bir dizi örgütün yükselişi de eşlik etti. Avrupa Konseyi,

Churchill'in Avrupa Birleşik Devletleri'ni yaratma arzusundan doğan ilk girişimdi, böylece Avrupa ABD ve İngiltere ile birlikte önemli bir güç haline gelebilirdi. Kısacası, dünyanın herhangi bir uluslararası kuruluşun veya başka bir kuruluşun çalışmalarının kapsamına girmeyen bir parçası yoktur (Muslu, 2012: 22).

1.2.1. Uluslararası Örgütlerin Ortaya Çıkış Süreci

Uluslararası kuruluşlar, üye devletler tarafından kolektif örgüte devredilen bir düzeyde özerklik, sınırlı bir etki alanı ve sınırlı bir eylem süresi ile donatılmış yasal bir varoluşla karakterize edilir. Evrensel Posta Birliği (1875) gibi en eski uluslararası örgütler, ağırlıklı olarak posta operasyonlarını koordine etmek gibi ticaret ve dünyevi hükümet operasyonlarına odaklanmışlardı. Büyüklük ve kapsamdaki ilk “modern” uluslararası organizasyon, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1919'da kurulan Milletler Cemiyeti idi. Cemiyet, kendisine devredilen yetkilerin sınırlı olması ve kararlarını uygulama kabiliyetinin neredeyse var olmaması nedeniyle sonuçta bir başarısızlık olduğunu kanıtladı. İkinci Dünya Savaşı ve BM'nin kurulmasının ardından, uluslararası toplum birden fazla uluslararası kuruluş kurmaya başladı ve üye devletler bunlara önemli bir güç verdi. WTO, OAS, OAU, NATO, UNESCO ve diğerleri gibi gerçek kısaltma içeren bu kuruluşlar, nispeten yaygın bir kalıcı sekreterlik ve personel yapısı, üye temsilcilerinden oluşan bir meclis ve devredilen yetkileri büyük ölçüde üye devletlerden bağımsız olarak kullanmaktadır (Rittberger ve Zangl, 2006: 8-9).

1.2.2. Modern Uluslararası Örgütler

Modern uluslararası örgütler:

- Avrupa Merkez Bankası (ECB)
- BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
- Uluslararası Para Fonu (IMF)
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)
- Paris 21 (S21)
- Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT)
- BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)
- BM Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCAP)
- BM Afrika Ekonomik Komisyonu (UNECA)
- BM Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE)
- BM Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu (UNECLAC)
- BM Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCWA)

- BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)
- BM İnsan Yerleşimleri Programı (BM-Habitat)
- BM Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO)
- BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)
- BM İstatistik Bölümü (UNSD)
- Dünya Bankası (WB)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)
- Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO)

1.3. Uluslararası Örgütlerin Sınıflandırılması

Sınıflandırma, bazıları tarafından çok basit bilimsel cihaz ve yöntem olarak kabul edilir. Uygulamalı bilime ve pratik sonuçların elde edilmesine önem verenler için, sınıflandırma kuru ve nafi bir prosedür gibi görünüyor. Ahlaki standartların ve amaçların önemi konusunda ısrar edenler için, acımasızca deneysel tümevarımsal sınıflandırma süreci insanlık dışı, hatta muhtemelen anti-sosyal görünmektedir. Bu sınıflandırma, tüm bilimsel sürecin başlarında ortaya çıkması anlamında, bilimin temel bir görevidir. Öyleyse, sınıflandırma, sosyal açıdan önemli konuya uygulandığında, konuyu önemli sosyal amaçlara yönlendirme sürecinde bir adım olarak, bununla daha etkili bir şekilde ilgilenmenin bir yolu olarak, değerli sonuçlar vaat ediyor gibi görünmektedir (Dedeoğlu, 2011: 18).

Başlangıçta, dahil edilmesi önerilen herhangi bir uluslararası “örgütün” yapısı ve resmi ilişkileri ile ilgili bir soru sorulmalıdır (Bilgin, 2010). Terimin burada kullanıldığı anlamıyla bir örgüt - şu an için “uluslararası” unsurun daha yakından incelenmesinden feragat ederek - temelde ortak bir amacı gerçekleştirmek için onlar tarafından kurulan birliğinden oluşur. Böyle bir birlik kısmen öznedir ve nesnedir. İki devlet arasında olgusal bir çıkar birliğinin bu kavramı tatmin etmek için yeterli olmadığı da açıktır. Bu durumun tanınması ve kabul edilmesi, olguyu uluslararası hukuk ve işbirliği alanına getirmek için gereklidir, ancak uluslararası bir organizasyon yaratmaya yönelik herhangi bir eylem neredeyse kesinlikle önceden var olan bu tür bir çıkar topluluğuna dayanmalıdır (Katıtaş, 2018: 21).

1.4. Uluslararası Örgütlerin Önem ve İşlevleri

Uluslararası kuruluşlar aşağıdaki şekillerde çalışır:

- Artikülasyon ve toplama
- Normların oluşturulması
- İşe Alım

- Sosyalleşme
- Kural oluşturma
- Kural uygulaması
- Kural-yargılama
- Bilgi
- Operasyonlar
- Ekleme ve Toplama

Uluslararası kuruluşlar, üyelerinin ulusal çıkarlarının uluslararası sistemde toplanması ve ifade edilmesi için işlev görebilir. Böylece, ilgili devletleri, çıkarlarını dünya toplumuna ifade etmek için aynı çerçeveye getiriyorlar. Tıpkı ulusal sistemlerdeki çıkar gruplarının daha iyi ücretler, çalışma koşulları için sendikalar, daha temiz çevre için yeşil barış gibi kurumlar, dernekler ve çıkar grupları oluşturarak ortak çıkarlarını dile getirmesi gibi devletler de aynı şeyi kendi uluslararası örgütler aracılığıyla uluslararası siyasi sistem üzerinde yaparlar. Bunu başarmak için koalisyon, işbirliği, ittifak oluştururlar

Örneğin OPEC, petrol ihraç eden ülkelerin toplulaştırılması ve eklenmesi, petrol fiyatlarını yükseltmek, petrolü silah olarak kullanarak güçlerini artırmak için organizasyondur. UNCTAD, gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını dile getirmek ve sistemdeki seslerini artırmak için BM'nin alt organıdır. Öte yandan, Dünya Siyonist Örgütü, Uluslararası Deniz Ticaret Odası gibi aynı amaca yönelik bazı INGO'lar da bulunmaktadır (Baharçipek, 2014: 232).

Normlar

Uluslararası ilişkilerin işleyişi için normların ve yasaların yapıcıları olarak işlev görebilirler. Başka bir deyişle, devletlerin uyması için kanun yaparlar. Faaliyetleri üç gruba ayrılmıştır:

Siyasi konularda - İnsan haklarının iyileştirilmesine yönelik birkaç belge veya anlaşma hazırlarlar. Örneğin: 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname, 1982 Deniz Hukuku.

Ekonomik konularda, uluslararasıdaki ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmek için düzenlemeler yaparlar. Örneğin GATT, gümrük tarifelerini düşürerek ve dünya ticaretinin işleyişi için bazı standartlar getirerek serbest uluslararası ticaret için önemli normlar geliştirirler.

Güvenlik konularında, BM ve diğer bölgesel kuruluşlar silahsızlanma, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, güç kullanımının yasaklanması, sömürgeciliğin meşruiyetinin kaldırılması konularında bazı normlar geliştirdiler. Doğrudan yollarla, herhangi bir kuruluş üye ülke vatandaşlarına eğitimsel, sosyal, psikolojik ortam sağlar. Böylece bir “topluluk ruhu” yaratırlar,

çünkü bazı INGO'lar insanları farklı şekillerde etkileyecek şekilde büyük bir rol oynarlar. Resmi ve diplomatik yollarla, devlet temsilcileri veya diplomatlar, “uluslararası toplumun” geri kalanı tarafından kabul edilebilir olan belirli şekillerde hareket etmek için sosyalleştirilebilir. Yeni düşünce ve alternatif yaşam tarzlarını öğrenirler. Sonuç olarak, uluslararası sistemin genel normlarına uygun bir şekilde ikna edilirler (Rittberger ve Zangl 2006: 17).

Kural Oluşturma

Üyeleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için kurallar koyarlar. Kurallar bir karar, bir tavsiye, bir konferans bildirisi veya bir anlaşma şeklinde olabilir. Örneğin, AB, üye devletlerinin, sivil gruplarının veya vatandaşlarının uyması için kurallar koyar. BM, farklı konularda kararlar veya tavsiyeler alır. Ancak çoğu durumda, bu kuralın etkili olabilmesi için üyelerin fikir birliği dikkate alınması gerekir.

Kural-Uygulama

Kural - uygulama, kuralın yürürlüğe konması anlamına gelir. Çoğu durumda, kuralların üye hükümetler tarafından yürürlüğe konması beklenir, çünkü uluslararası kuruluşlar bunları yürürlüğe koyacak kaynak araçlara sahip olmayabilir. Ancak kuralların yaygın olarak uygulanabilmesi için üye devletler tarafından kendi çıkarlarına yararlı olarak kabul edilmesi gerekir. Aksi takdirde kâğıt olarak kalabilirler.

Kural - Karar

Kural - hüküm, sorunların adli mahkemeler tarafından hukuki olarak çözülmesi demektir. Ulus devletlerde, kural-yargılama, yargı-hukuk mahkemeleri, tahkim heyetleri, mahkemeler vb. tarafından yürütülür. Ancak bu mahkemelerin kararları yalnızca yetkisini kabul edenler için sınırdır.

Bilgi - Bilgileri toplar, saklar ve ihtiyaç duyan devletlere yayarlar. Örneğin, WHO, WMO, FAO ve diğer birçok işlevsel uluslararası kuruluş, kendi özel alanlarında geniş bilgi yelpazesine sahiptir.

Operasyonlar

Faaliyetleri, uluslararası organizasyonun alanına göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle, bazıları kredi sağlamakla (IMF-Dünya Bankası), mültecilere yardım etmekle (UNHCR), bazıları sağlık sorunları ile (WHO) vb. ilgilenmektedir (Baharçipek, 2014: 232).

1.5. Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Uluslararası Örgütlere İlişkin Yaklaşımı

Gerçekliğin doğası, ahlaki bir zemin aramanın hükümetlerin her zaman ulaşamayacağı bir hedef olduğunu, aldatma ve şiddetin ulusal çıkarları ilerletmek için oldukça etkili araçlar olabileceğini ima eder. Ülke savunması en yüksek önceliğe yükseltirken, uluslararası kuruluşların gözünde ahlaki açıdan doğru kalmak, ulusun küresel itibarını iyileştirecek dış politikayı uygulamak için arka koltukta kalabilir. Modern zamanlarda, BM'nin dış politikalarında gerçekçilik belirgindir. "Liberal enternasyonalizm" olarak da adlandırılan liberalizm, mevcut küresel sistemin barışçıl bir dünya düzeni sağlayabileceği inancına dayanır. Liberalizm, askeri hareket gibi doğrudan güce dayanmak yerine, her bir ulusun kendi çıkarlarını ilerletmenin bir yolu olarak uluslararası işbirliğine vurgu yapar (Arı, 2013: 348).

Yapılandırmacılık, dış politika çabalarını ve davranışını açıklayan maddi çıkarları doğrudan takip etmekten ziyade, bir ulusun inanç sistemleri - tarihsel, kültürel ve sosyal - olduğu fikrine dayanır. Örneğin, Alman saldırganlığı İkinci Dünya Savaşı için birincil katalizör görevi gördüğü için, Almanya, silahlı kuvvetlerini ancak hükümeti soykırım ve çatışmaların ötekine yayılma tehdidinde bulunma durumlarına müdahale etme ihtiyacından emin olduğunda, Alman sınırları dışında konuşlandırır. Karl Marx, çalışmaları toplumların kapitalist sosyoekonomik sistemlerin kendine zarar veren doğasından sosyalist teoriyi hem yerel hem de yurtdışındaki politikalarına uygulayarak kaçabileceklerini öne süren Prusyalı bir filozof ve ekonomistti. Toplumsal sınıfları yakından inceleyen bir teori olan Marksizm, kapitalizmin artık modern dünyada pratik olarak sürdürülebilir olmadığını ifade ettiği için uluslararası sistemin kapitalist yapısını ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Marx, özel kar yaratmaktan ziyade, tamamen insani tüketim ihtiyaçlarını karşılamaya vurgu yaparak, özel mülkiyetin yerini kooperatif mülkiyetin alması gerektiğine inanıyordu. İdeal bir sosyalist uluslararası rejim altında toplumlar, temel insan ihtiyaçlarının küresel ölçekte karşılanmasını sağlamak için birlikte çalışmışlardır. Küresel nüfus büyümeye devam ettikçe ve sürdürülebilirlik giderek daha güvencesiz hale geldikçe, Marksizm, insan ihtiyaçlarının özel kârdan öncelikli hale getirilmesini savunanlar için önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. 2017 Marksizm Festivali, Londra'daki Sosyalist İşçi Partisi tarafından düzenlendi ve dünyanın dört bir yanından binlerce aktivisti çekti. Küresel nüfus büyümeye devam ettikçe ve sürdürülebilirlik giderek daha güvencesiz hale geldikçe, Marksizm, insan ihtiyaçlarının özel kârdan öncelikli hale getirilmesini savunanlar için önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir (Karns ve Mingst, 2004: 3-4).

1.5.1. Realizm Açısından Uluslararası Örgütler

Realizm, uluslararası ilişkiler çalışmalarındaki ana teorilerden biridir. Realistler bir takım noktalara dikkat çekmekte, ancak asıl odaklandıkları güç ve güvenlik kavramları, uluslararası sistemdeki devletlerle ilişkilidir. Realistler, güç ve güvenliğin uluslararası ilişkilerde gerçekten

önemli olduğunu savunmaktadırlar. İktidara gösterilen bu ilgi ve devlet güvenliğini vurgulayanlar nedeniyle, birçok realist için, uluslararası kuruluşlar, artan güç fikrindeki, hedefine ulaşmasına yardımcı olmaya hizmet etmektedir (Karns ve Mingst, 2004: 47).

Realistler uluslararası örgütler konusunda ciddi düzeyde şüphecidirler. Bu kurumları büyük oranda etkisiz yapılar olarak görmekte ve otoritelerini sorgulamaktadırlar. Uluslararası örgütlerin temel zayıflığı, uluslararası politikanın görece kazançlar peşinde koşulmasında görüldüğü gibi, hala devletlerarasındaki güç elde etme mücadele yönüyle öne çıkarmayı sürdürmesidir. Eğer dünya siyasetini, çıkarların uyumundan çok güç mücadelesi şekillendiriyorsa, uluslararası örgütlerin anlamlı ve önemli yapılar haline dönüşmesine imkân tanıyacak işbirliği ve güven düzeylerine ulaşılması olası olduğu oldukça düşük demektir (Heywood, 2011: 515).

Bundan başka uluslararası örgütlerin gelişimi egemenlikle ilgili doğurduğu sonuçlardan dolayı hiçbir zaman istenmeyecektir. Bütün uluslararası örgüt çeşitleri ulus devletinin otoritesini aşındırma eğilimi taşımaktadır. Ancak realistler uluslararası örgütlerin rolünü tamamen görmezlikten gelmemektedirler. Örneğin neo-realistler uluslararası örgütlerle hegemonya arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedirler. Hâkim konumdaki devletler üstün güce sahip oldukları için sadece kendileri mutlak kazançlar elde ettikleri ölçüde başka devletlerin görece kazanç elde etmelerine izin verebilmektedirler (Arı, 2013: 102).

Realistler, uluslararası örgütlerin başarısız girişimlerinin bir örneği olarak genellikle geçmişteki büyük savaşlara işaret etmektedir. Bu uluslararası örgütler çatışmalardan çıkmış ve ek savaşların patlamasını önlemek için yaratılmışlardır. Milletler Cemiyeti ve ayrıca BM gibi uluslararası kuruluşlar çatışmaların meydana gelmesini durduramamışlardır. Realistler devletlerin ortak çıkarlarının söz konusu olduğu ve uyuşmazlıkların mevcut olmadığı alanlarda uluslararası örgütler aracılığıyla işbirliğinin geliştirilebileceğini savunmaktadırlar. Menfaatlerinin çatıştığı alanlarda ise devletler uluslararası örgütlerin yapmış oldukları eylemleri sınırlamamışlardır. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, realistler uluslararası örgütlerin barış ve güvenliğin korunmasında az bir etkiye sahip olduklarını hatta bu etkilerinin hiç olmadıklarını ifade edilebilmektedir (Pease, 2010: 54).

Realizmin kurucularından Morgenthau'ya göre uluslararası örgütler devletler tarafından istenildiğinde kullanılan aygıtlardır. Bunlar bir devletin gücünü artırıp azaltabilseler de uluslararası sistemin temel özellikleri üzerinde etkide bulunamazlar. Çünkü onlar yalnızca devletlerarası güç dağılımını yansıtır ve üyelerinin toplamından başka bir şey değildirler. Uluslararası örgütler büyük devletlerin yönlendirmeleri karşısında son derece acizdirler, dolayısıyla devletlerin davranışları üzerinde bağımsız bir etkide bulunamaz ve uluslararası sistemi değiştiremezler (Muslu, 2012: 29).

Schweller ve Preiss'e göre uluslararası örgütler birtakım önemli işlevlere sahiptir. Uluslararası örgüt büyük güçlerin hileleri için bir mekanizma sağlamaktadır. Büyük güçlerin çıkarlarıyla çatıştığında ise uluslararası örgütler bir işe yaramazlar, fakat büyük güçlere uluslararası sistemde diğer devletleri kontrol etmeleri için imkân sunmaktadır. İkinci olarak uluslararası örgütler, birtakım temel ilkeler üzerinde uzlaşma sağlanamamışken mevcut düzende ufak ayarlamalar yapmaya yaramaktadır. Çünkü uluslararası düzen değişen çıkarlar, yükselen ve düşen devletler dolayısıyla esnek olmalıdır. Üçüncü olarak uluslararası örgütler statükonun kabulü yoluyla mevcut düzeni meşrulaştırmaktadır. Son olarak uluslararası örgütler en güçlü devletlere, tarih boyunca en yıkıcı savaşları yapmalarına neden olan düzeni oluşturma ve kontrol etme imkânını sunmaktadır (Muslu, 2012: 29).

Bununla birlikte, uluslararası örgütlerin bazı konularda önemli olabileceği iddiaları da vardır. Pease (2012) Schweller ve Preiss'e (1997) göre; "Birincisi, uluslararası kuruluşlar büyük güçler için bir mekanizma sağlamaktadır. Büyük güçler genellikle mevcut düzenden yararlanır ve onu sürdürmekle ilgilenirler. Sonuçta, büyük güçler olmaları, mevcut kurallar ve kurumlar altında iyi iş çıkardıklarını göstermektedir. Uluslararası kuruluşlar, büyük güçlerin çıkarları çatışsa yararlı olmayabilir, ancak büyük güçlerin uluslararası sistemde diğer devletleri kontrol etmesine izin vermektedir. İkinci olarak, temel ilke ve normlar tavizsiz kalırken, uluslararası kuruluşlar mevcut düzen içinde küçük ayarlamalar yapmak için kullanışlıdır. Kalıcı bir uluslararası düzen, ulusal çıkarlardaki değişiklikleri, yükselen - düşen devletleri hesaba katmak için esnek olmalıdır" (Heywood, 2011: 515).

Siyasi gerçekçilik teorisinin kurucusu, bir dünya hükümetinin yokluğunda uluslararası ilişkiler sisteminin anarşi ile karakterize edildiğini iddia eden G. Morgenthau'dur. Bu koşullarda devletlerin temel amacı ulusal çıkarların gerçekleştirilmesidir. Bunların arasındaki fark, dünya siyaseti sahnesinde promosyonları için farklı stratejilerin kullanılmasıyla birlikte, eyaletler arası ilişkilerin çelişkili doğasını açıklamaktadır. Bu nedenle, siyasi gerçekçiliğin temsilcileri, uluslararası güvenliği sağlamanın temeli olarak evrensel "güç dengesi" kavramını öne sürmüşlerdir (Rittberger ve Zangl, 2006: 16).

Realist teori uluslararası örgütlerin bazı önemli işlevlerinin olduğunu ifade etmektedir. Uluslararası örgütlerin uluslararası sistemde büyük devletlerin bir aracı olduğu savunmaktadır. Eğer uluslararası örgütlerin yapmış olduğu her hangi bir faaliyet büyük güçlerin çıkarları ile çatıştığında ise bu örgütler bir işe yaramazlar. Aynı zamanda uluslararası örgütler büyük devletlere diğer devletleri kontrol altında tutmaları için olanaklar sağlamaktadır. Diğer önemli işlevi birtakım temel ilkeler üzerinde uzlaşma sağlanamamışken mevcut düzende bazı küçük ayarlamalar yapmak için gereklidirler. Üçüncü olarak uluslararası örgütler statükonun kabulü yoluyla mevcut düzeni meşrulaştırır. Dördüncü olarak ise uluslararası örgütler büyük güçlere, tarih boyunca en yıkıcı

savaşları yapmalarına neden olan düzeni oluşturma ve kontrol etme imkânını sunmaktadır (Schweller ve Preiss 1997: 13).

Devletler, uluslararası süreçlerde, üniter varlıklar olarak, uluslararası ilişkilere katılan diğer devletlerle ilgili olarak amaca yönelik bir politika izleyen tek tam teşekküllü aktörler olarak kabul edilmektedir. A. Wolfers'ın belirttiği gibi, dünya siyasetinin alanı tamamen devletler tarafından işgal edilmiş durumda ve her biri kendi sınırları içindeki toprakları, insanları ve kaynakları kontrol edilmektedir. Siyasi gerçekçilik okulu açısından uluslararası hukuk ve uluslararası örgütler, ulusal çıkarları gerçekleştirmek ve güçlü ülkelerin - sözde güçlü azınlık - zayıf bir çoğunluk üzerinde siyasi liderliğini sağlamak için araçlardır. G. Morgenthau'ya göre, “hükümetler her zaman ya uluslararası hukukun getirdiği kısıtlamalardan kurtulmaya ya da normlarını kendi ulusal çıkarlarının gerçekleştirilmesi için kullanmaya çalışırlar” (Heywood, 2011: 515).

Sonuç olarak, realist teoriye göre uluslararası örgütler, uluslararası arenada büyük ve hegemon devletlerin kendi menfaatleri korumak ve geliştirmek için bir araç olarak kullanılırlar. Diğer devletler ise mevcut uluslararası sistemde uluslararası örgütleri hem amaçlarına ulaşmak hem de seslerini duyurmak için kullanılırlar. Ama menfaatlerinin çatıştığı alanlarda ise devletler uluslararası örgütlerin yapmış oldukları eylemleri sınırlayamaz veya çok az etkiye sahiptirler. Devletler kendi çıkarların ters gelirse uluslararası örgütleri görmezden gelirler. Devletler ulusal çıkarları veya güvenlikleri tehlikede olduğu zaman uluslararası örgütleri dikkate almazlar (Terzi, 2019: 21).

1.5.2. Liberalizm Açısından Uluslararası Örgütler

Liberalizmin uluslararası ilişkiler teorisi, uluslararası örgütler ve uluslararası hukuk açısından çok farklı bir pozisyon almaktadır. Uluslararası ilişkilerde iş birliği olasılığını savunan bir liberalizm temsilcisi için, uluslararası kuruluşlar, fiziksel bir platform ve alan sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası kuruluşların dahilinde genellikle devletlerin gerekliliğidir. Uluslararası kuruluşlar, bir devletin hesaplanmış çıkarları için (yalnızca kendi güçleri için) oluşturulmaz daha ziyade bu örgütler ihtiyaçları nedeniyle yaratılmaktadır (Rittberger ve Zangl, 2006: 21).

Uluslararası sistemin tamamen askeri güce ihtiyaç duyduğu fikrine meydan okumuşlardır. Bu nedenle, liberaller için uluslararası örgütler diplomasi, işbirliği ve uluslararası barış için birer yoldur. Uluslararası kuruluşların uluslararası ilişkilerdeki olumlu rolünü göstermek için genellikle ekonomik işbirliği ve karşılıklı bağımlılık gibi diğer konuların yanı sıra insan hakları, çevre politikaları konusunda çeşitli başarılarla işaret etmektedir. Aslında, uluslararası kuruluşlar sadece aktörlerin sorunları çözmek için bir araya gelmelerine izin vermekle kalmaz, aynı zamanda onların varlığı, birlikte çalışarak, her bir devlet veya aktörden çok daha fazlasını başarabilen “toplu eylem sorunu” sorununu daha belirgin bir şekilde aşmaya yardımcı olmaktadır. Liberalistler, ülkelerin

birbirine ne kadar bağımlı hale gelirse, uluslararası kuruluşların bilgi paylaşımına ve koordinasyon işbirliği çabalarına yönelik yardımına daha çok ihtiyaç duyulacağını savunmaktadırlar. Liberalistler için, uluslararası örgütler sadece anarşi kolektif eylem sorununu aşmakla kalmaz, aynı zamanda kelimedeki ekonomik koşulların ilerlemesine yardımcı olur, ortak normların gelişmesine yardımcı olur, çok uluslu şirketlerin toplumu birbirine yaklaştırmada rol almalarına izin vermektedir (Heywood, 2011: 515).

Liberaler, uluslararası kurumların ve diğer devlet dışı aktörlerin uluslararası politikada gerçek bir güce sahip olan şeyleri yapabileceğine inanmak için realistlerden daha eğilimli olsalar da, her ikisi de devletlerin en önemli aktör olduğu konusunda hemfikirdirler ve bu durum dört ana nedene bağlıdır. Birincisi, “başarısız” devletlerden başka (Somali, Zimbabve ve Afganistan) diğer tüm devletler sınırları boyunca insan, mal ve para akışını kontrol etme imkânına sahiptir. İkincisi, devletler genellikle önemli ordulara sahip olan tek aktörlerdir. Diğer bazı aktörler küçük çapta şiddet organize edebilirler, ancak devletler kitlesel ölçekte organize şiddetin sürdürülmesi için sıra dışı bir kapasiteye sahiptirler. Üçüncüsü, sadece devletlerin vergi alma ve önemli miktarlarda harcama yapma yetkisi vardır. Son olarak, sadece devletler yasaları yürürlüğe koyar ve uygular. Bu dört husus, diğer aktörlere kıyasla devletin daha fazla güce sahip olduğunu göstermektedir (Şamiyeva, 2019: 20).

Liberalere göre uluslararası örgütler birçok farklı ve önemli işlevleri yerine getirmektedir. Liberaler uluslararası örgütlerin, devletlerarasında işbirliğinin sağlanması, müzakereler için ortamların oluşturulması, birlikteliklerin geliştirilmesi gibi birçok farklı işlevi yerine getirdiğini savunmaktadır. Bunlardan başka savaş olasılığını azaltma, ortak ilkelerin gelişimine katkıda bulunma, düzeni sağlam hale getirme gibi alanlarda büyük işler gördüğünün altını çizmektedirler. Bunlardan başka çeşitli uygulamalar ortaya koyarak bazı uluslararası sorunların çözümünü gerçekleştirirler. Yapmış oldukları bu çözüm kısmen de olsa uluslararası rejimi meydana getirmektedir. Dış politika aracı olarak devletler tarafından kullanılır ve bu sayede başka devletlerin faaliyetlerinin yönlendirilmesinde iştirak ederler (Karns ve Mingst, 2004: 38). Uluslararası kuruluşlar, farklı toplumların ortak değer ve ilkelerini pekiştirmeye yardımcı olmaktadır. Bunlara ek olarak üyelerin cemiyetlerinin hem kurallarının hem de düzenlerinin ve bu alanlardaki kullanım alanlarının savunucusu konumundadır (Muslu, 2012: 32).

1.5.3. Liberal Kurumsalcılık Açısından Uluslararası Örgütler

Liberaler uluslararası örgütlerin en önde gelen destekçileri arasındadır. Bunu liberal kurumsalcılığın görüşlerinde açık şekilde belirtilmektedir. Kurumsalcı yaklaşıma göre gerektirdiği için işbirliği yapmaktadırlar. Bu devlet çıkarlarının her zaman uyum içinde olduğu anlamına gelmemektedir, fakat devletlerarasındaki işbirliğinin rasyonel ve mantıklı olduğu ve sayıları gittikçe artan önemli karşılıklı çıkar alanları bulunmaktadır. Bu yüzden uluslararası örgütler küresel

sistemdeki karşılıklı bağımlılığın derecesini yansıtmaktadırlar ve devletlerin ayrı hareket etme yerine birlikte hareket etmelerinin daha fazla başarı getireceğinin farkına varılmasını ortaya koymaktadır (Heywood, 2011: 515).

Liberal kurumsalcılık, devletlerin uluslararası ilişkilerde oynadıkları role hala vurgu yapmaktadır. Realistler gibi liberal kurumsalcılar da bir hükümetler arası örgütün oluşturulabilmesi için bir hegemonia ihtiyacı olduğunu varsaymaktadır (Rittberger ve Zangl, 2006: 16). Liberal kurumsallığın Uluslararası İlişkiler teorisinde gerçekçiliğe gerçekten alternatif olup olmadığı konusunda önemli tartışmalar olmuştur ve bunun olmadığını öne süren ikna edici argümanlar vardır. Gerçekçilik gibi liberal kurumsalcılık da uluslararası sistemin anarşik olduğunu kabul eder ve egemenliğin hala kutsal olduğu gerçeğine vurgu yapar. Hem realistler hem de liberal kurumsalcılar, iç güçlerin ve politikaların ahlaki - etik sorunları ele almak için daha işbirliğine dayalı bir strateji geliştirmede sahip olduğu etkiyi ihmal etmemektedirler (Pease, 2010: 64).

1.5.4. İşlevselcilik Açısından Uluslararası Örgütler

İşlevselcilere göre uluslararası örgütler, karşılıklı bağımlılıktan doğan sorunların ortak amaçlara sahip devletler tarafından çözülmesine yardımcı olan birliklerdir. İşlevselcilere göre modern toplumdaki değişim uluslararası örgütün önemini arttırıcı yönde bir seyir izlemektedir. Teknolojik gelişimin uluslararası örgütlerin ortaya çıkışını kaçınılmaz kılacak biçimde karşılıklı bağımlılık ilişkilerini meydana getirdiğini ileri sürmektedirler. Mitrany'nin "yapı işlevi takip eder" şeklinde ifade ettiği gibi, artan karşılıklı bağımlılık neticesinde ortaya çıkan sorunların akabinde bu sorunların üstesinden gelmek üzere birtakım örgütsel yapılar doğmaktadır (Rittberger ve Zangl, 2006: 17).

Operasyondaki işlevsel yaklaşımın tipik örnekleri, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi BM'nin (BM) uzman kurumlarıdır. Neredeyse küresel üyelik BM Çocuk Fonu (UNICEF), BM Kalkınma Programı (UNDP) ve BM Çevre Programı (UNEP) da fonksiyonel ilkelere dayanmaktadır. BM Şartı, 55. Maddede istikrar koşullarının ve daha yüksek yaşam standartlarının teşvik edilmesine açıkça atıfta bulunmaktadır. Bu nedenle işlevselcilik, BM sisteminin toplu güvenlik rolü dışındaki tüm faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır (Rittberger ve Zangl, 2006: 17).

John Maynard Keynes'in piyasa başarısızlığına yatkın sektörlerde uluslararası kamu mallarının temini konusundaki teorileri hakkında geniş bir fikir birliğinin hâkim olduğu 1945-1975 dönemi, işlevsel yaklaşımın uygulanması için en başarılı dönemi temsil etmektedir. Ayrıca özelleştirme, deregülasyon şeklinde küreselleşme ve piyasalaşma, orijinal işlevsel planın dayandığı kamu sektörü tekeli temeline meydan okumuştur. 21. yüzyılın başında, küresel sivil toplum ve ulus ötesi iş sektörünün birleşik büyümesi, işlevsel kurumlarla tarihsel ve benzersiz bir şekilde ilişkilendirilen hizmetlerin kapsamını kademeli olarak daralttığı görülmektedir (Muslu, 2012: 35).

1.5.5. Neo-liberal Kurumsalcılık Açısından Uluslararası Örgütler

Girişte ana hatlarıyla belirtildiği gibi, neo-liberal kurumsallık, aşağıdaki önermelere sahip bir kavramdır. Dünya anarşiktir ve devletlerin karşılıklı bağımlılığı ile korunmuştur. Kenneth Waltz'ın öne sürdüğü gibi, dünya siyaseti resmi olarak organize edilmemiştir, ancak öte yandan da tamamen kurumlardan ve düzenli prosedürlerden yoksun değildir. Keohane, kurumları uluslararası örgütler, rejimler ve sözleşmeler açısından “davranışsal rolleri belirleyen, faaliyeti sınırlayan ve beklentileri şekillendiren kalıcı ve bağlantılı kurallar dizisi (resmi ve gayri resmi)” olarak tanımlamaktadır (Karns ve Mingst, 2004: 117).

Neo-liberal kurumsalcılığa göre devletler kendi çıkarları açısından istenmeyen ilişkilerin karşılıklı bağımlılığın zorlamasıyla ortaya çıkması durumunda da uluslararası örgütlere ihtiyaç duyarlar. Bu uluslararası örgütler devletler tarafından hem örgütün kurulmaması halinde, daha kötü biçimde ortaya çıkması muhtemel durumdan kurtulmak hem de işbirliği ile ortak hedeflere ulaşmaya imkân sunan münasebetleri geliştirmek için oluşturulur (Muslu, 2012: 36).

Uluslararası ilişkilerde, olası işbirliği sorunları rakiptir veya birbiriyle uyumlu olmayan çıkarlar ve karışık güdü durumlarıdır. Öyleyse ortak çıkarlar işbirliği için iyidir, rakipler kötüdür. Ayrıca, uluslararası kuruluşlar, uluslararası etkileşimin işlem maliyetlerini azaltmak için kullanılır. Bu nedenle devletler, uluslararası etkileşimin işlem maliyetlerini azaltma, belirsiz bir ortamda güvenlik ihtiyacını gidermek ve gelecekteki kazançları sağlamak anlamında uluslararası organizasyonlar oluşturmak için motive olmaktadır (Cerit, 2015: 11).

1.5.6. Sosyal İnşacılık Açısından Uluslararası Örgütler

Sosyal inşacılar uluslararası örgütlerle ilgili neo-realistlerin ve neo-liberallerin açıklamalarına, görüş farklılıklarına rağmen devletlerin nesnel çıkarlar çerçevesinde hareket eden rasyonel aktörler olduğunu varsaydıkları için karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre diğerlerinin yaklaşımı fikirlerin ve algılamaların rolünü görmezlikten gelmektedir. Devletler sistemi, karşılıklı öznel ilişkilerin ortaya çıktığı bir arenadır. Uluslararası sistemdeki işbirliği düzeyleri, devletlerin başka devletlerin kimlikleri ve çıkarları yanında kendi kimliklerine ve çıkarlarına nasıl anlam yüklediklerine bağlıdır (Heywood, 2011: 515).

Sosyal inşacılık, uluslararası örgütlerin oluşturulmasını değer ve ilkelerde uzlaşma olmasına bağlamaktadırlar. Uluslararası örgütler, temsil ettikleri değer ve ilkelerin üye toplumlar tarafından paylaşılması halinde ortaya çıkarlar (Risse, 2000: 1-41). Ayrıca sosyal inşacılar uluslararası örgüt kurulması sürecinde algısal uyuma dikkat çekmektedirler. Üstesinden gelinecek sorunun farklı toplumlar tarafından farklı algılanabildiğini ileri sürmektedirler. Sorunun farklı algılanıyor olması

durumunda oluşturulacak uluslararası örgütün de başarılı olması beklenmemektedir (Muslu, 2012: 41).

Neo-Realistler tarafından en çok öne sürülen materyalist uluslararası sistem anlayışının aksine, sistemin verili olarak alınmaması gerektiğini vurgulayan başka yaklaşımlar da vardır. En önemlisi, Giddens (1979) tarafından geliştirilen yapı kavramı, etmenlerin ve yapıların birbiriyle nasıl ilişkili olduğu, birbirini nasıl koşullandırdığı konusunda merkezi bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, failer ne sosyalleştikleri çevreden tamamen bağımsızdır ne de tamamen onun tarafından belirlenmektedir. Sonuç, ajanlar ve yapılar arasındaki karşılıklı ilişkinin sert bir düz ceketten çok devam eden bir süreç olmasıdır (Pease, 2010: 100).

Bu nedenle, ajanlar yapıyı şekillendirmeye ve bu yapıyı sürekli olarak yeniden üretmeye yardımcı olur. Yapı dışsal değildir, ancak yalnızca belirli bir bağlam verilen araçlar için anlamlıdır. Bu nedenle yapı, farklı zamanlarda farklı anlamlar kazanabilir. Bu bağlamda, öznelerarasılık kavramı, sosyal yapının ne anlama geldiğini anlamak için çok önemlidir. Öznelerarasılığın ne anlama geldiğini anlamak için, Karl Popper'ın üç dünya kavramsallaştırmasını kullanmak yararlıdır. Birinci ve ikinci dünya sırasıyla fiziksel, öznel dünyalar iken, üçüncü dünya, dil ve kültürel uygulamalar yoluyla yaratılan dünyadır. Dolayısıyla, fiziksel ve öznel dünyaların zeminine karşı, toplu sözleşme gereği var olmasıyla karakterize edilen özneler arası bir dünya vardır. Öznelerarasılık, sosyal gerçekler denen şeyin oluşmasına yol açmaktadır (Pease, 2010: 101).

Örneğin, uluslararası sistemin anarşik karakterinin, durumun bu olduğu konusunda hepimiz hemfikir olduğumuz için var olduğu iddia edilebilir. Yeni-Gerçekçiler ve diğerleri, anarşinin belirli faillerden, onların etkileşimlerinden bağımsız olarak var olduğunu iddia ederken, uluslararası sistemin sosyal olarak inşa edildiğini savunanlar, anarşinin ille de monolitik olmadığına işaret etmektedir. Uluslararası sistemin farklı özelliklerine verilen özel anlamlar, sosyal yapı argümanının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Avrupa Birliği, bir kimliğin sosyal inşasının - Avrupalı olmanın - devletlerin çıkarlarını kökten dönüştürebileceğini göstermek için yararlı bir örnek olarak hizmet ediyor. Avrupa devletlerinin, Yeni-Gerçekçilerin karşılıklı ilişkiler açısından kabul ettikleri Hobbesçu anarşi türüne tabi olduklarını iddia etmek zor olacaktır. Aksine, Avrupa fikrine dair kolektif bir anlayışı paylaşıyorlar. Bu nedenle Adler, AB'nin belirli uygulamalar ve paylaşılan anlamlarla tanımlanan bir güvenlik topluluğu olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadır (Rittberger ve Zangl, 2006: 22).

Dünyayı sosyal olarak inşa edilmiş olarak gören çok sayıda Uluslararası İlişkiler teorisi vardır. En açık şekilde, Sosyal Yapılandırmacılık, Neo-realist ve Neo-liberal Uluslararası İlişkiler teorilerinin en önemli rakibi haline gelmiştir. Bununla birlikte, hem Postmodernizm hem de Neo-Gramscian teorileri de güçlü yapılandırmacı özelliklere sahiptir. Tüm bu teoriler, dünya siyasetinin maddi olmayan temelini vurguladıkları ölçüde farklılık gösterir. Neo-Gramscian teorisi maddi

yapıya daha fazla önem verirken, Postmodernizm dil ve iletişimin oynadığı role odaklanır. Sosyal İnşacılık bu konular arasında bir yerdedir.

İnşacılık, maddi dünyanın gerçekliğini, önemini göz ardı etmez, daha ziyade bu maddi dünyanın insanların kimlikleri ve eylemleri üzerinde ne şekilde bir etkisi olduğunu araştırır. Neo-Gramscian teorileri, sosyal inşaya biraz farklı bir yaklaşım sunar. Bu yaklaşım, belirli fikirleri diğerlerine göre meşrulaştırmada maddi yapının oynadığı rolü vurgulamaktadır. Dolayısıyla, fikirler ancak tarihsel bir duruma içerik veren sosyal sınıfların ve ideolojinin belirli bir konfigürasyonu tarafından desteklenirse geçerlilik kazanır. Dolayısıyla bu yaklaşım bir anlamda inşacılığı tersine çevirir; maddi yapıda kök salmazsa fikirler boştur. Bununla birlikte, Neo-Gramscian yaklaşımlar, fikirler ve maddi yapı arasındaki diyalektik ilişkiyi vurgularken, Konstrüktivist teorilere eşdeğer bir sosyal yapı açıklaması sunmaz. Öznelerarasılık, sosyal anlamlar ve kimlikler, güçlü dönüştürücü uygulamalardan ziyade maddi yapıların türevlerine indirgenmiştir. Bu nedenle, sosyal yapıya en iyi, failer ve yapılar arasındaki etkileşim yoluyla maddi dünyanın nasıl dönüştürüldüğünü vurgulayan Yapılandırmacı bir bakış açısıyla yaklaşılabilir. Çıkarların ve kimliklerin, yapıyla bağlantılı olarak yeniden üretilen inançlar ve normlar tarafından nasıl şekillendirildiğini vurgular (Heywood, 2011: 515).

İKİNCİ BÖLÜM

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ

2.1. BM'nin Kuruluşu

Uluslararası ilişkiler sistemini düzenleyen, evrensel nitelikte küresel bir organizasyon yaratma fikri, sözde liberal yaklaşım veya liberal uluslararası ilişkiler kavramı çerçevesinde uzun bir süre ifade edilmiştir. Örneğin, I. Kant'ın “sonsuz barış” fikri yaygın olarak biliniyor ve bu, siyasetin liderlik aracı olarak savaşın reddini sağlamaktadır. Kant'a göre, “sonsuz barışın” ön koşullarından biri, bir “devletler konfederasyonu” oluşturulmasıdır.

Ancak liberal okul taraftarlarının projeleri uzun süre teorik yapılar alanında kalmıştır. Pratik açıdan, 1919'da oluşturulan Milletler Cemiyeti, BM'nin hemen öncülü olmuştur. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki dönemde var olan Milletler Cemiyeti, daha sonra BM'nin karşı karşıya kaldığı aynı görevle karşı karşıya kalmıştır. Bilindiği üzere Milletler Cemiyeti bu görevi yerine getiremedi. 1939'da başlayan İkinci Dünya Savaşı, aslında bu örgütün çökmesi anlamına gelmiştir ancak 1946'da savaşın sonunda resmen sona ermiştir. BM oluşturulurken Milletler Cemiyeti'nin olumsuz deneyimi dikkate alınmıştır (Altınar, 2014: 3).

Milletler Cemiyeti'nin temel kusurları, ilk olarak onu belirtmemiz gerekmektedir ki, Milletler Cemiyeti, tam olarak isminin karşılığını verememiştir. Birleşmiş Milletler'den farklı olarak bütün devletleri bir çatı altında toplayamamıştır. Başta ABD olmak üzere birçok büyük devlet Milletler Cemiyeti üyeliğinden çıkmış ve ya çıkarılmıştır. Bunlardan başka, Milletler Cemiyeti tavsiye kararları almaktan öteye geçemiyordu. Alınan bu tavsiye kararları da oybirliği ile olmak zorundaydı. Birleşmiş Milletler'den diğer bir farkıysa ekonomik ve askeri yaptırımların uygulanmasında yaşanan sorunlardı (Heywood, 2011: 518).

BM Örgütü (BM), uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek ve güçlendirmek, devletlerarasındaki işbirliğini geliştirmek için oluşturulmuş uluslararası bir organizasyondur (United Nations, <https://www.un.org/en/our-work/maintain-international-peace-and-security>). Birleşmiş Milletler Antlaşmasına göre, örgüt sadece barış ve güvenliğin temini ile değil aynı zamanda toplumların ekonomik ve sosyal refahını temin etmek, insan haklarının korunması, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır. BM'nin Milletler Cemiyeti'nden temel farkı olarak ise yaptırım gücünün daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. (Birdişli, 2010: 173).

1945'te, insanlık tarihindeki en yıkıcı savaş olan II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, yaşanan savaşların ve barışa yönelik tehditlerin tekrarını önlemek ve uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla kurulmuştur (Türkiye Dış İlişkileri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>). 50 ülkeden temsilciler, BM Şartı Geliştirmek için Uluslararası Bir Örgütün Kurulmasına İlişkin BM Konferansı için San Francisco'da bir araya gelmiştir. Delegeler çalışmalarını, Ağustos - Ekim 1944'te Dumbarton Oaks'ta Büyük Britanya, Çin, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcileri tarafından geliştirilen önerilere dayandırmışlardır (Kocaoğlu, 1997: 27).

BM Şartı San Francisco Konferansı'nda onaylanmış ve 26 Haziran 1945'te 51 eyaletin temsilcileri tarafından imzalanmıştır. BM Şartı, modern uluslararası ilişkilerin temel yasal dayanağıdır. Şart'ın yürürlüğe girdiği tarih (24 Ekim) BM Günü olarak kutlanıyor. Bugün dünyanın 193 eyaleti BM üyesidir. BM kuruluşu, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı ve BM Sekreterliğini içermektedir.

2.1.1. Tarihsel Analiz ve Güncel Durum

BM'yi yaratma fikri, İkinci Dünya Savaşı'nın en başında ortaya çıkmıştır. Newfoundland (Kanada) ABD Başkanı Franklin Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Winston Churchill, iki ülkenin Nazi Almanya'sı ve müttefiklerine karşı savaştaki hedeflerinin yanı sıra savaş sonrası dünya düzenine ilişkin vizyonlarını açıklayan bir belge olan Atlantik Şartı'nı imzalamıştır (Ланцов, 2015: 147).

Bu belge iki güç arasında bir anlaşma değildir. Aynı zamanda, dünyanın dağıtılması için herhangi bir özel resmi programın ifadesi de değildir. Belgenin kendisinde de belirtildiği gibi, yalnızca “adı geçen ülkelerin (Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere) ulusal politikalarının bazı genel ilkelerini, dünyada daha iyi bir gelecek için umutlarını dayandırdıkları ilkeleri” onaylamıştır. 24 Eylül 1941'de SSCB bu bildirgeye katılmıştır. 1 Ocak 1942'de, Hitler koalisyonu ülkelere karşı savaşan 26 müttefik devletin temsilcileri, BM Deklarasyonu'nu imzalayarak Atlantik Şartı'nı desteklediklerini açıklamışlardır. Bu belge, Başkan Roosevelt tarafından önerilen “BM” adını resmi olarak kullanan ilk belgedir. Böylelikle, 2.Dünya Savaşı'nın bitişini ortaklaşa arayan dünya ülkelerinin liderleri, gelecekte barışı sağlayacak ve benzer savaşları önleyecek bir mekanizmanın yaratılmasının ancak tüm ülkelerin bu çerçevede birlikte hareket etmesiyle mümkün olduğunu anlamışlardır. Böylelikle BM'nin oluşumu için temel ön koşullar oluşturulmuş olmuştur (Sur, 2013: 2540).

BM'nin yaratılmasında önemli bir aşama, 1943'te Moskova'da müttefik güçlerin konferansıdır. Sonuç olarak, Ekim 1943 sonunda SSCB, ABD ve Büyük Britanya (Vyacheslav Molotov, Cordell Hull ve Anthony Eden) dışişleri bakanlarının Moskova konferansında,

uluslararası bir örgütün kurulmasına ilişkin ilk belge imzalanmıştır. Toplantıya Çin'in Moskova Büyükelçisi Fu Bing-chan da katılmıştır. 21 Ağustos - 7 Kasım 1944 tarihleri arasında Çin, Sovyetler Birliği, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri liderleri, geleceğin ilkelerini ve hedeflerini geliştirmek, barışın ve güvenliğin sürdürülmesi için uluslararası organizasyon ve kuruluşuyla ilgili temel soruları tartışmak için Washington, ABD yakınlarındaki Villa Dumbarton Oaks'ta bir dizi toplantı düzenlenmiştir. Konferansta tartışılan ana konulardan biri, Güvenlik Konseyi'nin yasal yapısı ve gelecekteki BM'nin organları sistemindeki yeri sorunuydu. Konferans, tüm örgütün temelini attı ve halkların barış ve güvenliğini sağlamak için birincil sorumluluğa sahip olan Güvenlik Konseyi'nin temel ana hatlarını tanımladı (Heywood, 2011: 519).

BM'nin kurulmasına ilişkin nihai anlaşmaya, Hitler karşıtı koalisyonun üç ülkesinin liderleri Joseph Stalin, Franklin Roosevelt ve Winston Churchill'in 1945'te Yalta'da yaptığı bir toplantı sırasında ulaşılmıştır (Громыко, 2015: 8). BM'nin, Güvenlik Konseyi'nin veto hakkına sahip daimi üyeleri olan büyük güçlerin oybirliği ilkesine dayanması kararlaştırılmıştır. Özellikle şunları söyleyen bir bildiri kabul ettiler: “Yakın gelecekte müttefiklerimizle birlikte barışı ve güvenliği sağlamak için evrensel bir uluslararası organizasyon kurmaya karar verdik. Bunun hem saldırganlığı önlemek hem de barışsever tüm halkların yakın ve sürekli işbirliği yoluyla savaşın siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerini ortadan kaldırmak için gerekli olduğuna inanıyoruz. “BM'nin kurulması dünya tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. 1945 yılında liderler San Francisco konferansında buluştu. San Francisco konferansı 1945 yılının Nisan ayından Haziran ayına kadar sürmüştür. 26 Haziran 1945'te San Francisco'da 50 eyaletin temsilcileri BM Şartı'na imzalarını atmıştır. Konferansa katılmayan Polonya, BM'nin kurucu devletlerinden biri olmayı başararak Şart'ı daha sonra imzalamış ve 51. Devlet olmuştur. Ancak Tüzüğü imzalanması ile örgüt henüz var olmaya başlayamamıştır. Pek çok ülkede, Şart'ın yine de Kongre veya Parlamento tarafından onaylanması gerekmektedir. Bu nedenle, Şart'ın Çin, Fransa, İngiltere, Sovyetler Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer birçok imzacı ülke hükümetleri tarafından onaylanması ve ABD Dışişleri Bakanlığı'na bir bildirim göndermesi ile yürürlüğe gireceği öngörülmüştür. 24 Ekim 1945'te bu durum karşılanmış ve BM gerçek olmuştur. O zamandan beri 24 Ekim her yıl BM Günü olarak kutlanmaktadır. BM Genel Kurulu'nun ilk oturumu 10 Ocak 1946'da Londra'daki Westminster Sarayı salonunda yapılmıştır. İlk kararı, atom enerjisinin barışçıl kullanımına ve atomik ve diğer kitle imha silahlarının ortadan kaldırılmasına ayrılmıştır (Kurunc, 2012: 75).

BM Güvenlik Konseyi'nin ilk toplantısı bir hafta sonra burada yapılmıştır. Başlangıçta, beş daimi üye dâhil 11 ülkeden oluşmuştur. SSCB, ABD, İngiltere, Fransa ve Çin Cumhuriyeti. Londra'da kabul edilen ilk Güvenlik Konseyi kararı, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin kurmay başkanlarını veya temsilcilerini içeren bir askeri personel komitesinin oluşturulmasıyla ilgiliydi. Komitenin görevi, Güvenlik Konseyi tarafından başlatılan askeri operasyonların planlanmasında destek sağlamak ve askeri odaklı diğer programlara katılmaktır. Ancak Soğuk Savaş nedeniyle bu yapı pratikte çokta yararlı olmamıştır. Genel Kurul'un Londra'daki ilk

oturumunda, BM merkezinin Avrupa yerine New York'ta bulunması konusunda da bir anlaşmaya varılmıştır. 16 Ağustos 1946'da BM genel merkezi geçici olarak Long Island'daki Lake Success köyünde bulunmaktaydı. 14 Aralık 1946'da genel kurul, John D. Rockefeller Jr.'ın kalıcı BM merkezinin inşası için mevcut sitenin satın alınması için 8,5 milyon dolar sağlanması önerisini kabul etmiştir. Kasım 1947'de gelecekteki karargâhın mimari planı onaylanmıştır. Temel atma töreni 24 Ekim 1949'da, karargâhın resmi açılışı 10 Ocak 1951'de gerçekleşmiştir (Heywood, 2011: 520).

1954 yılında, uluslararası ilişkiler sisteminin varlığını kanıtlayan ve bu sistemde BM'nin önemini gösteren önemli bir olay meydana gelmiştir. BM Genel Kurulu'nda iki önemli belge imzalanmıştır.

- Karşılıklı indirim, kısıtlama kararı her tür silahın ve silahlı kuvvetlerin kullanımı ve düzenlenmesi;
- Silahların Azaltılması, Atom, Nötron ve Diğer Kitle İmha Silahlarının Kullanımının Yasaklanması Hakkında Uluslararası Sözleşme.

Ekim 1945'ten Şubat 1946'ya kadar (örgütün oluşumu sırasında), BM Genel Sekreteri'nin görevleri Büyük Britanya Gladwin Jebb temsilcisi tarafından yerine getirilmiştir. 1946'dan bu yana, BM'ye yedi kişi başkanlık etmektedir.

Örgütün kurulduğu tarihte 51 kişi bulunmaktaydı. 1965'te, dünya haritasında yeni devletlerin ortaya çıkmasıyla bağlantılı olarak, Güvenlik Konseyi'nin üye sayısı 11'den 15'e çıkarılmıştır. Güvenlik Konseyi'nin daimi üye sayısı değişmemiştir. Timor Leste, İsviçre (her ikisi de 2002'de), Karadağ (2006) ve Güney Sudan (2011) BM'ye katılan son ülkelerdir. Endonezya, 1965'te BM'den gönüllü olarak ayrılan ve 1966'da üyeliğini yenileyen tek ülkedir (Demirel, 2019: 221). BM dünyadaki en eski siyasi kurumdur. Ancak uluslararası siyaset tarihinin standartlarına göre oldukça gençtir. Bu kurum, en güçlülerin kendi aralarında anlaşabileceği şekilde yaratılmamıştır. BM'nin temel görevi, uluslararası ilişkileri özel bir denge içinde sürdürmektir. Sadece 100 yıl önce insanlık, dünyadaki tüm ülkelerin tek bir kurum - BM'nin en üst organı olarak Genel Kurul - çerçevesinde resmi eşitlik temelinde temsil edileceğini hayal bile edemezdi. Şu anda dünyanın 193 eyaleti BM üyesidir (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 96).

2.2. Örgütün Temel Özellikleri

BM'nin dört amacı vardır: dünyada barışı ve güvenliği sağlamak; ülkeler arasında dostane ilişkilerin geliştirilmesi, uluslararası sorunların çözümünde ve insan haklarına saygının sağlanmasında iş birliği ve farklı ülkelerin eylemlerinin koordinasyonu. BM küresel olarak faaliyet gösterir ve sosyal, ekonomik ve acil ihtiyaçları karşılamak için kapsamlı bir yetkiye sahiptir.

Kuruluş, hiç kimsenin ulusal veya ticari çıkarlarını temsil etmemektedir. Tüm ülkeler, BM'nin en önemli stratejik kararlarının geliştirilmesinde yer almaktadır. BM tarafından alınan kararların uygulanması, üyelerinin siyasi iradesine bağlıdır ve örgütün faaliyetlerini finanse etmek için üye devletler uygun katkılarda bulunurlar. Genel olarak, BM'nin çabaları sayesinde, devletler dünyayı daha güvenli ve yaşam için daha müreffeh hale getiren birçok çok taraflı anlaşma, sözleşme, anlaşma ve normlar imzalamışlardır. İnsan hakları standartları da dâhil olmak üzere bu kapsamlı uluslararası hukuk gövdesinin geliştirilmesi, örgütün en büyük başarısıdır (Denk, 2019: 148).

BM'nin altı resmi dili vardır. Bunlar Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolcadır. Bu altı dilin hem sözlü hem de yazılı olarak doğru yorumlanması ve tercümesi, örgütün çalışması için çok önemlidir, çünkü bu küresel öneme sahip konularda açık ve özlu iletişimi mümkün kılmaktadır (United Nations, <https://www.un.org/en/our-work/official-languages>).

Sekreterliğin çalışma dilleri İngilizce ve Fransızcadır. Birlikte BM sistemini oluşturan bu hedeflere ulaşmak için 30'dan fazla kardeş kuruluş işbirliği yapmaktadır. BM bir dünya hükümeti değildir ve yasa çıkaramaz. Uluslararası çatışmaları çözmek ve her birimizi ilgilendiren konularda stratejiler geliştirmek için fırsatlar sağlamaktadır. Bu süreçte, siyasi yapı ve sosyal sistem ne olursa olsun, tüm BM üye devletleri - irili ufaklı, zengin ve fakir - söz sahibidir. BM Örgütü, ülkelere evrensel karşılıklı bağımlılık koşullarında, uluslararası sorunları çözmeye ulusal çıkarları gözetme fırsatı vermektedir. BM sistemi, insan haklarına saygıyı, yoksulluğun azaltılmasını, hastalıkların kontrolünü ve çevrenin korunmasını teşvik etmek için çalışmaktadır. BM, uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizme karşı uluslararası kampanyalara liderlik etmektedir. BM ve ajansları gıda güvenliği sorunlarını ele almakta ve mültecilere yardım sağlamaktadır. AIDS müdahalesine rehberlik eden, mayın eylemini koordine eden ve çevre, uzay ve deniz tabanı sorunlarını ele almaktadır (Denk, 2019: 149-150).

2.2.1. BM'in İlke, Görev ve Hedefleri

BM'nin hedef ve görevleri aşağıda listelenmiştir:

- Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve bu amaçla barışa yönelik tehditleri önlemek ve ortadan kaldırmak;
- saldırı eylemlerini veya diğer barış ihlallerini bastırmak için etkin toplu tedbirler almak ve barışçıl yollarla gerçekleştirmek;
- adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak, uluslararası anlaşmazlıkların veya barışın ihlaline yol açabilecek durumların çözümü;
- Irk, cinsiyet, dil veya din ayrımı yapmaksızın, ekonomik, sosyal, kültürel ve insani nitelikteki uluslararası sorunların çözümünde ve herkes için insan haklarına ve temel

özgürlüklere saygının desteklenmesi ve geliştirilmesinde uluslararası işbirliği yürütmek ve bu ortak hedeflere ulaşmada ulusların eylemlerini koordine eden merkez olmaktır (Çalık, 2015: 1095).

Bu hedefler, BM faaliyetlerinin sekiz ana alanında uygulanmaktadır;

- Barış ve güvenlik.
- Ekonomik gelişme.
- Sosyal Gelişim.
- İnsan hakları.
- Çevre.
- Uluslararası hukuk.
- İnsani sorunlar.
- Sağlık hizmeti.

Bu hedeflere ulaşmak için, Örgüt ve Üyeleri aşağıdaki İlkelerle uygun olarak hareket etmelidirler;

- Örgüt, tüm Üyelerinin egemen eşitliği ilkesine dayanmaktadır,
- BM'nin tüm Üyeleri, Örgüt üyeliğinden kaynaklanan hak ve avantajları bir bütün halinde sağlamak için bu Şart kapsamındaki yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirirler,
- BM'nin tüm Üyeleri, uluslararası anlaşmazlıklarını, uluslararası barış, güvenlik ve adaleti tehlikeye atmayacak şekilde barışçıl yollarla çözeceklerdir,
- Tüm BM Üyeleri, uluslararası ilişkilerinde, herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya BM'nin Amaçlarına uygun olmayan herhangi bir şekilde güç kullanma tehdidinden veya güç kullanımından kaçınır,
- Tüm BM Üyeleri, bu Şart uyarınca üstlendiği tüm eylemlerde kendisine her türlü yardımı yapacak ve BM'nin aleyhinde önleyici veya zorlayıcı eylemde bulunduğu herhangi bir Devlete yardım etmekten kaçınacaktır,
- Örgüt, uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesi için gerekli olabileceğinden, üye olmayan devletlerin bu İlkelerle uygun hareket etmesini sağlayacaktır (Demirel, 2019: 225-226).

2.3. BM'ye Üyelik Süreci

BM Şartı'na göre, “Örgüt üyeliğine kabul, BM Şartı'nda yer alan yükümlülükleri üstlenecek ve örgütün kararına göre bu yükümlülükleri yerine getirmeye istekli olan tüm barışsever devletlere açıktır”. Devletlerin BM üyeliğine kabulü, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul kararı ile gerçekleştirilir.

Yeni bir devletin veya hükümetin tanınması, yalnızca diğer eyaletlerin ve hükümetlerin taahhüt edebileceği veya taahhüt vermeyi reddedebileceği bir eylemdir. Kural olarak, bu hareket diplomatik ilişkiler kurma istekliliği anlamına gelir. BM ne bir devlet ne de bir hükümettir ve bu nedenle belirli bir devleti veya hükümeti tanıma yetkisine sahip değildir. Bağımsız devletleri birleştiren bir kuruluş olarak, yeni eyaletleri üye olarak kabul edebilir veya yeni bir hükümetin temsilcilerinin kimlik bilgilerini kabul edebilir (Bektaş, 2019: 41).

Devletlerin BM üyeliğine kabulü, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul kararı ile gerçekleştirilir. Kısaltılmış bir biçimde, bu prosedür aşağıdaki gibi temsil edilebilir. Devlet, Genel Sekretere bir bildiri ve şartta yer alan yükümlülükleri resmi olarak üstlendiği bir mektup gönderir. Mektup, Güvenlik Konseyi tarafından değerlendirilir. Konseyin 15 üyesinden 9'u lehte oy verdiyse ve 5 daimi üyeden hiçbiri - Çin, Rusya Federasyonu, Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa aleyhine oy vermediyse, tavsiye kabul edilmiş sayılır. Konsey kabul için bir tavsiyede bulunursa değerlendirilmek üzere Genel Kurul'a sunulur. Meclis üyelerinin üçte iki çoğunluğunun yeni bir devleti kabul etmesi gerekmektedir. Üyelik, kabul kararının kabul edildiği tarihten itibaren yürürlüğe girmektedir (Bektaş, 2019: 42).

2.4. Örgütün Organları

BM dünyadaki hemen hemen her ülkede faaliyet göstermektedir ve altı ana birim tarafından yönetilmektedir. BM kuruluşu, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı ve BM Sekreterliğini içermektedir.

Hollanda'nın Lahey kentinde bulunan Uluslararası Adalet Divanı haricinde, tüm bu organlar New York'taki BM Genel Merkezinde bulunmaktadır. Ek olarak, programlar, vakıflar, ofisler, uzman kuruluşlar ve BM ile ilgili kuruluşlar vardır. Uzman kuruluşlar ve BM ile ilgili kuruluşlar, ayrı, bağımsız kuruluşlar olmanın yanı sıra çalışmalarını BM ile koordine ederler. Çok çeşitli alanlarda faaliyet gösterirler: sağlık, tarım, telekomünikasyon, iklim değişikliği, yerel sorunlar, sürdürülebilir kalkınma vb. hepsi, BM ile birlikte BM sistemini oluşturmaktadır.

2.4.1. Genel Kurul

Genel Kurul, BM'nin ana müzakere, politika oluşturma ve temsil organıdır. BM'nin 193 üye devletinin tamamı Genel Kurul'da temsil edilir ve bu da onu evrensel temsile sahip tek BM organı yapar (United Nations, <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies>). BM Şartı'nın IV. Bölümünün içeriğinden, Genel Kurul'un örgütün en üst organı olduğu sonucuna varılabilir. Şart'ın 15. maddesine göre, Güvenlik Konseyi'nin yıllık ve özel raporlarını alır ve değerlendirir. Bu raporlar, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için karar verdiği veya aldığı önlemleri içermelidir. Genel Kurul'un olağan dönem toplantısı her yıl Eylül ayında başlar ve yıl

boyunca devam eder. Genel Kurul, Teşkilatın diğer organlarından raporları alır ve değerlendirir. Genel Kurul, BM Şartı içerisindeki herhangi bir konuyu tartışma ve BM üye devletlerine ve Güvenlik Konseyi'ne uygun tavsiyelerde bulunma hakkına sahiptir (Hapтов, 2007: 349). Ancak, Güvenlik Konseyi, herhangi bir ihtilaf veya durumla ilgili olarak BM Şartı tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirirken, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi talep etmedikçe, ihtilaf veya duruma ilişkin herhangi bir tavsiyede bulunamaz (Gündoğu, 2020: 11).

BM Şartı'nın 10. Maddesinin içeriğinden, Genel Kurul'un aşağıdaki haklara sahip olduğu anlaşılmaktadır;

- BM Şartı kapsamındaki herhangi bir konuyu veya meseleyi tartışma,
- Üye Devletlere ve Güvenlik Konseyine tavsiyeler geliştirmek ve onaylamak,
- Uluslararası barış ve güvenliği tehdit edebilecek durumlara Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekme hakkına sahiptir,
- Genel Kurul, aynı zamanda, gerekli gördüğünde insan hakları ihlallerinin araştırılması için özel raportörler ve diğer uzmanlar görevlendirebilmektedir,
- Genel Kurul ayrıca aşağıdakiler için çalışmalar düzenler ve tavsiyelerde bulunur;
- Siyasi alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve uluslararası hukukun ve kanunlaştırılmasının ilerici gelişimini teşvik etmek,
- Ekonomik, sosyal, kültür, eğitim, sağlık hizmetleri alanında işbirliğini teşvik etmek ve ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı yapmaksızın herkes için insan hakları ve temel özgürlüklerin kullanılmasını teşvik etmektir (Vurşavaş, 2011: 15).

Genel Kurul olağan yıllık toplantılarda ve şartların gerektirdiği özel oturumlarda toplanır. Genel Kurul, her yıl Eylül ayının üçüncü Salı günü oturumda toplanır. Genel Sekreter, böyle bir oturumun açıldığını tüm BM üyelerine en az 60 gün önceden bildirmelidir. Genel Komitenin tavsiyesi üzerine, her oturumun başında, olağan oturumun kapanış tarihini belirleyecektir. Normal bir oturum için geçici gündem, BM Genel Sekreteri tarafından hazırlanır ve oturumun açılışından en az 60 gün önce üyelerine bildirilir. 100'ün üzerinde sorudan oluşur. Bununla birlikte, kalıcı maddeler aşağıdaki sorulardır;

- Örgütün çalışmaları hakkında Genel Sekreterin raporu,
- Güvenlik Konseyi, ECOSOC, Mütevelli Heyeti, Uluslararası Adalet Divanı, Genel Kurulun yardımcı organları ve uzman kuruluşların raporları,
- Genel Kurul'un önceki oturumlarından birinde dâhil edilmesine karar verdiği tüm maddeler,
- BM'nin herhangi bir üyesi tarafından önerilen tüm maddeler,
- Bir sonraki mali yıla ait bütçeyle ilgili tüm kalemler ve geçmiş mali yıla ait hesap raporu,
- Genel Sekreterin Genel Kurula sunması gerektiğini düşündüğü tüm maddeler,
- BM üyesi olmayan devletler tarafından önerilen tüm maddeler (Gündoğu, 2020: 13).

BM'nin herhangi bir üyesi, olağan bir oturumun açılışı için belirlenen tarihten en az 30 gün önce, gündeme ek maddelerin eklenmesini talep edebilir. Genel Kurul'un bir oturumunun çalışma şeklini belirleyen ana organ, Genel Komitedir. Genel Kurul Başkanı, 21 Başkan Yardımcısı ve yedi Ana Komitenin Başkanlarından oluşur. Diğer komitelerin başkanları, oy hakkı olmaksızın toplantılarına katılma ve tartışmalara katılma hakkına sahiptir. Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca, Genel Kurulun, komitelerinin ve alt komitelerinin resmi ve çalışma dilleridir (BM'nin 6 Resmi Dili Var. Bu Diller: <https://www.kpssguncelbilgi.com/birlesmis-milletlerin-6-resmi-dili-var-bu-diller/> (Erişim tarihi:23.05.2021). Arapça, Genel Kurul ve Ana Komitelerin hem resmi hem de çalışma dilidir. Tüm kararlar ve diğer belgeler Genel Kurul dilinde verilir. Genel Kurul kararı ile dokümanları ile komitelerinin ve alt komitelerinin belgeleri başka dillerde de yayınlanır. Genel Kurul, görevlerini yerine getirmesi için gerekli gördüğü durumlarda komiteler kurabilir. Konuların en ayrıntılı tartışması aşağıdaki yedi Ana Komitede gerçekleşir;

- Birinci Komitede- silahsızlanma konuları da dâhil olmak üzere siyasi ve güvenlik meseleleri üzerine (Genel Kurul'un XXXI oturumundan bu yana, bu komite esas olarak silahsızlanma konuları ile ilgilenmektedir);
- İkinci komite: Ekonomik ve Mali İşler,
- Üçüncü Komite - sosyal, insani ve kültürel konularda,
- Dördüncü Komite - uluslararası müteveli ve Özerk Olmayan Bölgeler konularında,
- Beşinci Komite - idari ve bütçeyle ilgili konularda,
- Altıncı Komite - yasal konularda (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 111).

Tüm Ana Komiteler, oturumun ilk haftasında başkanları, iki başkan yardımcısı ve bir raportör için seçim yapar. Ana Komite Başkanları oy kullanmaya katılmaz, ancak diğer delegasyon üyeleri onların yerlerinde oy kullanabilir. BM Şartı'nın 13. Maddesi, Genel Kurul'un siyasi alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek ve uluslararası hukukun ilerici gelişimini ve kodlamasını teşvik etmek ve aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültür, eğitim vb. alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek için araştırmalar düzenlediğini ve tavsiyelerde bulunduğunu belirtmektedir. BM Şartı'nın bu maddesi, aynı zamanda hangi durumlarda Genel Kurul tarafından tavsiyelerde bulunulduğunu göstermektedir (Aral, 2013: 10).

2.4.2. Güvenlik Konseyi

BM Güvenlik Konseyi, BM Tüzüğüne göre, uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesinden ana sorumluluk verilen BM'nin ana siyasi organıdır. Konsey, uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl çözümünde, devletler arasındaki askeri çatışmaların önlenmesinde, saldırganlık eylemlerinin ve diğer barış ihlallerinin önlenmesinde ve uluslararası barışın yeniden tesis edilmesinde geniş yetkilere sahiptir. BM Şartına göre, yalnızca Güvenlik Konseyi ve diğer hiçbir BM organı veya yetkilisi, BM Silahlı Kuvvetlerini kullanarak operasyon yürütme ve BM

Silahlı Kuvvetlerinin oluşturulması ve kullanılmasıyla ilgili sorunları çözme hakkına sahip değildir. Eylemleri uluslararası barışa tehdit oluşturan veya barışı ihlal eden bir devlete baskı yapmak için, Konsey, BM üyelerinden, örneğin, silahlı kuvvetlerin kullanımıyla ilgili olmayan tedbirlerin, örneğin tam veya ekonomik ilişkilerin, demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim araçlarının kısmen kesintiye uğraması ve diplomatik ilişkilerin kesilmesi gibi eylemleri talep edebilir. Bu tür tedbirlerin Konsey tarafından yetersiz görülmesi halinde, hava, deniz ve kara kuvvetlerinin kullanımına ilişkin tedbirler almaya yetkilidir. Bu eylemler, BM üyelerinin silahlı kuvvetleri tarafından yapılan gösteriler, abluka ve operasyonları içerebilir (Aral, 2013: 8).

Konsey, BM Genel Sekreterinin atanmasına ilişkin olarak BM Genel Kurulu'na tavsiyelerde bulunur, onunla birlikte Uluslararası Adalet Divanı üyelerini seçer ve belirli bir devletin uymayı reddettiği bu Mahkeme kararını uygulamak için önlemler alabilir. Tüzüğe göre Konsey, tavsiyelere ek olarak, uygulanması tüm BM üye devletlerinin zorlayıcı gücü tarafından sağlanan yasal olarak bağlayıcı kararlar alabilir.

Güvenlik Konseyi'nin temel görev ve yetkileri;

- BM'nin ilke ve amaçlarına uygun olarak uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek,
- Uluslararası gerilimlere yol açabilecek herhangi bir anlaşmazlığı veya durumu araştırmak,
- Bu tür anlaşmazlıkların çözüm yöntemleri veya çözüm koşulları hakkında tavsiyelerde bulunmak,
- Barışa yönelik bir tehdit veya saldırganlık eylemi olup olmadığını belirlemek için planlar yapmak ve gerekli önlemlerle ilgili tavsiyelerde bulunmak,
- BM üyelerini saldırganlığı önlemek veya sona erdirmek için ekonomik yaptırımlar ve diğer şiddet içermeyen önlemleri uygulamaya çağırır,
- Saldırgana karşı askeri müdahale,
- Yeni üyelerin kabulü ve devletlerin Uluslararası Adalet Divanı Statüsüne hangi koşullar altında taraf olabileceği konusunda tavsiyelerde bulunmak,
- Genel Sekreterin atanması konusunda Genel Kurul'a tavsiyelerde bulunur ve Kurul ile birlikte Uluslararası Adalet Divanı yargıçlarını seçer (Heywood, 2011: 517).

Konsey, barışa yönelik bir tehditle ilgili bir şikâyet aldığı anda, genellikle tarafların önce barışçıl yollarla anlaşmaya varmalarını tavsiye eder. Konsey şunları yapabilir;

- Çatışmanın tarafları arasında anlaşmaya varmak için ilkeler belirlemek,
- Bazı durumlarda araştırma yapmak ve arabuluculuk yapmak,
- Özel görevler göndermek,
- Özel elçiler atamak veya Genel Sekreterden çatışmanın barışçıl bir şekilde çözülmesine yardımcı olmasını talep etmektir (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 121).

Bir çatışma düşmanlıklara yol açarsa, Konsey öncelikle bunlara mümkün olan en kısa sürede son vermeye çalışır. Bu durumda Konsey;

- Çatışmanın tırmanmasını önlemeye yardımcı olabilecek bir ateşkes için talimatlar sağlamak,
- Gerginlikleri azaltmaya, karşıt güçleri ayırmaya ve barışçıl bir çözüm aramak için sakin bir ortam yaratmaya yardımcı olmak için askeri gözlemciler veya barışı koruma güçleri göndermektir.

BM'nin tüm varlığı boyunca, halkların barış ve güvenliğini tehdit eden veya devletlerarasında Konseyin dikkatini çekmeyecek olan anlaşmazlıklara neden olan tek bir önemli uluslararası olay yoktur ve bunların önemli bir kısmı Güvenlik Konseyi toplantılarında değerlendirmeye alınmaktadır (Denk, 2019: 176).

2.4.3. Vesayet Konseyi

Mütevelli Heyeti, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan uluslararası Vesayet sisteminin parçası olan topraklarla ilgili olarak BM işlevlerini yerine getirmek için oluşturulmuştur. Uluslararası Vesayet Sistemi, içinde yer alan bölgeleri bireysel anlaşmalar temelinde yönetmek ve denetlemek için oluşturulmuştur. Her durumda Mütevelli Heyeti Anlaşması, Güven Bölgesinin yönetildiği koşulları belirlemiş ve bu bölgenin yönetimini uygulayan yetkiyi tesis etmiştir. Vesayet Konseyi, vesayet altındaki ülkelerin yönetimi ile ilgili olarak vesayet altındaki böyle devletlerin temsilcilerinden, daimi üyelerinden ve genel kurulca seçilmiş üyelere oluşmaktadır. BM Mütevelli Heyeti, BM Genel Kurulunun yetkisi altında çalışır ve ilgili bölgeyi yöneten makam tarafından sunulan raporları gözden geçirme, dilekçeleri kabul etme ve bunları idare makamına danışarak değerlendirme ve yukarıda belirtilen işlemleri vesayet anlaşmalarının hükümlerine uygun olarak yapmak yetkisine sahiptir. Politik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin yanı sıra eğitimdeki ilerleme hakkında bir anket geliştirmekte ve Genel Kurulun yetki alanına giren her Mütevelli Bölgesinin Yönetim Otoritesi bu anketi temel alan ikinci yıllık raporları sunmaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 123).

Başlangıçta, 11 güven bölgesi uluslararası Vekâlet sistemine dâhil edildi: Gana, Somali, Kamerun, Togo, Ruanda, Burundi, Birleşik Tanzania Cumhuriyeti, Papua Yeni Gine, Samoa, Nauru, Pasifik Adaları bölgesi (Kuzey Mariana, Marshall, Mikronezya, Palau). Afrika'daki tüm Güven Bölgeleri, Konsey'in çalışmaları sırasında bağımsızlık kazandı ve egemen devletlerin statüsünü elde etti. Özgürlük mücadelesinin bir sonucu olarak, güven bölgelerinin çoğu bağımsızlık kazandı. Buna göre, faaliyetlerinin en başından beri Konseyin yargı yetkisi altında olan 11 Güven Bölgesinden, şu anda sadece biri kaldı - Pasifik Adaları (Birleşik Devletler vesayeti altında).

Konsey, aslında çalışmalarına katılmayan Rusya, ABD, İngiltere, Fransa ve Çin'i kapsamaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 127).

2.4.4. Genel Sekreterlik

Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler ideallerinin bir sembolü ve dünya halklarının, özellikle de aralarında yoksul ve savunmasız olanların çıkarlarının sözcüsüdür (United Nations, <https://www.un.org/sg/en/content/the-role-of-the-secretary-general>). BM, kendi uluslarının çıkarlarını savunan bir grup temsilciden fazlası olmaya çabaladığından, BM bünyesinde bir Genel Sekreter başkanlığında bir Sekretarya oluşturulmuştur. Sekretarya, dünya toplumunun sorunlarına ulusal sorunlarla aynı ölçüde sorumlulukla yaklaşması beklenen çalışanlardan oluşan özel bir kadrodan ibarettir. Sekretarya, BM'nin en yüksek görevlisi olan Genel Sekreter tarafından yönetilmektedir. Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin önerisi üzerine Genel Kurul tarafından yeniden seçilme hakkı ile beş yıllık bir süre için atanmaktadır (Kurunc, 2012: 73).

Atanması, beş asıl üyenin tamamının ve Genel Kurul üyelerinin üçte iki çoğunluğunun onayını gerektirmektedir. Genel Sekreter, Genel Kurul, Ekonomik ve Sosyal Konsey ve Mütevelli Heyeti toplantılarında baş idari yetkili olarak görev yapar. BM'nin kurucuları, Genel Sekretere hem siyasi hem de idari yetkiler vermiştir. O, herkesten daha fazla, bir bütün olarak BM'nin temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Şart, Genel Sekretere, Güvenlik Konseyi'nin dikkatini uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturan herhangi bir olaya çekmesi için yetkilendirmektedir. Bu tür görevleri yerine getirmek için Genel Sekreter ciddi kararlar alma yetkisine sahiptir, bazı durumlarda on ikinci üye olarak görev yapar. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ortaya konan program ve politikaları uygular (Birdişli, 2010: 174). Statü ve etkisi büyüdükçe, Genel Sekreter seçme prosedürü daha karmaşık hale gelmekte ve Güvenlik Konseyi'ndeki güç dengesini giderek daha fazla yansıtmaktadır. Genel Sekreter, kalıcı bir personel veya Sekreterlik atar. BM bünyesindeki özerk uzman kuruluşların her birinin kendi genel müdürü ve kendi sekreterliği vardır. Önemli BM personeli ekipleri Roma, Paris, Cenevre ve Viyana'da ve ayrıca New York'taki BM merkezinde bulunmaktadır. 1992'de tüm dünyada şubeleri bulunan yaklaşık 25.000 Sekretarya üyesi bulunmaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 117).

Sekretarya, konferanslar düzenlemek, bilgi toplamak ve analiz etmek ve bir yıllık yayınlamak gibi birçok işlevi yerine getirmektedir. Tüm bu faaliyetlerde, çalışanlarının dengeli ve objektif olması ve bir BM üye devletinin herhangi bir hükümetinin hoşnutsuzluğuna neden olmaması gerekir. Bir Sekretarya üyesinin resmi statüsü, çalışanlar için gereklilikleri- verimlilik, yeterlilik ve dürüstlük- belirleyen Şart'ın 101. maddesi ile belirlenmektedir. Bir diğer katı gereklilik, eyalet çalışanlarının mümkün olan en geniş coğrafi temelde seçilmesidir. Belirli bir BM üye devletinin temsilcisi Sekreterliğe girer girmez, BM'ye bağlılık yemini etmeli ve belirli bir hükümetin çıkarlarını savunmamalıdır (Denk, 2019: 162).

2.4.5. Ekonomik ve Sosyal Konsey

Ekonomik ve Sosyal Konsey, ekonomik, sosyal ve çevresel konularda koordinasyon, politika incelemesi, politika diyalogu ve tavsiyelerin yanı sıra uluslararası kabul görmüş kalkınma hedeflerinin uygulanmasından sorumlu ana organdır (United Nations, <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies>). BM Genel Kurulu önderliğinde, BM'nin, BM uzman kuruluşlarının ve çok sayıda BM kuruluşunun ekonomik ve sosyal faaliyetlerini koordine eder. ECOSOC, ekonomik kalkınma, dünya ticareti, sanayileşme gibi ilişkilerinin önemli ekonomik ve sosyal alanlarından farklı sosyal sistemlere sahip devletlerarasında çok çeşitli koordinasyon ve işbirliğini geliştirme işlevleriyle görevlendirilmiştir. Bunlara, doğal kaynakların geliştirilmesi, insan hak ve özgürlüklerinin uluslararası korunması, kadınların durumu, nüfus, sosyal güvenlik, bilim ve teknoloji, suç önleme ve çok daha fazlası aittir. BM Şartına göre ECOSOC'a, devletlerarasında uluslararası, ekonomik, sosyal, kültürel işbirliği konularında araştırma yapma, raporlar hazırlama, tavsiyelerde bulunma, insan haklarına saygı ve uyumu teşvik etme, uluslararası konferanslar ve sempozyumlar düzenleme, Genel Kurul'a sunma yetkisine sahip konularda taslak sözleşmeler hazırlamak, BM ile ilişkilerini belirleyen BM uzman kuruluşlarıyla anlaşmalar yapmak, yetki alanına giren konularda kendilerinden rapor ve BM üyelerinden bilgi almak için önlemler almak yetkisi verilmiştir (Önal, 2019: 24).

Bu Konsey, küresel ve sektörler arası nitelikteki uluslararası ekonomik ve sosyal sorunları tartışmak ve bu sorunlar hakkında politika önerileri oluşturmak, genel stratejinin uygulanmasını ve önceliklerin uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek için merkezi bir forum görevi görmelidir.

2.4.6. Uluslararası Adalet Divanı

BM Uluslararası Adalet Divanı, BM Şartı tarafından BM'nin ana hedeflerinden birine “Barışçıl yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak, uluslararası anlaşmazlıkların veya barış ihlaline neden olabilecek durumların çözümünü veya çözümünü yürütmek” ulaşmak için kurulan BM'nin altı ana organından biridir. Mahkemenin rolü, uluslararası hukuka uygun olarak, devletler tarafından kendisine sunulan hukuki ihtilafları çözmek ve yetkili Birleşmiş Milletler organları ve uzman kuruluşları tarafından kendisine gönderilen hukuki sorunlar hakkında tavsiye niteliğinde görüşler vermektir (United Nations, <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies>). Mahkeme, BM Şartı'nın bir parçası olan Statü ve Usul Kurallarına uygun olarak çalışır. 26 Haziran 1945'te imzalanan ve aynı yılın 24 Ekim'inde yürürlüğe giren statüye göre Uluslararası Adalet Divanı, BM'nin ana yargı organıdır. Tüm BM üyeleri aynı zamanda Mahkeme Statüsüne taraftır, BM üyesi olmayanlar, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine BM Genel Kurulu tarafından belirlenen şartlarda bu tür taraf olabilirler (BM Şartı 13. Madde). Mahkeme, Güvenlik Konseyi tarafından belirlenen koşullar altında her bir davaya ve Statüye taraf olmayan diğer devletlere açıktır (Erkiner, 2017: 89).

Uluslararası Mahkeme, uyruklarına bakılmaksızın, ülkelerindeki en yüksek yargı görevine atanma şartlarını sağlayan yüksek ahlaki karaktere sahip kişiler arasından seçilen veya uluslararası hukuk alanında tanınmış yetki avukatı olan on beş kişiden oluşmaktadır (Madde 2 ve Statü'nün 3. maddesi). Mahkeme, yeniden seçme hakkı ile birlikte üç yıl için bir Başkan ve bir Başkan Yardımcısı seçer. Seçimler salt çoğunlukla gizli oyla yapılır. Başkan, mahkeme önündeki davaya taraf devletin vatandaşı ise, başkanlıktan vazgeçer. Aynı kural hem başkan yardımcısı hem de başkanın görevlerini yerine getirmesi için çağrılacak mahkeme üyesi için de geçerlidir. Mahkeme, salt çoğunlukla gizli oyla sekreterini yeniden seçilme hakkı ile yedi yıllık bir süre için seçer. Sekreter yardımcısı da aynı şekilde seçilir. Mahkeme katibinin görevleri oldukça kapsamlıdır ve Mahkeme Tüzüğü ve İç Tüzüğünde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Mahkeme Sekreterliğinin faaliyetleri dört alanda yürütülmektedir çeşitli adli ve tarihi emsaller, yasama ve sözleşme metinleri ile avukatların görüşlerinden oluşan bir koleksiyondan oluşan adli;

- Özellikle mahkeme adına çeşitli türden mesajlardan oluşan diplomatik,
- Personel, tesisler, bütçe hazırlığı vb. gibi idari ve mali,
- Dilbilimsel - çeşitli belgelerin düzenlenmesi ve çevrilmesidir (Denk, 2019: 203).

Mahkeme Lahey'de bulunmaktadır ancak bu durum başka yerlerde görevlerini yerine getirmesini engellememektedir. Tüzüğün 23. maddesinin 1. fıkrası uyarınca mahkeme süresi mahkeme tarafından belirlenen adli tatiller dışında kalıcı olarak oturum halindedir. Mahkemenin oturumları, statüde özel olarak belirtilen davalar haricinde tam olarak yapılır. Adli mevcudiyetin oluşturulması için dokuz hakim sayısı yeterlidir. Mahkeme önündeki işlemler Fransızca veya İngilizce olarak yürütülür ancak davanın her bir tarafı konuşma ve belgeleri iki resmi dilden birine çevirerek başka bir dil kullanabilir. Uluslararası Adalet Divanı'nın yetkisi, Mahkeme Tüzüğü'nün II. Bölümünde (34-38. Maddeler) ve IV. Bölümde (65-68. Maddeler) tanımlanmıştır. Tüzüğün bu bölümleri, Uluslararası Adalet Divanı'nın yetki sınırlarını belirlemektedir. Mahkemenin yetkisi yalnızca devletlerarasındaki anlaşmazlıkları kapsar yani BM Uluslararası Adalet Divanı, bireyler ve devlet arasındaki anlaşmazlıkları ve bireyler arasındaki anlaşmazlıkları dikkate alamaz. Ancak devletlerarasındaki anlaşmazlıklar ancak tüm tarafların rızası ile değerlendirilebilir. Dolayısıyla, mahkemenin yetkisi devlet için zorunlu değil, isteğe bağlıdır. Ayrıca, Uluslararası Adalet Divanı yargı yetkisinden ilave hem de danışma yetkisine sahiptir.

BM Uluslararası Adalet Divanı Tüzüğü'nün 38. Maddesi, Mahkemenin kendisine atıfta bulunulan anlaşmazlıkları çözmesi için gerekli olan uluslararası hukuk kaynaklarının bir listesini içerir. Bu içerikler aşağıdaki gibidir;

- İhtilafli devletler tarafından açıkça tanınan kuralları ortaya koyan hem genel hem de özel uluslararası sözleşmeler,
- Hukuk olarak kabul edilen genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası gelenek,
- Medeni uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkeleri,

- Hukuki normların belirlenmesine yardımcı olmak için çeşitli ulusların kamu hukukundaki en nitelikli uzmanların kararları ve doktrinleridir (Erkiner, 2017: 90).

Buna ek olarak mahkeme, taraflar bunu kabul ederse resmi hukuka göre değil, adalet ilkelerine göre bir davaya karar verebilir. Uluslararası Adalet Divanı'nın tarihi boyunca rolünün ve etkisinin güçlendirilmesi konusu tartışılmıştır. Uluslararası Adalet Divanı'nın potansiyeli büyük ölçüde yeterince kullanılmamıştır. Uluslararası Adalet Divanı'nın uluslararası anlaşmazlıkların çözümüne ve uluslararası hukuk ve düzenin çözümüne olumlu katkısı daha çok olabilir. Bu özellikle BM Genel Sekreteri'nin “Barış İçin Bir Gündem - Önleyici Diplomasi ve Barışı Koruma” raporunda belirtilmiştir. Raporda diyor ki: “Uluslararası Adalet Divanı'na sevk edilen davaların sicili büyüyor, ancak Mahkeme, uyuşmazlıkların dava yoluyla barışçıl çözümüne yönelik yeterince kullanılmayan bir kaynak olmaya devam ediyor” (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 133).

Mahkemeye saygı o kadar artmıştır ki bugün sadece 59 devlet mahkemesinin isteğe bağlı madde uyarınca zorunlu yargı yetkisini kabul etmemiş, aynı zamanda yüzlerce yeni uluslararası anlaşma da zorunlu yargı hükümleri içermektedir. Silahlı çatışmalar medyada geniş çapta yer alsın da, bazen mahkemenin kenarda kalmayı tercih etmesi dikkat çekicidir. Bunun bir nedeni mahkemenin davalara kendi inisiyatifleriyle bakamamasıdır. Mahkeme, küresel bir kolluk kuvveti görevlisi değildir. Kendisi suç duyurusunda bulunabilecek bir savcı da değildir. Mahkeme, bir uyuşmazlığı ancak ilgili devletlerin talebi ve onların rızası ile değerlendirebilir (Aral, 2013: 11).

2.4.7. BM'in Yardımcı Organları

Birleşmiş Milletler yan kuruluşları, birçok farklı alanda çeşitli yetkilerle donatılmış yapıları olarak tanımlayabiliriz. Bu yapılar BM Antlaşması gereğince oluşturulmuş ve eğitim, sağlık, kültürel, ekonomik ve başka birçok farklı alanlarda çok geniş yetkilerle donatılmış ve faaliyet göstermektedir. Günümüzde Birleşmiş Milletler'e bağlı on dokuz yardımcı organı mevcuttur. En önemlilerine örnek olarak; UNİCEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) gösterebiliriz. (Uzun, 2013: 21).

UNICEF, 1946 yılında “genel olarak çocukların ve özellikle saldırganlığın mağduru olan ülkelerin çocuklarının sağlığını korumak için” geçici bir acil durum programı olarak oluşturulan BM Genel Kurulu'nun bir yan kuruluşudur. Aralık 1953'te BM Genel Kurulu, UNICEF'in malzeme, eğitim ve tavsiye yoluyla ev sahibi ülkelerdeki çocukların sağlığını iyileştirmek ve refah programlarını genişletmek için harekete geçmesini ve Fonu kalıcı bir BM ajansına dönüştürmesini tavsiye etmiştir (Иванов, 2017: 28). Çocuk hakları, annelerin korunması, sağlık hizmetleri, yeterli gıda, barınma ve eğitim konularına odaklanan Çocuk Hakları Bildirgesi 1959'da BM Genel Kurulu

tarafından kabul edildi. UNICEF, aralarındaki işbirliğinin ortak hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşılmasını sağlamak için hükümetlerle yakın işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu koordinasyon, UNICEF'in ülkelerindeki çocuklara yardım projelerine bir dolar harcadığında bu ülkelerin hükümetlerinin de bu amaç için aynı miktarı harcadığını belirten “paralel eylem kuralına” yansımaktadır. UNICEF ile Dünya Sağlık Örgütü (WHO), BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) arasında aktif kuruluşlar arası işbirliği vardır. Çocuk haklarını savunan UNICEF'in önündeki hedef uluslararası toplumun çocukların sağlığı korunması ve gelişiminin insanlığın ilerlemesinin ayrılmaz bir parçası olan evrensel kalkınma için temel gereklilikler olduğunu kabul etmesini sağlamaktır. Özellikle BM Çocuk Fonu savaş ve diğer şiddet türleri, doğal afetler ve aşırı yoksulluk mağdurları ve ayrıca engelli çocuklar sorunuyla ilgilenmektedir (Altınar, 2014: 7).

Öncelikler özellikle HIV / AIDS olmak üzere kız çocuklarının eğitimi ve hastalıkların önlenmesini içermektedir. Uluslararası Hukuk Komisyonu, 1947'de kurulan BM Genel Kurulu'nun daimi bir yan kuruluşudur. Uluslararası Hukuk Komisyonu üyeleri “uluslararası hukuk alanında yetkili kişiler” olmalıdır. Komisyon üyeleri (34 kişi) beş yıllığına seçilir. Uluslararası Hukuk Komisyonunda aynı devletin iki vatandaşı olamaz. Uluslararası Hukuk Komisyonu, uluslararası hukukun ilerici gelişimi ve kanunlaştırılmasında Genel Kurul'a yardımcı olur (BM Şartı'nın 13. Maddesi). Faaliyetin yasal dayanağı Uluslararası Hukuk Komisyonu Yönetmeliğidir. 15. maddeye göre, “uluslararası hukukun aşamalı gelişimi” kavramı, uluslararası hukuk tarafından henüz düzenlenmemiş olan konulara ilişkin sözleşme taslaklarının hazırlanması anlamına gelir. “Uluslararası hukukun kodlanması” kavramı, hâlihazırda kapsamlı devlet uygulamalarının emsallerinin ve doktrininin olduğu alanlarda uluslararası hukuk normlarının daha kesin bir şekilde formüle edilmesi ve sistematik hale getirilmesi anlamında kullanılmaktadır (Sur, 2013: 2548).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), II. Dünya Savaşı sonrasında evlerinden kaçan veya evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalıya yardım etmek amacıyla 1950 yılında kurulmuştur (UNHCR Türkiye, <https://www.unhcr.org/tr/unhcrin-tarihcesi>).

Ana işlevleri aşağıdakilerdir;

- Filistin Kurtuluş Örgütü'nün himayesi altında BMMYK Şartı kapsamına giren mültecilere uluslararası koruma sağlamak,
- Mülteci sorununu nihayet çözmenin yollarını aramak,

Mültecilerin gönüllü olarak ülkelerine geri gönderilmelerini veya diğer ülkelerde asimilasyonlarını kolaylaştırmak için hükümetlere ve özel kuruluşlara yardım etmektir.

Yüksek Komiserin faaliyetleri siyasi değildir, insani ve sosyal niteliktedir ve yalnızca BMMYK şartında tanımlanan mülteci kategorileriyle ilgilidir. Tüm İnsan Haklarının Geliştirilmesi

ve Korunması Yüksek Komiserliği, 1993 yılında BM Genel Kurulu tarafından kurulmuştur. Yüksek Komiser, Genel Sekreter tarafından atanır ve dört yıllığına BM Genel Kurul tarafından onaylanır. Yüksek Komiser, BM Genel Sekreter Yardımcısıdır. Yüksek Komiser, yüksek ahlaki karaktere, dürüstlüğe, insan hakları alanında deneyime ve farklı ulusal kültürler hakkında bilgiye sahip olmalıdır. Yüksek Komiser, BM Şartı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve İnsan Hakları Şartı'nın diğer belgelerine uygun olarak hareket eder ve BM'nin insan hakları alanındaki faaliyetlerinden birincil derecede sorumludur (Denk, 2019: 320).

BM İnsan Hakları Komisyonu, ECOSOC'un bir yan kuruluşudur ve 1946'da kurulmuştur. ECOSOC tarafından üç yıllığına seçilen 43 üyeden oluşmaktadır. Uluslararası yasal düzenleme, medeni ve siyasi insan hakları, kadın ve çocukların hakları, azınlıkların korunması vb. konularda teklifler ve tavsiyeler geliştirir, Konseye raporlar sunar. Komisyonun birkaç alt yan kuruluşu vardır;

- Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlık Haklarının Korunması Alt Komisyonu,
- Zorla veya istem dışı kaybolmalar konusunda Çalışma Grubu.

Hükümetler ve özel kuruluşlar, komisyonun talebi üzerine insan hakları ihlalleri hakkında bilgi sağlar. Durum ciddiye, komisyon soruşturmayı bağımsız uzmanlara emanet etme ve hükümetin gerekli önlemleri almasını talep etme yetkisine sahiptir.

Bundan başka, BM'nin kendi uzmanlık kuruluşları vardır- ekonomik, sosyal ve insani konularda uluslararası hükümetler arası kuruluşlar, ECOSOC aracılığıyla BM'ye uluslararası anlaşmalarla bağlanmıştır;

1. BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO),
2. Dünya Sağlık Örgütü (WHO),
3. Gıda ve Tarım BM Örgütü (FAO),
4. Uluslararası Para Fonu (IMF),
5. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO),
6. BM Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO), (Ивонина, 2017: 77).
7. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ),
8. Milletlerarası Bayındırlık ve Kalkınma Bankası (IBRD),
9. Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO),
10. Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı (IRO),
11. Hükümetler arası Denizcilik Danışma Teşkilatı (IMO),
12. Dünya Posta Birliği (UPU),
13. Milletlerarası Telekomünikasyon Birliği (IUT),
14. Dünya Meteoroloji Teşkilatı (WMO),
15. Milletlerarası Atom Enerji Ajansı (IAEA).

UNESCO Anayasası 4 Kasım 1946'da yürürlüğe girmiştir. Ardından UNESCO'nun ilk resmi Genel Konferansı, 30 ülkenin temsilcileriyle 19 Kasım - 10 Aralık 1946 tarihleri arasında Paris'te düzenlenmiştir. O zamandan beri, UNESCO 195 üye devletle dünya çapında önem kazanmıştır (193 BM üyesi vardır ve Cook Adaları ve Filistin UNESCO üyesidir). UNESCO, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün bu alanlarda uluslararası işbirliği yoluyla barışa kendini adanmış ajansıdır. Bugün, UNESCO'nun programları beş ana başlığı içermektedir: 1) eğitim, 2) doğa bilimleri, 3) sosyal ve beşeri bilimler, 4) kültür ve 5) iletişim ve bilgi. UNESCO ayrıca, BM Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için aktif olarak çalışmakta ve aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde aşırı yoksulluğu azaltmak, tüm ülkelerde evrensel ilköğretim programları geliştirmek ve ilk ve ortaöğretimde cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için çalışmaktadır. UNESCO'nun programları, 2015 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündem'inde tanımlanan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Genel Direktör, UNESCO'nun başka bir kolu ve örgütün İcra Direktörüdür. 1946'da UNESCO'nun kuruluşundan bu yana 11 Genel Direktör görev yapmıştır. İlki, 1946'dan 1948'e kadar hizmet veren Birleşik Krallık 'tan Julian Huxley'dir. Şu anki CEO, Fransa'dan Audrey Azoulay. 2017'den beri hizmet vermektedir. UNESCO'nun son şubesi sekreterliktir. UNESCO'nun Paris'teki genel merkezinden ve dünyanın her yerindeki ofislerinden memurlardan oluşmaktadır. Sekreterlik, UNESCO politikasının uygulanmasından dış ilişkilerin sürdürülmesinden ve UNESCO'nun dünya çapındaki varlığının ve faaliyetlerinin güçlendirilmesinden sorumludur (Yolcu, 2021: 275-276).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), geçmişi DSÖ Anayasasının yürürlüğe girdiği 7 Nisan 1948'e dayanmaktadır (Ünalı, 2018: 64). Her yıl bu tarih, Dünya Sağlık Günü olarak kutlanmaktadır. Bugün 150 ülke ofisi, 6 bölge ofisi ve Cenevre'deki DSÖ genel merkezinde 7.000'den fazla kişi istihdam edilmektedir. Güçlü sağlık sistemleri, farklı ülkelerde daha iyi sağlık hizmetlerine katkıda bulunmakta ve sağlık programlarının etkinliğini sağlamada anahtar rol oynamaktadır. DSÖ, tüm hastalık ve sağlık bilgi sistemlerini bir araya getirerek bölgesel ve küresel sağlık durumlarını ve eğilimlerini izlemektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), uluslararası sağlık için yönlendirme ve koordinasyon organı olarak BM sisteminde kritik bir rol oynamaktadır. Organizasyonun geniş yetkileri arasında giderek karmaşıklaşan küresel sağlık sorunlarıyla mücadelede liderlik sağlamak, sağlık politikası kılavuzları, normlar ve standartlar oluşturmak, sağlık eğilimlerini izlemek ve değerlendirmek ve sağlık sektöründe araştırma programları formüle etmek bulunmaktadır. DSÖ ayrıca acil halk sağlığı sorunlarının ele alınmasında ülkelere teknik destek ve yardım sağlamaktadır (Denk, 2019: 342).

Gıda ve Tarım BM Örgütü (FAO), açlıkla mücadele için uluslararası çabalara liderlik eden BM uzman kuruluşudur. Amacı, herkes için gıda güvenliğini sağlamak ve nüfusun yüksek kaliteli gıdaya düzenli erişimini sağlamaktır. Kuruluşun personeli çok çeşitli kültürlerden gelmektedir ve FAO'nun çalışmalarının pek çok alanında uzmandır. FAO'nun işgücü, kuruluşun mevcut araçları ve

politika rehberliğini oluşturma, geliştirme ve uyarlama dâhil olmak üzere sürekli olarak yönetişimi iyileştirmesini sağlamaktadır. Personelin profesyonelliği, FAO ülke ve bölge ofisleri için bir kaynak desteği biçimi olarak hedeflenen yönetim desteğine izin vermektedir. Merkezi Roma, İtalya'da bulunan FAO, 130'dan fazla ülkede temsil edilmektedir (Onul, 1996: 12).

FAO'nun üç ana hedefi vardır;

- Açlığı ve yetersiz beslenmeyi azaltmak,
- Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve herkes için ekonomik ve sosyal kalkınmanın desteklenmesi,
- Toprak, su, hava, iklim ve genetik kaynaklar dâhil olmak üzere doğal kaynakların günümüz ve gelecek nesillerin yararına sürdürülebilir şekilde yönetimi ve kullanımınıdır (Denk, 2019: 353).

Uluslararası Para Fonu (IMF), 185 eyalet tarafından kurulan BM'nin özel bir ajansıdır. Yabancı para cinsinden kısa ve orta vadeli krediler sağlayarak üye devletlerin para ve kredi ilişkilerinin düzenlenmesi ve ödemeler dengesi açığının kapanmasına yardımcı olunması amaçlanmaktadır. Fon, uzmanlaşmış bir BM ajansı statüsüne sahiptir. Küresel para sistemi için kurumsal çerçeve görevi görmektedir. IMF, 27 Aralık 1945'te 22 Temmuz 1944'te Bretton Woods'taki BM Parasal ve Finansal Sorunlar Konferansı'nda geliştirilen anlaşmanın 28 devlet tarafından imzalanmasından sonra oluşturulmuştur. 1947 yılında vakıf faaliyetlerine başlamıştır. IMF'nin genel merkezi Washington, New Hampshire, ABD'de bulunmaktadır (Erdoğan, 2007: 100).

IMF'nin aşağıdaki hedefleri resmi olarak onaylanmıştır;

- Uluslararası parasal konularda istişare ve uyumlu eylem mekanizması sağlayarak uluslararası işbirliğini teşvik etmek,
- Nüfusun istihdam düzeyini ve reel gelirlerini artırmak için uluslararası ticaretin dengeli büyümesinin teşvik edilmesi, üye ülkelerin üretim yeteneklerinin geliştirilmesi,
- Kur istikrarını ve düzenli kur ilişkilerini teşvik etmek ve para birimlerinin rekabetçi değer kaybını önlemek,
- Cari işlemler için çok taraflı bir ödeme ve transfer sisteminin oluşturulmasını teşvik edilmesi ve para birimi kısıtlamalarını ortadan kaldırmaya çalışmak,
- Ulusal veya uluslararası düzeyde zarara neden olabilecek önlemlerden kaçınarak ödemeler dengesindeki dengesizlikleri düzeltebilmeleri için fonun genel kaynaklarını (uygun garantilerin mevcudiyetine bağlı olarak) geçici olarak üye devletlere sağlamak,
- Ödemeler dengesi açığının zamanlamasını ve kapsamını azaltılmasıdır (Denk, 2019: 375).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), sosyal adalet ilkelerini uluslararası kabul görmüş insan haklarını ve çalışma haklarını teşvik etmeyi amaçlayan BM sisteminin uzmanlaşmış bir kuruluşudur.

1919'da kurulan ILO, 1946'da BM'nin ilk ihtisas ajansı olmuştur. ILO'nun dört ana stratejik hedefi vardır;

- İşyerinde temel ilkeleri ve hakları teşvik etmek ve uygulamak,
- Kadın ve erkeklerin insana yakışır iş bulma fırsatlarını genişletmek,
- Herkes için sosyal güvenliğin kapsamını ve etkinliğini artırmak,
- Üçlü ve sosyal diyalogu güçlendirmektir.

Bu görevler farklı şekillerde çözülmektedir;

- Temel insan haklarını desteklemek, çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmek, istihdam olanaklarını genişletmeyi amaçlayan uluslararası politika ve programlar geliştirmek,
- Uluslararası çalışma standartlarının sözleşmeler ve tavsiyeler şeklinde benimsenmesi ve bunların uyumluluğun izlenmesine yönelik benzersiz bir sistemle desteklenmesi,
- Büyük ölçekli uluslararası teknik işbirliği programları yoluyla uygulanmasıdır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 134-135).

ILO'nun genel merkezi İsviçre'nin Cenevre kentindedir. Guy Ryder, 1 Ekim 2012'den beri ILO'nun Genel Direktörüdür.

UNIDO, 1966'da kurulmuş ve 1985'te BM'nin uzman bir ajansı olmuştur. BM ortak sistemi içinde Üye Devletlerle işbirliği içinde UNIDO, tüm gelişmekte olan ülkelerin endüstriyel gelişimini teşvik etmekten sorumludur. UNIDO'nun genel merkezi Viyana, Avusturya'dadır ancak Örgüt dünya çapında faaliyet göstermektedir. 40 yılı aşkın deneyime sahip olan kuruluş operasyonel faaliyetleri hem küresel hem de yerel olarak analitik ve normatif bir rolle birleştiren kapsamlı bir hizmet paketi sağlamak için benzersiz bir konuma sahiptir. UNIDO işlevler;

- Ulusal endüstriyel sektörlerin gelişimi hakkında bilgi toplar ve yayar,
- Katılımcılara ulusal ekonomilerin ihtiyaçlarını ve durumunu dikkate alarak endüstriyel kalkınma alanında teknik ve mali yardım sağlamak için programlar geliştirir ve uygular,
- Karar verme için endüstriyel kalkınma alanındaki analitik çalışmaların sonuçlarını sanayi sektöründeki politika yapıcılara ve ayrıca özel küçük ve orta ölçekli şirketlerin başkanlarına sunar,
- UNIDO katılımcıları arasındaki etkileşimi kolaylaştırır, karşılıklı işbirliğini güçlendirir, diyalogu teşvik eder, doğal kaynakları korumak ve iklim değişikliğiyle mücadele etmek için Kalkınma Hedeflerine ulaşmak için çeşitli düzeylerdeki kuruluşlarla ortaklıkları sürdürür,

- Teknik işbirliği, rekabet edebilirlik, yeniden yapılanma ve üretim tesislerinin yeniden teçhizatı, uluslararası ticaret standartlarına uygunluk konularında tavsiyelerde bulunur (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 157).

1995 yılında oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), devletlerarasındaki ticaretin küresel kurallarıyla ilgilenen tek uluslararası organ olarak Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) yerini almıştır. Uzman bir kurum değildir ancak BM ile işbirliği yapmak için mekanizmaları ve uygulamaları vardır. DTÖ'nün misyonu, ticaret sürecini kurallara dayalı bir sistem içinde kolaylaştırmaya yardımcı olmak hükümetler arasındaki ticari anlaşmazlıkların adil çözümüdür. DTÖ tarafından getirilen kurallar evrensel kabul görmekte, meşru kabul edilmektedir. Bu faaliyetler, uluslararası ticaret ve ticaret politikasının temel yasal normları olan 60 DTÖ anlaşmasına dayanmaktadır. Bu anlaşmaların dayandığı ilkeler arasında ayrımcılık yapmama (en çok tercih edilen ulus muamelesi ve ulusal muamele maddesi), daha serbest ticaret şartları, rekabetin desteklenmesi ve en az gelişmiş ülkeler için ek hükümler bulunmaktadır (Özlük, 2018: 374).

DTÖ'nün işlevleri;

- DTÖ üyeleri arasında imzalanan ticaret anlaşmalarının uygulanmasının kontrolü,
- DTÖ üyeleri arasındaki ticaret müzakerelerinin organizasyonu ve sürdürülmesi,
- DTÖ üyelerinin ticaret politikasının izlenmesi, örgüt üyeleri arasındaki ticari anlaşmazlıkların çözülmesidir (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 147).

30'dan fazla devlet ve BM, IMF ve Dünya Bankası dahil 60'tan fazla uluslararası kuruluş DTÖ'de gözlemci statüsüne sahiptir. Gözlemci ülkeler arasında Afganistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, İran, Irak, Kazakistan, Sırbistan, Tacikistan, Özbekistan vb. Gözlemci ülkelerin ezici çoğunluğu, DTÖ'ye katılımın çeşitli aşamalarında. DTÖ'ye katılım prosedürü birkaç aşamadan oluşmaktadır. Bu süreç ortalama 5-7 yıl sürer. İlk aşamada, özel Çalışma Grupları çerçevesinde katılan ülkenin ekonomik mekanizması ile ticaret ve siyasal rejiminin çok taraflı düzeyinde DTÖ kural ve yönetmeliklerine uygunlukları için ayrıntılı bir inceleme yapılır. Bundan sonra başvuran ülkenin bu örgüte üyelik koşullarına ilişkin istişareler ve müzakereler başlar. Bu istişareler ve müzakereler genellikle Çalışma Grubunun ilgili tüm üye ülkeleriyle ikili düzeyde yürütülür. Her şeyden önce müzakereler katılan ülkenin pazarlarına erişim konusunda DTÖ üyelerine vermeye hazır olacağı "ticari açıdan önemli" tavizlerle ilgilidir. Buna karşılık, katılan ülke kural olarak diğer tüm DTÖ üyelerinin de sahip olduğu hakları alır ve bu da pratikte dış pazarlardaki ayrımcılığının sona ermesi anlamına gelmektedir (Özlük, 2018: 375).

Milletlerarası Bayındırlık ve Kalkınma Bankası (IBRD), 189 üye devletinin ortak sahibi olduğu küresel bir kalkınma organizasyonudur. IBRD, dünyanın en büyük kalkınma bankası olarak

orta gelirli ülkelerdeki hükümetlere ve düşük gelirli düşük gelirli ülkelere krediler, garantiler, risk yönetimi ürünleri ve danışmanlık hizmetleri sağlayarak Dünya Bankası Grubu'nun misyonuna katkıda bulunmaktadır. IBRD, Avrupa ülkelerinin II. Dünya Savaşı'ndan çıkmalarına yardımcı olmak amacıyla 1944'te kurulmuştur. IBRD, dünyanın en fakir ülkelerine yardım etmek için fonumuz olan IDA ile birlikte Dünya Bankası'nı oluşturur. IBRD'nin borçlularla kredi işbirliği her biri için Yönetim Kurulu tarafından düzenli olarak onaylanan Ülke Yardım Stratejisine dayanmaktadır. Banka kredileriyle projelere katılımının özel yatırımcıları çekmek için bir tür "barometre" olması nedeniyle genellikle projelerin maliyetinin % 30'unu karşılamaktadır. IBRD, başlangıcından bu yana 128 ülkeye 407,4 milyar doların üzerinde kredi vermiştir. 90'ların sonunda IBRD'nin en büyük borçluları Arjantin, Hindistan, Endonezya, Çin, Meksika, Güney Kore ve Rusya idi.

Banka şu anda stratejik bir reform uygulamaktadır ve ana hedefleri şunlardır;

- Operasyonların etkinliğini artırmak, kredi portföylerinin kalitesini iyileştirmek,
- İdari maliyetleri azaltmak, âdemi merkeziyetçilik,
- Sosyal programlara özel sektör gelişimine daha fazla ilgi,
- Yoksullukla, yolsuzlukla, AIDS'in yayılmasıyla mücadele faaliyetlerinin yoğunlaştırılması ve diğer küresel sorunların çözümü (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 137).

BM'nin uzman bir kuruluşu olan Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), 7 Aralık 1944'te Chicago'da Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla oluşturuldu. ICAO, uluslararası hava hizmetlerinin güvenli ve düzenli bir şekilde büyümesini denetler. ICAO'nun amacı, halkın güvenli, düzenli, verimli ve ekonomik uluslararası hava taşımacılığı ihtiyaçlarını karşılamak ve dünya çapında uluslararası sivil havacılığın güvenli ve düzenli büyümesini sağlamaktır. Uçakların barışçıl amaçlarla tasarlanmasını ve çalıştırılmasının yanı sıra havayolları, havaalanları ve navigasyon ekipmanlarının oluşturulması ve geliştirilmesini teşvik etmektedir (Denk, 2019: 333).

Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) hükümetler arası bir organizasyondur - BM'nin uzmanlaşmış bir ajansıdır ve denizcilik güvenliği ve çevre korumasını organize etmekten ve ayrıca uluslararası gemicilikle ilgili yasal sorunları çözmekten sorumludur. IMO, 6 Mart 1948'de Cenevre'de (İsviçre) Hükümetler arası Denizcilik Danışma Örgütü (IMCO) Sözleşmesi'nin kabul edilmesiyle kurulmuştur. Sözleşme 17 Mart 1958'de yürürlüğe girmiştir (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 169).

1959 yılında faaliyete geçen Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), uluslararası ticarete gemiciliğin güvenilirliğini ve güvenliğini artırmak ve gemilerden kaynaklanan deniz kirliliğini önlemekle sorumludur. IMO, uluslararası deniz taşımacılığını etkileyen teknik konularla ilgili

kuralları ve düzenlemeleri şekillendirmede deniz seyrüseferinin güvenliği ve verimliliği için en uygun standartların benimsenmesini teşvik etmek ve deniz ortamını önlemek ve kontrol etmek için deniz ortamını korumak için hükümetler arasında işbirliği mekanizmaları sağlamaktadır (Ayan ve Baykal, 2010: 276).

IMO tarafından geliştirilen 40'tan fazla sözleşme ve anlaşmanın yanı sıra yaklaşık bin kod ve öneri dünya çapında uygulanmaktadır. 1983 yılında IMO, denizcilik alanında yöneticiler, öğretmenler ve diğer üst düzey yöneticiler için gelişmiş eğitim sağlamak üzere İsveç Malmö'de Dünya Denizcilik Üniversitesi kurulmuştur. 1989 yılında kurulan Uluslararası Deniz Hukuku IMO'su (Valletta, Malta), uluslararası deniz hukuku alanında avukatlar yetiştirmektedir. 1989 yılında kurulan Uluslararası Denizcilik Akademisi (Trieste, İtalya), çeşitli denizcilik disiplinlerinde uzmanlaşmış kısa kurslar düzenlemektedir. Tüm üye devletlerin temsilcilerinden oluşan IMO'nun yönetim organı olan meclis iki yılda bir toplanır. Meclis, yılda iki kez toplanan ve IMO'nun yürütme organı olan 40 üyeli bir konsey seçer (Denk, 2019: 331).

Evrensel Posta Birliği (UPU), uluslararası posta hizmetlerini düzenleyen uzman bir kurumdur. 1874 Bern Antlaşması uyarınca oluşturulan şirket, 1948'de BM'nin uzmanlaşmış bir ajansı olmuştur. UPU, posta hizmetlerinin devam eden yeniden canlandırılmasında öncü bir rol oynamaktadır. Evrensel Posta Birliği, posta hizmetleri arasındaki işbirliği için ana mekanizma olarak hizmet etmektedir. Tavsiyelerde bulunur, arabuluculuk yapar, teknik yardım sağlar. UPU'nun en üst organı Dünya Posta Kongresidir. Posta iletişiminin stratejik konularını ele almak için her beş yılda bir toplanır ve genel faaliyet programını belirler. UPU, posta öğelerinin karşılıklı alışverişi için tek bir posta alanı oluşturur. Her üye, diğer üyelerin postalarını, kendi postalarının işlenmesi için uygulanan yeterli teknolojiyi kullanarak işlemeyi taahhüt eder (Denk, 2019: 322).

UPU'nun faaliyetleri sayesinde yeni ürünler ve hizmetler uluslararası posta uygulamasına girmektedir. Sonuç olarak, dünya nüfusunun çoğu taahhütlü posta, posta havaleleri, yanıtın ödenmesi için bir makbuzla birlikte uluslararası yazışmalar, paketler ve acil posta gibi hizmetleri kullanabilir. UPU, elektronik veri alışverişi teknolojisinin üye devletlerin posta büroları tarafından uygulanması ve posta hizmetlerinin kalitesinin küresel ölçekte izlenmesi gibi belirli faaliyetlerde öncü bir rol oynamaktadır. UPU, ulusal posta hizmetlerini modernize etmeye yardımcı olan uzun vadeli projeler aracılığıyla teknik yardım sağlamaktadır. Ayrıca, eğitim döngüleri, eğitim uzmanları için burslar ve yönetim veya posta işlemleri gibi alanlarda yerinde dersler ve eğitim sağlayan geliştirme uzmanlarıyla istişareler içeren kısa vadeli projeler yürütmektedir. UPU'nun günlük faaliyetleri de finans kurumları arasında posta sektörüne yatırım yapma ihtiyacı konusunda farkındalık yaratmaktadır.

Tüm dünyada posta hizmetleri, posta hizmetlerini modernize etmek için aktif adımlar atmaktadır. Gelişen iletişim pazarının bir parçası olarak hızla değişen koşullara uyum sağlamalı,

daha fazla bağımsızlık kazanmalı, karlılığı artırmalı ve hizmet yelpazesini genişletmelidirler. UPU, bu modernizasyonun kolaylaştırılmasında kilit bir rol oynamaktadır.

Ana görevleri arasında dünya posta hizmetinin gelişimini teşvik etmek, modern posta ürünleri ve hizmet türlerinin tanıtımı yoluyla posta öğelerinin hacmini artırmak ve müşterilere posta hizmetlerinin kalitesini iyileştirmektir. Böylece UPU, gezegenin tüm sakinleri arasındaki iletişimi teşvik etmek ve geliştirmek olan ana misyonunu yerine getirmektedir (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 172).

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), küresel telekomünikasyon ağlarının ve hizmetlerinin hükümetler ve özel sektör tarafından koordine edildiği uluslararası bir organizasyondur. Uluslararası Telgraf Birliği olarak 1865'te Paris'te kurulan ITU, 1934'te bugünkü adını aldı ve 1947'de BM'nin uzmanlaşmış bir ajansı oldu. ITU faaliyetleri aşağıdaki konuları kapsar;

Teknik alanda: Telekomünikasyon hizmetlerinin etkinliğini ve nüfus için kullanılabilirliğini artırmak amacıyla telekomünikasyon (telekomünikasyon) tesislerinin geliştirilmesi ve verimli işletilmesine yardım,

Politika alanında: Küresel bilgi ekonomisi ve toplumunda telekomünikasyon konularına daha geniş bir yaklaşımın teşvik edilmesi,

Kalkınma alanında: Telekomünikasyon alanında gelişmekte olan ülkelere teknik yardım sağlamak, telekomünikasyonun gelişmesi için gerekli olan insani ve finansal kaynakların seferber edilmesine yardımcı olmak, yeni teknolojilerin faydalarına erişimin genişlemesine yardımcı olmaktır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 171).

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), 193 Üye Devlet veya bölgeye sahip hükümetler arası bir örgüttür. WMO'nun kökeninde, 1873'te Viyana Uluslararası Meteoroloji Kongresi'nde kurulan Uluslararası Meteoroloji Örgütü (IMO) vardı. WMO Sözleşmesinin bir yıl sonra 23 Mart 1950'de onaylanmasıyla oluşturulan WMO, meteoroloji (hava ve iklim), operasyonel hidroloji ve ilgili jeofizik bilimleri alanlarında BM uzman kuruluşu olmuştur. Cenevre'de bulunan WMO Sekreterliği'ne bir Genel Sekreter başkanlık etmektedir. En önemli organı Dünya Meteoroloji Kongresi'dir. Hava, iklim ve su döngüsünün ulusal sınırları olmadığından, küresel ölçekte uluslararası işbirliği, meteoroloji ve operasyonel hidroloji ve bunların uygulamalarının faydaları için gereklidir. WMO, bu tür uluslararası işbirliğinin temelini oluşturmaktadır. WMO'nun kökeninde, meteorolojik bilgilerin sınır ötesi değişimini kolaylaştırmak için 1873'te kurulan Uluslararası Meteoroloji Örgütü (IMO) bulunmaktadır. 1950'de kurulan WMO, 1951'de BM'nin uzmanlaşmış bir ajansı haline gelmiştir. Örgütün görevi meteoroloji (hava ve iklim), operasyonel

hidroloji ve ilgili jeofizik bilimleri içermektedir. Başlangıcından bu yana WMO, insanlığın güvenliğini ve refahını teşvik etmede benzersiz ve etkili bir rol oynamıştır. Ayrıca, örgüt üyelerinin Ulusal Meteoroloji ve Hidroloji Hizmetleri arasındaki etkileşimi güçlendirmekte ve birçok alanda meteorolojinin uygulanmasını teşvik etmektedir (Denk, 2019: 336).

WMO, toplumun korunması ve güvenliği, ekonomik refah ve çevrenin korunması ile ilgili konularda gerçek veya neredeyse gerçek zamanlı veri ve bilgi, ürün ve hizmetlerin ücretsiz ve sınırsız alışverişini teşvik etmeye devam etmektedir. Bu alanlarda ulusal ve uluslararası düzeyde politika geliştirmeye katkıda bulunmaktadır.

Organizasyon, programları aracılığıyla çevreyi izleme ve korumaya yönelik uluslararası çabalarda öncü bir rol oynamaktadır. Diğer BM kurumları ve Ulusal Meteoroloji ve Hidroloji Hizmetleri ile işbirliği içinde WMO, bir dizi çevre sözleşmesinin uygulanmasını destekler ve ilgili konularda hükümetlere tavsiye ve değerlendirme sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu faaliyetler, sürdürülebilir kalkınmaya ve insanların refahına katkıda bulunmaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 170).

“Barış ve Kalkınma için Atomlar” sloganı altında faaliyet gösteren ve BM sisteminin uluslararası örgütü olarak bilinen IAEA, nükleer alanda uluslararası bir işbirliği merkezi olarak hareket etmektedir. Ajans, nükleer teknolojinin güvenli, emniyetli ve barışçıl kullanımını teşvik etmek için üye devletleri ve dünyanın dört bir yanındaki çok sayıda ortağıyla birlikte çalışmaktadır. Ajansın görevleri şunları içerir;

- Atom enerjisinin barışçıl kullanımları üzerine araştırma ve geliştirmeyi teşvik etmek,
- Bilimsel ilerlemelerin ve yöntemlerin değişimini teşvik etmek,
- Sivil nükleer programların ve gelişmelerin askeri amaçlarla kullanılmayacağına dair bir garanti sisteminin oluşturulması ve uygulanması,
- Sağlık ve güvenlik standartlarının geliştirilmesi, oluşturulması ve uyarlanmasıdır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 174).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ ROLÜ

3.1. Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Sistem İlişkisi

BM yalnızca eyaletler arası örgütler sisteminde merkezi bir yer işgal etmekle kalmamakta aynı zamanda modern uluslararası siyasi gelişmede istisnai bir rol oynamaktadır. 1945 yılında barışı ve uluslararası güvenliği sağlamak ve devletlerarasında işbirliğini geliştirmek amacıyla evrensel bir uluslararası organizasyon olarak kurulan BM, şu anda dünyanın 193 ülkesini birleştirmektedir. BM'nin çağdaş uluslararası ilişkiler üzerindeki etkisi ağır ve çok yönlüdür. BM'nin en önemli görevleri, silahların yayılmasını durdurmak ve tüm kitle imha silah stoklarını azaltmak ve nihayetinde ortadan kaldırmaktır. BM, silahsızlanma müzakereleri için kalıcı bir forum görevi görmekte, tavsiyelerde bulunmakta ve bu alanda araştırma başlatmaktadır. Silahsızlanma Konferansı ve diğer uluslararası organlar çerçevesinde yürütülmekte olan çok taraflı müzakereleri desteklemektedir. Bu müzakerelerin bir sonucu olarak, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Antlaşma (1968) - Kapsamlı Nükleer Test Yasağı Anlaşması (1996) - nükleer silahsız bölgelerin kurulmasına ilişkin anlaşmalar gibi uluslararası anlaşmalar imzalanmıştır (Demirel, 2019: 222).

BM Örgütü, uluslararası barış ve güvenliğin garantörüdür ve aynı zamanda bu örgüt çerçevesinde işbirliği yapan uluslararası hukukun özneleri olarak devletlerarasında belirli bir etkileşim sistemini bünyesinde barındırmaktadır. BM Teşkilatı devlet gücüne sahip değildir, bir dünya hükümetini temsil etmez, başlangıçta devletlerarasında uluslararası ilişkilerin çeşitli alanlarında işbirliği için bir organ olarak oluşturulmuştur. Ayrıca, BM'nin şu aşamada uluslararası ilişkiler sisteminde önemli bir rolü vardır. Farklı devletlerin geniş etkileşiminin, tüm halkların barış ve güvenliğinin, ekonomik ve sosyal ilerlemesinin sürdürülmesine katkıda bulunan pratikte tarihte ilk mekanizmadır (Sur, 2013: 2540).

3.1.1. BM'in Uluslararası Politik Sistemdeki Konumu

Siyasi meseleler genellikle herhangi bir çatışmanın merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle, siyasi misyonların BM'nin ilk günlerinden beri uluslararası barış ve güvenliği sürdürme çabalarının merkezinde yer alması şaşırtıcı olmamalıdır. Kont Folke Bernadotte'nin 1948'de Orta Doğu'daki misyonundan, 2013'te Somali'de BM Yardım Misyonu'nun kurulmasına kadar pek çok biçimde

yer alan siyasi misyonlar, çatışmaların önlenmesinde hayati bir rol oynamıştır. Özel siyasi misyonlar, görevleri ve özellikleri bakımından büyük farklılıklar gösterse de bunlar genel olarak üye devletlerin çatışmanın önlenmesi, barış ve barışın inşası konusundaki çabalarını desteklemek için sınırlı bir süre için kurulan BM'nin sivil misyonları olarak nitelendirilebilir. Zamanımızın küresel sorunları dünya siyasetinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlığı bir bütün olarak kendini gerçekleştirmeye zorlar ve ortak sorunları birlikte çözmeye çalışırlar. Birçok araştırmacı, insanlığın karşı karşıya olduğu küresel sorunların bir listesini derlemeye çalışmaktadır. Küresel sorunu vurgulayan kriterler aşağıdaki gibidir;

- Bu sorun şu ya da bu şekilde tüm insanlığın, tüm halkların ve devletlerin çıkarlarını etkiler,
- Modern uygarlığın gelişiminde nesnel bir faktördür,
- Son derece keskin bir karakter kazanır ve üstesinden gelmenin yapıcı yolları bulunmazsa uygarlığın ölümünü tehdit eder,
- Çözümü için tüm devletlerin ve halkların, tüm dünya toplumunun ortak çabalarını gerektirir (Altınar, 2014: 4).

Bu kriterleri kullanarak bilim adamları - küreselciler ortak insan sorunları arasında üç ana grubu ayırırlar. Bu gruplar aşağıdakilerdir;

Birinci grup, uluslararası ilişkiler alanıyla ilgili sorunları içerir. Savaş ve barış sorununu, etnopolitik sorunu, gelişmekte olan devletlerin ekonomik geri kalmışlığının üstesinden gelme sorununu, uzayın barışçıl keşif sorununu ve dünya okyanusunun zenginliklerini, uluslararası terörizm sorununu içerir.

İkinci grup, birey ve toplum arasındaki ilişkiyle ilgili sorunları içerir. Bu, demografik büyüme, açlık ve yetersiz beslenmeyle mücadele, tehlikeli hastalıkların ortadan kaldırılması, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin olumsuz sonuçlarının üstesinden gelinmesi, bireyin manevi dünyasının korunması ve insanlığın kültürel çeşitliliğinin korunması sorunudur.

Üçüncü grup, insan ve doğa arasındaki küresel etkileşim sorunlarını içerir (Demirel, 2019: 228).

Dünya siyasetindeki en önemli sorun savaş ve barış sorunudur. 20. yüzyılın başlarından önce savaşlar yerel nitelikteyse 20. yüzyılda silahlı çatışmalar giderek tehlikeli bir uluslararasılaşma eğilimi göstermeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bile yerel ve bölgesel çatışmalarda yaklaşık 20 milyondan fazla insan ölmüştür. Birikmiş nükleer silah cephaneliği, insanlığın varlığına büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Nükleerden arındırılmış, şiddetsiz bir dünya elde etmek son derece önemli ve zor bir iştir. Çözümünü ancak tüm devletlerin ve halkların gezegenin tüm

insanlarının ortak çabaları ile bulmak mümkündür. BM, Dünya Parlamentosu'nun ilk örneği olarak dünya siyasetinin ve uluslararası ilişkilerin şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır ancak tek başına tüm işi yapamaz. Etkili küresel yönetimin, küresel sivil toplumu oluşturan diğer uluslararası kuruluşların aktif katılımını gerektirmektedir. Küresel bir sivil toplum milliyeti veya vatandaşlığı ne olursa olsun ortak insani değerleri paylaşan insanların dünya birleşmesi anlamına gelmektedir. Bu insanlar, özellikle hükümetlerin gerekli önlemi alamadığı veya yapmak istemediği alanlarda dünya kalkınmasının sorunlarını çözmeye aktifler. Bugün jeopolitik ölçekte dünyadaki güçlerin aşağıdaki hizalanması giderek daha açık hale gelmektedir. ABD ve Batı Avrupalı müttefikleri, özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya, Rusya, Çin ve gelecekte muhtemelen Hindistan ve Brezilya'ya karşı bu şekilde hareket etmişlerdir. Böyle bir güç uyumu BM'ye ve öncelikle BM Güvenlik Konseyi'ne yöneliktir (Duran, 2002: 125).

En önemlisi, ortaya çıkan jeopolitik modeldeki katılımcıların çoğu (ABD, Rusya, İngiltere, Fransa, Çin) BMGK'nin veto hakkına sahip daimi üyeleridir. BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya ve Çin'e karşı ABD, Fransa ve İngiltere olmak üzere iki kamp olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, BM faaliyetinin kendisine uygun bir kararı benimsemeye yönelik tüm girişimleri, yukarıda örnekleri verilen diğer kamptaki devletler tarafından anında engellenmektedir. Sonuç açıktır, BM Güvenlik Konseyi, uluslararası güvenliği sağlamak ve silahlı çatışmaları sona erdirmek için temel işlevini yerine getiremeyen, tamamen çaresiz bir yapıya dönüşmektedir. Bugün BM Güvenlik Konseyi görmezden gelinmektedir. Yaptırımı olmaksızın gerçekleştirilen "insani müdahale" bahanesiyle diğer devletlerin işlerine müdahale etmeyi amaçlayan askeri operasyonların sayısı sürekli artmaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 93).

3.2. BM'nin Küresel Ölçekteki Rolü

BM, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla 1945'te doğdu. Örgüt, çatışmaları önleyerek, çatışmanın taraflarına uzlaşmada yardımcı olarak, barışı koruma faaliyetleri yürüterek ve barışın tesisine ve sağlamlaştırılmasına elverişli koşullar yaratarak bu hedefe ulaşmayı amaçlamaktadır. BM Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesinde birincil sorumluluğa sahiptir. Genel Kurul ve Genel Sekreter, diğer BM organları ve kurumları ile birlikte barışı ve güvenliği teşvik etmede önemli ve tamamlayıcı roller oynamaktadır. Çin, Fransa, Rusya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri - Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleridir. Güvenlik Konseyi, barışa yönelik bir tehdit veya saldırı eylemi olup olmadığını belirlemede öncü bir rol oynar. Tarafları bir anlaşmazlığa dostane bir şekilde çözümlenmeye çağırır ve çözüm için yöntemler veya koşullar önerir. BM Şartı'nın VII. Bölümü uyarınca, Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek veya yeniden tesis etmek için zorlayıcı önlemler alabilir. Bu tür önlemler ekonomik yaptırımlardan uluslararası askeri harekate kadar çeşitlilik göstermektedir. Konsey ayrıca BM barışı koruma operasyonları ve özel siyasi misyonlar kurmaktadır (Altiner, 2014: 6).

BM barış inşası faaliyetleri, çatışmadan çıkan ülkelere tekrar çatışmaya girme riskini azaltmaları ve sürdürülebilir barış ve kalkınmanın temelini atmaları için yardım etmeyi amaçlamaktadır. BM barış inşası mimarisi, Barış İnşası Komisyonu, Barışın İnşası Fonu ve Barışın İnşası Destek Ofisi'ni içermektedir. Barışın İnşası Destek Ofisi, politik tavsiyeleri ve rehberliği yoluyla Barış İnşası Komisyonuna yardım ve destek sağlar, Barışın İnşası Fonu'nu yönetir ve Genel Sekreterin barış inşasında BM kurumlarını koordine etme çabalarını desteklemektedir. BM, terörizme karşı küresel mücadeleyi koordine etmek için giderek daha fazla çağrılmaktadır. BM sistemi içinde uluslararası terörizme karşı belirli terörist faaliyet türlerini ele alan on sekiz evrensel araç geliştirilmiştir. Eylül 2006'da, BM üye ülkeleri BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisini kabul etmiştir (Aral, 2013: 12).

BM'nin uluslararası ilişkiler üzerinde büyük bir etkisi vardır ve bu aşağıdaki faktörlerden kaynaklanmaktadır;

- BM, uluslararası kalkınmanın acil sorunlarının çözülmesi konusunda devletlerarasındaki tartışmalar için en temsili forumdur,
- BM, modern uluslararası hukukun temelidir, devletler ve onların ilişkileri için bir tür davranış kuralları BM Şartıdır,
- BM, önemli bir uluslararası norm oluşturma mekanizmasıdır ve diğer kuruluşlar arasında çok özel bir yere sahiptir,
- BM çerçevesinde kamusal yaşamın çeşitli alanlarında durumu düzenleyen yüzlerce uluslararası sözleşme ve anlaşma imzalanmıştır,
- BM'yi inşa etme ilkeleri, uluslararası siyasi sistemin nesnel gerçeklerini yansıtmakta ve bunların değişimi bu örgütü reform etmek için devam eden çalışmalar için ana teşvik haline gelmiştir (Demirel, 2019: 229).

BM'nin liderliğinde işlevsel misyonları çerçevesinde uluslararası yaşamı düzenleyen çok sayıda sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. BM'nin son derece önemli bir yetkisi, silahlı güç kullanımı da dâhil olmak üzere savaş ve barış sorunlarını çözmektir. BM çerçevesinde, uluslararası ilişkiler sisteminin parçası olan birçok önemli kuruluş oluşturulmuştur. Bunlar arasında şunlar yer almaktadır: ILO (Uluslararası Emek Derneği); UNESCO (Kültür ve Bilim Örgütü); WHO (Dünya Sağlık Örgütü); IMF (Uluslararası Para Fonu); IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Örgütü) vb. bazıları BM kurulmadan çok önce ortaya çıkmıştır. Modern uluslararası ilişkiler üzerindeki etkinin büyüklüğü açısından parasal politikaların koordinasyonunda son derece önemli bir rol oynayan Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nı (IBRD) ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi için özel işlevleri olan Uluslararası Enerji Ajansı (IAEA) vurgulamak mantıklıdır. Uluslararası arenada iki kutuplu çatışma çağında BM'nin etkinliği genellikle düşüktü. İki süper güç ve müttefikleri arasındaki siyasi, askeri ve ideolojik çatışma, BM'nin ana yapıları ve kurumlarının faaliyetleri üzerinde genellikle felç edici bir etkiye sahipti.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, BM'nin yeniden canlandırılması ve uluslararası yaşamı organize etmek için etkili bir mekanizmaya dönüştürülmesi için güçlü bir ivme ortaya çıkmıştır. BM'nin barışı koruma çabaları özel bir önem kazanmıştır. Önleyici diplomasi, ateşkesi gözleme örgütü, insani operasyonlar ve çatışma sonrası rehabilitasyona yardım, BM aracılığıyla önemli gelişmeler elde etmiştir. BM, Somali, Mozambik, Kamboçya, Afganistan, Orta Amerika, Haiti, eski Yugoslavya, Orta Doğu, Ruanda, Batı gibi sıcak noktalarının çoğunu çözme çabalarına dâhil olmuştur (Çelik, 2013: 46).

Güvenlik Konseyi aynı zamanda yaptırımlar (ekonomik, siyasi, diplomatik, mali ve silahlı kuvvetlerin kullanımıyla ilgili olmayan diğer zorlayıcı önlemler) ve zorunlu silahsızlanma (Irak ile ilgili olarak) gibi araçları da kullanmıştır. Bununla birlikte Soğuk Savaş'ın sona ermesi yalnızca BM için yeni fırsatlar açmakla kalmamış aynı zamanda daha önce arka planda olan içsel eksikliklerinin de altını çizmiştir (Aral, 2013: 12).

SSCB ile ABD arasındaki Soğuk Savaş çatışması sırasında BM'nin temel sorunu, örgütün çalışmalarının düşük verimliliği ve dünyadaki durum üzerindeki etkisinin düşük seviyesiydi. Uluslararası ilişkiler sorunlarının çözümünde BM nispeten küçük bir rol oynadı. Hemen hemen tüm önemli sorunlar BM tarafından değil de, ABD ve SSCB'nin ortak çabalarıyla çözüldü. Örneğin, 1956 Süveyş krizini çözmek ve Ekim 1973'te Arap-İsrail savaşını durdurmak bu iki ülkenin ortak eylemleri sayesinde mümkün olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısındaki neredeyse her büyük çatışmada - Kore, Afganistan, Vietnam, Orta Doğu'daki Arap-İsrail savaşları - SSCB ve ABD doğrudan katılımcılarının arkasındaydı ve çatışan taraflardan birini desteklediler. Her iki süper gücün de, önerilen çözümün kendi çıkarlarını veya müttefiklerinin çıkarlarını ihlal etmesi durumunda veto hakkını kullanarak BM Güvenlik Konseyi'nin çalışmalarını engellediğini anlamak zor değildir. Soğuk Savaş sırasında güç kullanmama ve saldırganlığın kabul edilemezliği ilkesi de işe yaramadı. Bu öncelikle SSCB ve ABD ile ilgiliydi. Her iki devlet de kendilerini çatışma bölgesinde bulan yurttaşların korunmasını meşru müdafaa hakkını bahane ederek düzenli olarak saldırganlığa başvurmuştur (Heywood, 2011: 518).

20. yüzyılın sonu uluslararası ilişkiler sistemindeki küresel değişikliklerle işaretlenmiştir. Bu koşullarda uluslararası ilişkiler sisteminin istikrarını sağlayan ana uluslararası yapı olarak BM'nin rolü ve önemi kat ve kat artmıştır. Aynı zamanda yeni jeopolitik koşullarda BM'nin görevleri ile ilgili soru ortaya çıkmıştır. Kısa süre sonra bipolar sistemin parçalanmasının uluslararası ilişkiler sisteminde küresel değişimlere, dünyanın siyasi haritasının yeniden şekillenmesine, SSCB'nin süper güçleri ile ABD arasındaki küresel çatışmanın yerini alan çok sayıda yerel çatışmanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Eski Yugoslavya Somali, Ruanda, Zaire, Sierra Leone çatışma merkezi haline gelmiştir. Yeni koşullarda BM'nin temel görevi, ortaya çıkan çatışmalara hızlı ve yeterli bir şekilde yanıt vermek, bunları çözmek için etkili önlemler almaktır. Ne yazık ki BM bu görevle baş edememiştir. 1990'ların olayları, ilk başta, BM'yi büyük güçler tarafından görmezden gelmek için

son derece tehlikeli bir eğilim göstermiştir. Son yıllarda genel olarak BM sisteminde ve özelde BM Güvenlik Konseyi'nde reform yapma sorunlarına çok fazla dikkat çekilmiştir. Çoğu zaman bu mesele, BM Güvenlik Konseyi'nin yapısındaki ve üyelerinin yetkilerindeki değişiklikler hakkındaki tartışmalara indirgenmiştir. Bu arada, BM sistemini, örgütün çalışmak zorunda olduğu değişen uluslararası ortama uyarlama süreci hiç durmamıştır. Önümüzdeki on yılda BM barışı koruma uygulaması fark edilir şekilde genişlemiş ve karmaşıklaşmıştır (Громыко, 2015: 8).

Barışı koruma operasyonları soğuk savaş boyunca artma eğilimi göstermiştir. Bugün dünyanın farklı bölgelerinde etnik ve iç çatışmalardan dolayı bu operasyonlar uygulanmaya konmuştur. Soğuk Savaş boyunca Birleşmiş Milletler 20 civarı operasyon gerçekleştirmiştir. Soğuk Savaş bittikten sonra bu operasyonların sayısında 2 kat artışı görmemiz mümkündür. Örnek olarak Birleşmiş Milletler'in Kamboçya'da yapmış olduğu operasyonu gösterebiliriz. Bu operasyona 22 000 civarı personelin katıldığı kayıtlara geçmiştir. Somali'de gerçekleşen barışı koruma operasyonuna ise 27 000 - den fazla personelin katıldığı bilinmektedir. (Odman, 2004: 75)

Böylece BM, uluslararası terörizm, organize suç, yasadışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı, demografik dengesizlikler gibi uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bu tür olayların köklerinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak maalesef BM faaliyetleri sırasında bazı problemlerle karşı karşıyadır. Sorunlardan biri tek tek devletlerin BM'yi atlayan eylemleridir. Modern koşullarda BM, bunun için uygun yetkilere sahip olmayan bireysel devletlerin ve bölgesel derneklerin doğrudan kuvvetli eylem ve tek taraflı yaptırım baskısının keyfi zorlayıcı önlemler yoluyla Güvenlik Konseyi'ni atlayarak krizleri bağımsız olarak düzenleme ve kendi işlevlerini eline geçirme girişimleriyle karşı karşıyadır. Eylemlerini BM'nin küresel ve bölgesel güvenliğe yönelik yeni zorluklara yanıt verme yeteneklerini tükettiği gerçeğiyle haklı çıkarırlar. Bir dizi egemen devlete dayanan dünya düzeninin yerini, dünyanın belirli bölgelerinde devlet kurumunun yıkılması, terörizmin büyümesi ve iç devletlerin sayısının artması ile karakterize olan hareketli bir dünya düzeni mimarisi almaktadır. Onlar BM'nin artık dünya siyasetinin güncel gerçeklerini karşılayamayacağına inanmışlardır (Громыко, 2015: 9-10).

BM'nin değişen uluslararası ortama uyum sağlama sürecinin başladığı söylenebilir. Daha önceki askeri-politik meseleler örgütün faaliyetlerinde kilit bir yer tutuyorsa ve barışı ve uluslararası güvenliği sağlama perspektifleri esas olarak prizmalarından görülüyorsa, şimdi durum değişiklikler geçirmektedir. BM reformu çerçevesinde, hem Ekonomik ve Sosyal Konseyin işlevlerine hem de faaliyetlerinin organizasyonuna, kalkınma yardımı programlarına ve BM'deki küresel sorunların çözümüne daha yakından bakılması gerektiği varsayılabilir. Tüm bu sorular genel olarak uluslararası kuruluşların ve özel olarak BM'nin değişen rolüne ilişkin temel bilimsel araştırmaları gerektirmektedir (Heywood, 2011: 519).

Bu eğilimler daha da geliştirilirse uluslararası barış ve güvenliği sağlama sorunu yeni bir yoldan gelebilir. BM faaliyetlerinin farklı alanları arasında yeniden yapılanma ve yetkilerin yeniden dağıtılması mümkündür.

3.2.1. Çatışma Çözümündeki Rolü

BM'nin temel amacı "uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasıdır" (1. Madde). Bu konudaki sorumluluk Güvenlik Konseyi'ne yüklenmiştir. Gerçekten BM'nin performansı büyük ölçüde insanlığı ne derece ölümcül askeri çatışmalardan kurtarabildiği ile ölçülebilir. Ancak bu konuda bir hüküm vermek zordur. Bir taraftan 20. Yüzyıl'daki iki dünya savaşından sonra bir üçüncü dünya savaşının çıkmaması BM'nin büyük başarısı olarak görülebilir (Milletler Cemiyeti'nin performansına göre oldukça şanlı olduğu görülmektedir). Diğer taraftan özellikle realist teorisyenler 1945'ten beri küresel bir savaşın olmamasının BM ile bir alakasının olmadığını, daha çok Soğuk Savaş sırasındaki terör dengesinin ve ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki nükleer eşitliğin bir sonucu olduğunu iddia etmektedirler. Son tahlilde BM olmasaydı küresel ve bölgesel çatışmaların nasıl gelişeceği ve 'soğuk savaşların sıcak savaşlar haline dönüşüp dönüşmeyeceği' yanıtlanması mümkün olmayan bir sorudur. Ve aslında BM'nin şiddet içeren ve kendi kendine dayanma sisteminin (self-help system) yerine geçebilecek ortak bir güvenlik sisteminin oluşturulmasında sınırlı düzeyde ve kesintili bir başan sergilediği açıktır (Çiloğlu, 2020: 35).

BM'nin ortak bir güvenlik sistemini uygulamaya koyma kapasitesi temelde üyelerinin ortaya çıkardığı bir yapı olduğu için ciddi şekilde sınırlandırılmaktadır. Üye devletlerin, özellikle de Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin izin verdiğinden daha fazlasını yapamamaktadır. Sonuç olarak BM'nin rolü uluslararası çatışmaların barışçıl şekilde çözümünü kolaylaştıran mekanizmalar sağlamakla sınırlı kalmaktadır (Heywood, 2011: 520).

Bu anlamdaki sicili bile pek parlak değildir. 1959 yılında Hindistan ile Pakistan arasında ateşkesin sağlanması, 1962 yılında Belçika Kongosu'nda (Zaire'de) barışın korunması ve yine 1962 yılında Hollandalılarla Endonezyalılar arasında Batı Irian (Yeni Gine) konusunda arabuluculuk yapılması gibi BM'nin ciddi başarıları bulunmaktadır. Ancak tarihinin çoğunda süper güç rekabeti BM'yi neredeyse felç etmiştir. Soğuk Savaş, çoğu konuda ABD ile Sovyetler Birliği'nin zıt konumlar benimsemelerine neden olmuş, bu da Güvenlik Konseyi'nin etkin eylemler gerçekleştirmesini engellemiştir (Çiloğlu, 2020: 37).

Bu durumu güçlendiren iki faktör daha ortaya çıkmıştır. Birincisi, beş daimi üyenin veto yetkilerini kullanmaları, barış ve güvenliğe yönelik tehditlerin sayısı ile Güvenlik Konseyi'nin harekete geçmesini gerektirecek saldırganlık olaylarının yoğunluğunu ciddi şekilde azaltmıştır. Uygulamada Çin Halk Cumhuriyeti'nin Tayvan'ın yerine geçtiği 1971 yılına kadar Güvenlik

Konseyi’nde tartışmalı konularda gerçekleştirilen oylamalar Sovyetler Birliği ile diğer beş daimi üye arasında anlaşmazlıklara neden olmuştur. Soğuk Savaş dönemi boyunca Sovyetler Birliği veto yetkisini en fazla kullanan devlet olmuştur. 1946 ile 1955 yılları arasında veto yetkisini en az 82 kere kullanmıştır. 1970 yılında ilk vetosunu kullanan ABD bir anlamda Sovyetler Birliği’nin rolünü üslenmiştir. İkincisi, BM Şartı, Güvenlik Konseyi’nin yardımcı organı olarak bir Askeri Kurmay Komitesi kurulmasını öngörmüşse de beş daimi üyenin karşı koyması BM’nin askeri kapasitesinin geliştirilmesini engellemiştir. Dolayısıyla BM askeri müdahale kararı aldığında bu görevi ABD liderliğindeki koalisyon güçlerine (Kore Savaşı ve Körfez Savaşı) ya da NATO (Kosova) ve Afrika Birliği (Darfur) gibi bölgesel örgütlere ihale etmiştir. Bazen de bu görev üye devletlerin katkılarıyla ortaya çıkan ve mavi miğferliler ya da mavi bereliler olarak isimlendirilen uluslararası bir güç tarafından yerine getirilmiştir. Bu şekilde etkin bir ortak güvenlik sisteminin temel koşullarından biri -yani kararları uygulayacak daimi BM askerleri, sağlanamamıştır (Çiloğlu, 2020: 38).

Soğuk Savaş’ın çoğu döneminde BM, tıkanma ve felç durumlarıyla karşılaşmıştır. Güvenlik Konseyi’nin askeri müdahale tedbirleri konusunda anlaşmaya vardığı tek 1950 yılındaki Kore Savaşı olmuştur. Ancak bu örnekteki şartlar olağanüstü nitelikliydi. BM’nin Kore’ye müdahalesi Sovyetler Birliği’nin “Kızıl Çin’in” (Çin Halk Cumhuriyeti’nin örgütün dışında tutulmasını protesto etmek için geçici olarak Güvenlik Konseyi’nden çekilmiş olması sayesinde mümkün olmuştu. Diğer taraftan bu müdahale sadece BM’nin Batı hakimiyetinde bir örgüt olduğu yönündeki endişeleri alevlendirmiştir. Askeri olmayan yaptırım önlemlerinin uygulanması konusunda ise sadece iki örnek bulunmaktadır. Kendisine yaptırım uygulanan, uluslararası toplumdaki dışlanmış iki devlet ve Güney Afrika’ydı. 1966 yılında Rodezya’ya karşı, beyaz azınlık rejiminin tek taraflı bağımsızlık ilanının barışı tehlikeye attığı gerekçesiyle ekonomik yaptırımlar uygulamaya konmuştur. 1977 yılında da bir önceki yılda siyahların kasabalarında ortaya çıkan gösterilerin bastırılması çerçevesinde Güney Afrika’ya karşı askeri ambargo önlemleri başlatılmıştır. Bu örnekler dışında savaş ve çatışmalar BM’nin herhangi bir şekilde müdahalesi olmadan gerçekleşmiştir. Bu bağlamda 1956 Süveys Krizi özellikle önemlidir, çünkü İngiltere ve Fransa, ABD’nin hazırladığı İsrail, İngiltere ve Fransa’nın askeri hareketlerini kınayan karan geçirmemek için vetolarını kullanmış olsalar da, ABD’nin uyguladığı diplomatik baskı ve Sovyetler’in Nasir rejimini desteklemesi yüzünden iki ülke hızlı bir şekilde küçük düşürücü bir geri çekilme gerçekleştirmek durumunda kalmışlardır. Bu, daimi üyelerden bazılarının diğerlerine göre daha eşit olduğunu ortaya koymuştur. Dünyanın nükleer bir savaşın eşiğine geldiği 1962 yılındaki Küba Füze Krizi’nde BM etkisiz bir seyirci durumuna düşmüştür. Ayrıca BM, Sovyetler’in Macaristan (1956), Çekoslovakya’yı (1968) ve Afganistan’ı (1979) işgal etmesini engelleyememiş ve ABD’nin 1960’lı ve 1970’li yıllarda Vietnam’daki tırmanan askeri eylemlerini sınırlandıramamıştır. Benzer şekilde BM ortaya çıkan Arap-İsrail savaşlarında çok sınırlı düzeyde etkili olabilmıştır (Odman, 2004: 73).

Birçok kişinin ümit ettiği üzere Soğuk Savaş'ın sona ermesi BM açısından yeni bir dönemin başlangıcı olabilirdi. Uzun süredir süper güç düşmanlığıyla sınırlandırılmış olan BM birden etkin bir ortak güvenlik sistemi ortaya çıkarılmasını sağlayacak araç olarak öne çıkmıştı. Örneğin daimi üyelerin veto gücünü kullanmaları-1996 ile 2006 yılları arasında sadece 13 kere olmak üzere-ciddi derecede azalmıştı. BM'nin yetkilendirmesiyle büyük çaplı askeri hareket gerçekleştirilmesinin (Kore'den sonra) ikinci örneği olan BM'nin 1991 yılında Körfez Savaşı'ndaki askeri müdahalesi, saldırıyı caydırma ve barışı muhafaza etme yükümlülüğünü yerine getirmede daha güçlü bir kapasiteye sahip olduğunu ispatlar gözüküyordu. ABD'nin BM yetkisinin dışında hareket ediyor durumuna düşmemek için Irak'a kaçan Irak askerlerini takip etmeme kararı da bu durumu ispatlayıcı nitelikteydi. Gerçekten BM'nin yeni dönemdeki aktif tutumu Amerikan Başkanı Baba Bush'un ilan ettiği yeni dünya düzeninin temel unsurlarından biri olarak ortaya çıkmaktaydı. 1990 yılından itibaren Güvenlik Konseyi çok sayıda olayda -örneğin Afganistan, Angola, Etiyopya ve Eritre, Haiti, Irak, Ruanda, Somali ve eski Yugoslavya ile ilgili durumlarda, askeri olmayan yaptırım kararları almıştır. Barışı koruma operasyonlarıyla alakalı olarak askeri yaptırım önlemleri alması da çok daha yaygın hale gelmiştir (Heywood, 2011: 522).

Ancak BM'nin koruması altında 'yeni bir dünya düzeni' yaratılmasıyla ilgili umutlar kısa sürede hayal kırıklıklarına dönüşmüştür. Ruanda ve eski Yugoslavya'da barışı koruma eylemlerinin ciddi şekilde başarısız olması bunun kanıtlarından biriydi. Daha önemli bir gösterge ise ABD'nin Güvenlik Konseyi'nin önde gelen üyelerinin muhalefetine rağmen 2003 yılında Irak'ın işgalini gerçekleştirmesiydi. Soğuk Savaş sonrasında BM çok sayıda yeni sorunlarla ve çatışmalarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Bunlardan bir tanesi artık güvenlikleri Doğu-Batı rekabeti tarafından tehdit edilmeyen devletlerin ortak güvenlik çerçevesinde ya da dünyanın öbür tarafındaki devletlerin savunması için kaynak ayırmada isteksiz hale gelmeleridir. Bundan başka Soğuk Savaş dönemindeki iki-kutupluluğun yaptığı gibi tek-kutuplu dünyanın ortaya çıkışı da BM'yi devre dışı bırakır gözükmiştir. Irak Savaşı değişik açılardan tek bir gücün sivrilişini ortaya koymuştur. Son olarak uluslararası politikanın odağı değişmeye başlamıştır. Eskiden BM'nin temel rolü, komünizm ile kapitalizm arasındaki çatışmanın hakim olduğu bir dünyada barışın korunmasıydı. Şimdi ise küresel kapitalizmin dinamiklerinin şekillendirdiği, çatışmaların daha çok gelir ve kaynak dağılımındaki dengesizliklerden ortaya çıktığı bir dünyada BM kendisine yeni roller bulmaya zorlanmaktadır. Bunun anlamı, BM'nin barışı ve güvenliği koruma rolünün ekonomik ve siyasi kalkınma göreviyle birleştirilmesidir. Geleneksel barışı korumadan çok boyutlu ya da güçlü barışı korumaya geçilirken bu ikisi bir araya getirilmektedir (Heywood, 2011: 523).

3.2.2. Barışı Korumadaki Rolü

BM barışı koruma operasyonları, barışı ve uluslararası güvenliği sağlamak için önemli bir araçtır. Silahlı kuvvetlerin nefsi müdafaa haricinde silah kullanmadan harekâtı bu barışı koruma anlamına gelir. Barışı koruma operasyonlarının amacı, bir anlaşmazlığı çözmek için diplomatik

çabaları desteklemektir. Barışı koruma faaliyetleri, Soğuk Savaş sırasında taraflar arasındaki çatışmanın genellikle Güvenlik Konseyi'nin faaliyetlerini felce uğrattığı yıllarda başladı. Barışı koruma faaliyetleri, öncelikli olarak ateşkes anlaşmalarını uygulamaya, sahadaki durumu istikrara kavuşturmaya ve çatışmaları barışçıl bir şekilde çözmek için siyasi çabalara kritik destek vermeye odaklanmıştır. İlk görevler, güven artırıcı önlemlerin izlenmesinde, raporlanmasında ve uygulanmasında baskın bir role sahip, silahsız askeri gözlemciler ve hafif silahlı askeri personelden oluşuyordu. İlk iki BM operasyonu, BM Ateşkes Denetim Örgütü (UNTSO) ve Hindistan ve Pakistan'daki BM Askeri Gözlemci Grubu (UNMOGIP) idi. Hala faaliyette olan her iki misyon da gözlem ve doğrulama operasyonlarına örnek teşkil etti ve yetkili güçleri birkaç yüz kişiyi geçmedi. BM askeri gözlemcileri silahsızdı. BM barışı korumanın stratejik bağlamı çarpıcı biçimde değişmiştir (Odman, 2004: 74).

1945 yılından bu tarafa Birleşmiş Milletler bölgesel çatışmalara son vermek için birçok barış oturumu yapmıştır. Bunlara örnek olarak 1988 İran-İrak Savaşı'nın sona erdirilmesinin 1989 yılında Sovyet askerlerinin Afganistan'dan çekilmesini, 1992 yılında El-Salvador'da iç savaşın sonra erdirilmesini 1994'te Mozambik'te ve 1995 yılında Angola'da barışın sağlanması amacıyla Birleşmiş Milletler birçok faaliyetlerde bulunmuştur (Duran, 2001: 134).

Soğuk Savaş dönemi boyunca (1945 – 1989 arası) BM sadece 13 operasyonu onaylamış olup, ilk Barış Gözleme Misyonu 1946 da Yunan İç Savaşında üstlenilse de, resmi olarak ilk kayıtlara geçen 1948 yılındaki Orta Doğu Savaşının ardından oluşturulan, ateşkes izleme görevi olan operasyon UNTSO olmuştur. Daha sonra farklı bir görev olarak ,1947-1950 yılları arasında Endonezya'nın bağımsızlığı için yardım üstlenilirken, ilk Barışı koruma – Peacekeeping – görevleri ise; 1956 yılında Süveyş Krizinde UNEF I operasyonu adıyla, 1960 yılında ise Kongo'da ONUC adı altında gerçekleşmiştir. Olası görevleri arasında ateşkesin gözlemlenmesi, çatışan taraflar arasında tampon bölge oluşturulması, politik ve diplomatik müzakerelerin yolunun açılması olan bu geleneksel veya birinci jenerasyon Barışı koruma Operasyonları genellikle küçük ve tarafsız ülkelerin askerleri tarafından oluşturulmuştur (Kurunç, 2012: 93).

Geleneksel ya da “birinci nesil” barışı koruma operasyonları ateşkes gerçekleşikten sonra sorunlu bölgeye barış gücünün yerleştirilmesi ile ilgilidir. Buna örnek olarak Arap-İsrail Savaşı, Hindistan ve Pakistan arasındaki sorunlu bölge olan Keşmir Bölgesi, 1956 yılında İsrail-Mısır arasında gerçekleşmiş Süveyş Krizi'ni gösterebiliriz. Gerçekleşen bu münakaşalarda bir çok barışı koruma gücü sorunlu bölgelere yerleştirilmiştir. Geleneksel barışı koruma operasyonlarında “Mavi Miğferliler” olarak adlandırılan BM Barışı Koruma Güçleri sadece ev sahibi ülkenin izni sayesinde çatışma bölgesinde konuşlanmışlardır. Bu güçler bölgede gelecekte başverebilecek çatışmalara karşı kalkan görevi görmüşlerdir. (Heywood, 2011: 524)

Güvenlik Konseyi, 1989 ile 1994 yılları arasında toplam 20 yeni operasyona izin vererek barışı koruma görevlilerinin sayısını 11.000'den 75.000'e çıkarmıştır.

Angola gibi ülkelerdeki barışı koruma operasyonlarının amacı şunları sağlamaktır;

- Kapsamlı barış anlaşmalarının uygulanmasına yardım,
- Güvenlik durumunun dengelenmesi,
- Polis ve askeri kuvvetlerin yeniden düzenlenmesi,
- Yeni yönetim organlarının seçimi ve demokratik kurumların oluşumu,

BM İşlevleri aşağıdaki ilkelere göre yapılmalıdır;

- Güvenlik Konseyi bir operasyonun yürütülmesine karar verir, görevini belirler ve operasyonu yürütmek için çatışmanın taraflarının rızasıyla genel liderlik sağlar,
- Askeri birlikler, BM'nin üye devletleri tarafından sağlanır,
- Operasyonlar, Uluslararası toplum tarafından finanse edilir,
- Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi tarafından verilen bir görevden doğan yetkilerin verilmesine komuta eder,
- Askeri güç kullanımı minimum düzeyde tutulmalıdır (Odman, 2004: 75).

Önceki misyonların elde ettiği genel başarılar, BM barışı koruma kapasitesini aşan umutlar doğurdu. Bu, özellikle Güvenlik Konseyi'nin tam teşekküllü yetki veremediği veya barışı koruma görevlilerine gerekli kaynakları sağlayamadığı için ortaya çıkmaktadır.

Bu üç operasyon yaygın bir yankı ve eleştiri aldı: Barış güçleri, silahlı bir çatışmaya katılanların barış anlaşmalarına uymadığı veya barış güçlerinin kendilerinin yeterli kaynak veya siyasi destek alamadığı bir durumla karşı karşıya kalmışlardır. Sivil kayıplar artmaya devam etti ve çatışmalar devam ederek BM barışı korumanın itibarına zarar vermiştir. Sonuç olarak, BM barışı koruma güçlerinin, egemen devletlerin barış ve bütünlüğünü tehdit eden dini ve etnik gerekçelerle hem uluslararası hem de yerel çatışmaların çözümünde önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Uluslararası olmayan çatışmaların çözümünde BM barışı koruma misyonlarının önemi de artmaktadır ve bu da örgütün faaliyetlerinde yeni bir yönü temsil etmektedir. 1990'ların başlarında ve ortalarında yaşanan aksilikler, Güvenlik Konseyi'nin yeni barışı koruma misyonlarının sayısını sınırlamasına ve gelecekte benzer başarısızlıklardan kaçınmak için kendi kendini düşünmeye başlamasına neden olmuştur. Bazı ülke ve bölgelerde devam eden çatışmalar, kısa süre sonra BM barışı korumanın önemli rolünü yeniden teyit etmiştir. 1990'ların ikinci yarısında Konsey, aşağıdaki ülkelerde yeni BM operasyonlarının konuşlandırılmasına izin verdi;

- Angola,
- Bosna Hersek,
- Hırvatistan,

- Kuzey Makedonya,
- Guatemala,
- Haiti (Sur, 2013: 2542).

Yeni yüzyılın eşiğinde BM, 1990'larda barışı koruma mekanizmasının karşılaştığı sorunların kapsamlı bir analizini yapmış ve onu yeniden düzenlemeye başlamıştır. Reformun amacı, saha operasyonlarını etkin bir şekilde yönetme ve destekleme kapasitesini güçlendirmektir. Barışı koruma faaliyetlerinin sınırlamalarının ve olanaklarının daha derin bir şekilde anlaşılması, BM'nin daha da karmaşık görevlerle uğraşmaya başlamasına izin vermiştir. Bu faaliyet, BM'nin eski Yugoslavya'da Kosova'da yönetim işlevlerini devralmasıyla 1999'da başlamıştır. Sonraki yıllarda, Güvenlik Konseyi ayrıca bazı Afrika ülkelerinde büyük ölçekli ve karmaşık barışı koruma operasyonlarının konuşlandırılmasına izin verdi;

- Burundi,
- Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti,
- Fildişi Sahili,
- Kongo Demokratik Cumhuriyeti,
- Eritre ve Etiyopya,
- Liberya,
- Sierra Leone,
- Sudan,
- Suriye.

Ek olarak, barışı koruma ve barışı inşa etme operasyonlarına devam etmek için barış güçleri dünyanın çok kırılgan olduğu ülkelere geri dönmüşlerdir; Haiti'de - Haiti'deki BM İstikrar Misyonu (MINUSTAH) ve yakın zamanda bağımsız olan Doğu Timor'da - Timor'daki Entegre Misyona -Leste (UNMIT). Şu anda, 15 barışı koruma misyonundaki ordu, polis ve sivil birliği 110.000'den fazla olup, bu durum, personeldeki azalmayı ve barış geçişleri ve yetenekli devletlerin restorasyonu sonucunda barışı koruma misyonlarının sayısını yansıtmaktadır. Ancak geçtiğimiz yıllarda personel sayısındaki ve barışı koruma görevlerinin sayısındaki düşüş, hiçbir şekilde BM'nin karşı karşıya olduğu görevlerin daha az karmaşık hale geldiğine işaret etmemektedir. Eyaletlerin ve bölgelerin ötesine yayılan yeni çatışmaların ortaya çıkması, saha görevlerinin yüksek talep görmeye devam edeceğini ve barışı korumanın BM için en zorlu operasyonel görevlerden biri olmaya devam edeceğini göstermektedir (Denk, 2019: 230).

Ek olarak, barışı koruma operasyonlarının karşı karşıya olduğu çok çeşitli karmaşık siyasi zorluklar ve sivil boyut da dâhil olmak üzere görevlerinin kapsamı devam etmektedir. Bütün bunlar, önümüzdeki yıllarda, polis de dâhil olmak üzere belirli türdeki özel kuvvetlerin ve araçların talepte kalacağını gösteriyor.

3.2.3. Terörizmle Mücadeledeki Rolü

Terörizm, bireyler veya gruplar tarafından, yerleşik bir otorite adına ya da bu otoriteye karşı, eylemin esas mağdurlarından çok daha geniş bir hedef kitle üzerinde azami seviyede endişe ve korku yaratmak suretiyle politik taleplerini kabul ettirmeye yönelik şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdididir. Terörle mücadele, 1934 yılında Milletler Cemiyetinin, Terörizmin Önlenmesi ve Kınanmasına Dair Sözleşme taslağını tartışarak bu olguyu yasadışı ilan etme konusunda ilk büyük adımı attığı günden bu yana uluslararası kuruluşların ilgi odağı olmuştur. Sözleşme 1937’de kabul edilmiştir. BM ve uzman kuruluşlarının himayesinde, uluslararası toplum, tüm üye devletlerin katılımına açık 16 uluslararası anlaşma (13 terörle mücadele sözleşmesi ve üç protokol) geliştirmiştir. Uluslararası terörizmle mücadeleye yönelik önlemlerin aktif olarak geliştirilmesinin gerçek itici gücü, 11 Eylül 2001’deki trajik olaylardır (Kaşıkçı, 2016: 4).

Şimdiye kadar temelde sözleşmeler, bildirimler, kararlar vb. gibi çeşitli Birleşmiş Milletler belgelerinin temeli olan terörizmle mücadele için uluslararası bir yasal rejim oluşturulmuştur. İncelenen tehdide karşı koymaya ilişkin uluslararası BM belgelerini inceledikten sonra, bunların çoğunun terörizmle mücadelenin aşağıdaki temel ilkelerini içerdiği sonucuna varabiliriz;

- Teröristler tarafından belirlenen hedeflere bakılmaksızın, terörizmin her şekli ve tezahürü ile kararlı bir şekilde kınanması, Terörizm her zaman cezalandırılması gereken bir suçtur,
- Teröristlere herhangi bir yardımdan, bir terör suçuna suç ortaklığından, teröre tahrik, terörizm fikirlerinin propagandasından, vazgeçme,
- Çifte standart uygulamasının ortadan kaldırılması, çifte standardın kullanılması, uluslararası terörizmle mücadelede en olumsuz sonuçlara sahiptir. Bir devlet için teröristlerin başka bir devlet tarafından özgürlük savaşçıları olarak algılanmasına izin verilmemelidir. Çifte standart uygulamasının ortadan kaldırılması ancak dünya toplumunun ortak çabaları ile mümkündür,
- Terörizmin önlenmesi ve onunla mücadele konusunda düzenli bilgi alışverişi anlamına gelen dünya sahnesinde uluslararası terörizme karşı mücadele alanında yakın işbirliğinin geliştirilmesi,
- Sözleşmelerin etkili bir şekilde uygulanması ve karşılıklı adli yardım ve suçluların iki taraflı, bölgesel ve çok taraflı olarak iade edilmesine ilişkin anlaşmaların sonuçlandırılması,
- Uluslararası düzeyde terörle mücadele alanında deneyim alışverişi için çeşitli türlerde pratik etkinlikler gerçekleştirmek,
- Uluslararası terörizmle mücadelede daha etkili programlar geliştirmek için bilimsel ve analitik çalışma yapılması,

- Terör tehdidiyle mücadele yöntemlerinin daha eksiksiz bir şekilde anlaşılması ve uluslararası işbirliğinin genişletilmesi için çeşitli devletlerin terörizmin önlenmesi ve ortadan kaldırılması konusundaki deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi,
- Diğer ülkelerdeki olası uygulaması açısından en etkili ulusal mevzuatın analizi,
- Siyasi ve ideolojik etki yoluyla terörizmle mücadele alanında deneyim alışverişi,
- Terörizmle mücadelede uluslararası hukuka uygunluk. BM'nin amaç ve ilkelerine uymayan herhangi bir şekilde güç kullanmaktan kaçınmak, uyuşmazlıkların adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak barışçıl yollarla çözümünün aranması,
- Kamu güvenliğini sağlamak için temel insan ve medeni hak ve özgürlükleri ihlal etmenin reddedilmesi,
- Dünya dinlerinin aşırılık etkisinden korunması, herhangi bir dini, kültürü veya milliyeti terörizm ve şiddetle tanımlamayı kararlı bir şekilde reddetmektir (Demirci, 2011: 198).

Kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede ciddi bir sorun vardır. Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme, genel olarak terörizm olgusuna ve mali bir temel sağlamak kadar önemli bir bileşenine değinmektedir. Terörle mücadelede dikkate alınan uluslararası işbirliği alanının önemi, BM Güvenlik Konseyi tarafından 28 Eylül 2001'de kabul edilen ve terörizmle mücadelenin ana önlemleri arasında uyumlu kararların ana hatlarını çizen 1373 (2001) sayılı Karar ile kanıtlanmaktadır. Sözleşmenin 8. maddesine göre, her devlet, ulusal hukuk ilkelerine uygun olarak, suçların işlenmesi için kullanılan veya tahsis edilen fonları tespit etmek, bloke etmek, el koymak için gerekli tedbirleri almaktadır (Kaşıkçı, 2016: 5).

11 Eylül saldırıları BM Sisteminin küresel terörizme karşı mevcut yaklaşımının daha da derinleşmesine neden olmuştur. Saldırıların ardından Güvenlik Konseyi, küresel terörizmi en önemli gündem maddesine haline getirerek, Genel Kurul'dan bağımsız bir şekilde ele almaya başlamış, hatta bu dönemden itibaren bu konuda norm uygulayan değil, norm üreten bir aktör olmuştur. Dahası söz konusu saldırılar, Güvenlik Konseyi'nin terörizme karşı mevcut tutumunun daha da sertleşmesine neden olmuştur. Güvenlik Konseyi, ABD'ye yapılan terörist saldırıların hemen ertesi günü 1368 sayılı kararı alarak söz konusu terörist eyleme yönelik tepkisini açıkça ortaya koymuştur. 1368 sayılı karar küresel terörizmle mücadele bağlamında normatif yapıya önemli katkılar yapmaktadır. Öncelikle kararın giriş bölümündeki "(BM) Şartı ile uyumlu olarak bireysel veya meşru müdafaa doğal hakkını tanıyarak" ifadesi, ilk defa BM Şartında belirlenen meşru müdafaa hakkının terörist eylemlere yönelik olarak da kullanılabileceğini belirtmektedir. Bilindiği üzere BM Şartının 51. Maddesindeki meşru müdafaa hakkı kuvvet kullanma yasağının Şart bağlamındaki iki istisnasından birisini teşkil etmektedir ve sadece BM üyelerinden birinin silahlı saldırıya maruz kalması halinde kullanılabilir. Söz konusu meşru müdafaa hakkı geleneksel olarak sadece devletler arasında yaşanan çatışmalar bağlamında değerlendirilirken, 1368 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile terörist grupların saldırılarına yönelik de kullanılması mümkün

hale gelmiştir. Böylelikle devletlere terörizme karşı kuvvet kullanma yolu açılmış bulunmaktadır. Bu kararla Güvenlik Konseyi devletlere, Konsey izni olmaksızın kuvvet kullanmaya yönelik adeta bir “açık çek” vermektedir (Kaşıkçı, 2016: 8-9).

İncelenen belgeler arasında özellikle önemli olan Tehditler, Zorluklar ve Değişim Üst Düzey Panelinin “Daha Güvenli Bir Dünya: Ortak Sorumluluğumuz” raporudur. Bu rapor, 21. yüzyılda kolektif güvenlik kavramının yeni ve kapsamlı bir vizyonunu sunmaktadır. Raporun en önemli mesajlarından biri küreselleşmenin bir sonucu olarak karşılıklı bir kırılganlık döneminin başladığıdır. Hiçbir ülke dünyadaki tehditlere tek başına karşı koyamaz ve diğer tehditler ortadan kaldırılıncaya kadar hiçbir tehdit etkili bir şekilde ele alınmamaktadır. Birbirine bağlı yapıdaki yeni ve eski tehditlerin dikkate alınacağı daha geniş ve kapsamlı bir toplu güvenlik kavramına duyulan ihtiyaç belirtilmektedir (Baki, 2009: 48).

Raporda, terörizmin net bir tanımını da içeren kapsamlı bir terörizm sözleşmesinin hazırlanmasını talep edilmektedir. Üst Düzey Tehditler, Zorluklar ve Değişim Paneli, BM sisteminin çeşitli terörle mücadele eylemlerini birleşik bir temele getirmenin yanı sıra kapsamlı, evrensel bir terörle mücadele stratejisi geliştirme ihtiyacına dikkat çekti. Eylül 2005 zirvesinde, dünya liderleri Genel Sekreter tarafından önerilen stratejinin unsurlarını onayladılar. Ayrıca Genel Kurul’dan stratejinin ana noktalarını detaylandırmasını istediler. Sonuç olarak, 8 Eylül 2006 tarihinde BM Genel Kurulu, bir karar şeklinde Küresel Terörle Mücadele Stratejisini ve ekinde belirtilen Eylem Planı kabul edilmiştir (Baki, 2009: 49).

Bu belge, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde terörle mücadelede birleşik bir cephe oluşturmak için eşsiz bir araçtır. 19 Eylül 2006 tarihinde Genel Kurul’da yürürlüğe girdi. Bu, dünyadaki çoğu ülke terörizmle mücadelede ortak bir yaklaşım üzerinde ilk kez anlaştı bu yüzden strateji bu kadar önemlidir. Belge, BM üye devletlerinin terörizmin kim, nerede ve ne amaçla yapılırsa yapılsın tüm biçimleri ve tezahürleriyle tutarlı, net ve kararlı bir şekilde kınanmasına dayanmaktadır. Strateji, terörizmin yayılmasına neden olan koşulları ortadan kaldırmak, terörü önlemek ve bunlarla mücadele etmek, devletlerin bu tehdidi önleme ve bunlarla mücadele etme kapasitesini güçlendirmek ve BM sisteminin bu alandaki rolünü güçlendirmek, insan haklarına evrensel saygıyı sağlamak ve hukukun üstünlüğünü korumak gibi belirli önlemler içermektedir. Üye Devletlerin Eylem Planının hükümlerini uygulamak için BM ile işbirliği yapması gerekirken, BM kuruluşlarının Üye Devletlerin eylemlerine destek sağlaması gerekmektedir (Kaşıkçı, 2016: 6). Belgede, terörizmin herhangi bir din, milliyet, medeniyet veya etnik grupla ilişkilendirilemeyeceği ve ilişkilendirilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Stratejide yeni önemli girişimlere özel bir rol verilmiştir. Biyo-terörizm potansiyeli, ulusal sağlık sistemlerini iyileştirmeye odaklanarak tek ve kapsamlı bir biyolojik olay veri tabanı oluşturularak en aza indirilecektir. Uluslararası terörizmle mücadele için sivil toplumu, bölgesel ve alt bölgesel örgütleri dahil etmek ve özel sektörle ortaklıklar geliştirmek önerilmektedir. Sınır ve gümrük kontrol sistemleri modernize edilecek,

seyahat belgelerinin güvenliği artırılarak teröristlerin dolaşımı ve yasadışı malzeme hareketinin engellenmesi sağlanacaktır (Demirci, 2011: 199).

7 Temmuz 2008’de BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon, BM sisteminin Stratejiyi uygulama faaliyetlerinin derinlemesine analizini içeren bir rapor hazırlandı. Ban Ki-moon, Stratejiyi BM sistemi tarafından uygulamanın iki yolunu belirledi. Öncelikle departmanlarda, ihtisas kurumlarında, vakıflarda, faaliyetler hem bireysel bazda hem de ortaklıklar halinde iş planlarına uygun olarak yürütülmektedir. İkinci olarak, 24 BM kuruluşu ve INTERPOL, Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü aracılığıyla birbirleriyle işbirliği yapmaktadır. Strateji, üye devletlerin çatışma önleme, müzakere, arabuluculuk, uzlaşma ve barışı koruma gibi alanlarda mevcut programları güçlendirerek terörizmin yayılmasına yardımcı olan koşulları ortadan kaldırmaya kararlı olduklarını belirtmektedir. Buna ek olarak, dinler ve kültürler arasında hoşgörüyü teşvik etmeyi, savunmasız nüfusların marjinalleşmesini azaltmayı ve sosyal içermeyi teşvik etmeyi amaçlayan girişimlere daha fazla vurgu yapmayı amaçlamaktadırlar. Strateji, yoksulluğun azaltılması, sosyal kalkınma ve hukukun üstünlüğü ve terörizmle mücadele gibi geleneksel kalkınma gündeminin unsurları arasındaki bağlantılara dikkat çekmektedir (Baki, 2009: 51).

Genel Sekreter, terörizmin yayılmasına yardımcı olan koşulların ele alınması için alınan tedbirlerle ilgili olarak aşağıdaki sonuçlara varmıştır. BM sistemi içinde, ilk eylem hattında belirtilen çalışma, Siyasi İşler Dairesi, BM Kalkınma Programı (UNDP), BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Barışı Koruma Operasyonları Dairesi ve ayrıca Görev Gücünün üç çalışma grubu; Çatışma Önleme ve Çözme Grubu, Terör Mağdurlarını Destekleme ve Kamuoyu Bilinçlendirme Grubu ve Terörizme Yol Açan Radikalleşme ve Aşırılıkla Mücadele Grubu tarafından desteklenmektedir (Demirci, 2011: 201).

Siyasi İşler Dairesi’nin dünyanın her yerindeki şiddetli çatışmaların sayısını azaltmak için bir dizi görevi vardır. Stratejinin kabul edilmesinden sonra, BM Bölgesel Önleyici Diplomasi Merkezini Orta Asya için kurdu. Haziran 2008’de faaliyetlerine başlayan merkez, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan hükümetlerinin terör, uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suç gibi sınır ötesi sorunlara ve tehditlere daha iyi yanıt vermesine yardımcı olmaktadır. Strateji çağrısına uygun olarak, Siyasi İşler Departmanı, “barış, adalet ve insani gelişme kültürünü, etnik, ulusal ve dini hoşgörüyü ve tüm dinlere, dini değerlere ve inançlara veya kültürlerle saygıyı teşvik etmek için çalışmaktadır. “ Kasım 2007’de Siyasi İşler Dairesi, İslam Konferansı Teşkilatı ve İslami Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü ile birlikte “Terörizm: Boyutları, Tehditler ve Karşı Tedbirler” üzerine uluslararası bir konferans düzenlenmiştir. Etkinliğin amacı, terörle mücadelede BM ile bölgesel örgütler arasında daha yakın işbirliğini de kolaylaştırmaktır. Orta Doğu, Kuzey Afrika, Avrupa ve Güneydoğu Asya’dan 200’den fazla siyasi, hükümet, dini ve diğer lider katılmıştır (Azarkan, 2008: 54).

Ekim 2007’de, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), ana temalardan biri olarak kültürel çeşitliliğin, kültürlerarası diyalogun ve barış kültürünün desteklenmesini belirleyen 2008-2013 için orta vadeli bir strateji kabul etti. Stratejide, terörizmin yayılmasına elverişli koşullar olarak hukukun üstünlüğü ve iyi yönetim eksikliği de vurgulanmaktadır.

Çatışmanın Önlenmesi ve Çözümü Çalışma Grubu, Genel Sekreterin elçileri, özel temsilciler ve diğer barış güçleri için bir terörle mücadele kılavuzu hazırladı. Bu kılavuzda;

- Çatışma durumlarında BM barış güçlerinin çalışmaları açısından terörizm sorununun önemini ve bununla mücadele için alınan önlemleri dikkate alır,
- BM barış güçlerinin bilgisi için, terörle mücadele konularında mevcut uluslararası yasal ve stratejik yönergelerin ana hatlarını çizer,
- BM barış güçlerinin barış müzakereleri yürütürken veya barış anlaşmaları imzalarken dikkate alabilecekleri terörizmle ilgili faktörleri belirtir,
- BM misyonlarının güvenliği açısından terörist faaliyetlerin sonuçlarına dikkat çekiliyor (Kaşıkçı, 2016: 7).

Hedef kitle, Terör Mağdurlarının Desteklenmesi ve Kamuoyu Bilinçlendirme Çalışma Grubu aracılığıyla, mağdurlarla dayanışma ve destek sağlamak için alınacak önlemleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Barış Gücü, yargıç ya da hakem konumunda değildir. Yapılan müdahaleye karşın tarafların hak ve iddiaları saklıdır Terörle mücadele ederken insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör, terörizmle mücadele toplumlarının oluşturulmasında temel bir unsur olarak terör mağdurları için insan haklarına ve adalete evrensel saygı sağlamak için uzun vadeli çalışmanın önemini vurgulamıştır. Strateji, teröristlerin hem saldırılarını gerçekleştirmek için araçlara hem de bir dizi hedefe ihtiyaç duyduklarını kabul etmektedir. Strateji, üye devletleri teröristlerin kaynaklara erişimini engellemek için çeşitli önlemler almaya çağırmaktadır. Ayrıca, özellikle savunmasız hedefleri korumak için harekete geçmeyi önermektedir. Stratejinin kabul edilmesinden bu yana, BM sistemi üye devletlerin çalışmalarını üç ana yolla desteklemiştir;

- Önleme tedbirleri için standartları tanımlayan yasal araçların ve kılavuzların geliştirilmesine yardım sağlayarak,
- Terörist saldırıları önlemek ve bunlara yanıt vermek için mevcut kaynaklar hakkında merkezi bir temelde bilgi toplamanın mümkün olduğu kayıtların ve veri tabanlarının geliştirilmesi yoluyla,
- Üye devletlerin terörle mücadele alanındaki mevcut potansiyelinin değerlendirilmesi yoluyla (Baki, 2009: 52).

BM departmanları, programları, fonları ve ajansları Terörle Mücadele Stratejisi Uygulama Görev Gücü (CTITF) aracılığıyla hem bireysel hem de işbirliği içinde çalışır. Genel Sekreter

tarafından 2005 yılında kurulan Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü, terörle mücadelede yer alan BM sisteminin çeşitli bölümlerinin faaliyetlerini koordine etmeyi amaçlamaktadır. Görev Gücü bir çalışma programı geliştirdi ve Küresel Terörle Mücadele Stratejisini uygulamak için çalışma grupları kurdu. Uluslararası terörizmle mücadelenin aşağıdaki yönlerini içerir;

- Stratejinin kapsamlı bir şekilde uygulanmasında BM üye ülkelere yardım sağlamak,
- Terörle mücadele faaliyetlerinin çatışmanın önlenmesi alanına aktarılması,
- Özellikle gençler arasında siyasi ve ekonomik dışlanmanın nedenlerini ele almak için bir forum sağlamak,
- Teknik yardım, satın alma ve takip için geliştirilmiş değerlendirme,
- Nükleer, kimyasal, biyolojik veya radyoaktif malzemeler kullanarak bir terörist saldırıya yanıt planlamada BM sisteminin koordinasyonunu iyileştirmek,
- İnternetin terörist amaçlarla kullanımının tartışılmasında ve bu fenomenle mücadele için gelişmiş araçların belirlenmesinde paydaşların ve ortakların birleştirilmesi,
- Terörizmin finansmanı ile mücadelede uluslararası standartlara uymanın yollarını aramak,
- Sahadaki BM personeli dâhil hassas hedefleri korumanın en etkili yollarının belirlenmesi ve bu konuda deneyim alışverişi için bir mekanizmanın oluşturulması,
- Ülkelerin uluslararası standartlara uygun olarak insan haklarını korumak için iç mevzuatı güçlendirmelerine yardımcı olmak,
- Tüm dünyadaki mağdurların ihtiyaçlarını ve hükümetlerden yardım alma olanaklarını belirlemek (Baki, 2009: 53-54).

Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü de, terörizme karşı uluslararası yasal rejimi güçlendirmek için çalışmaktadır. Uluslararası Denizcilik Örgütü, uluslararası trafiğin terör saldırılarına karşı korunmasını sağlamak için uluslararası yasal araçların geliştirilmesi ve standartların benimsenmesi üzerinde çalışmakta ve ayrıca deniz güvenliğini artırmak için zorunlu önlemleri almaktadır. Dünya Bankası, üç alanda çalışarak yasal rejimlerin güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır: Kara para aklamayla mücadele; ülkelere uygun teknik yardım sağlanması; bu alanda politika geliştirme sağlamak (Heywood, 2011: 525).

Birleşmiş Milletler şimdiye kadarki en büyük uluslararası örgüt olması nedeniyle uluslararası terörizmin önlenmesi alanında önemli bir görev üstlenmiştir. Terörizmle mücadele temel değerler olan hukukun üstünlüğü, insan hakları, adaletin korunmasında önemli çalışmaları bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler neredeyse 50 yıldır bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir. Ama tam anlamıyla başarı sağladığını söylememiz mümkün değildir. Halen bazı ülkelerde terör eylemleri gerçekleşmekte ve gerçekleşen bu terör eylemleri sırasında insan hakları ihlal edilmektedir. Ama bu eylemler Birleşmiş Milletler'in tamamen gerekli önlemleri almadığı ve yeterli hukuki altyapı oluşturmadığı anlamına gelmemektedir. Üye devletlerin Birleşmiş Milletler tarafından alınan

kararları uygulaması ve korunması elzem olan temel değerleri benimsemesi teröristler mücadelesinde başarısını artırması muhtemeldir. Birleşmiş Milletler bu sahada bir platform olarak görev yapan bir organdır. Birleşmiş Milletler'in çatısı altında devletlerin ulusal çıkarları her zaman anlaşmanın sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle de Güvenlik Konseyi'ndeki veto yetkisine sahip devletler ulusal çıkarları doğrultusunda kararlar alması bu anlaşmanın sağlanmasını zorlaştırmaktadır (Baki, 2009: 158-159).

3.2.4. İnsan Haklarının Geliştirilmesindeki Rolü

İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler'in önünde duran temel amaçlarından biri olmuştur. Birleşmiş Milletler anlaşmasının ilk maddesinin 4 amacı arasında da belirtildiği üzere herkesin insan hakları ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmesi gerektiği açık bir şekilde vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler kuruluşunu takip eden yıllarda yıllarda ise insan haklarının korunması ve geliştirilmesi yönünde birçok çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak 1948 yılında "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi" kabul edilmiştir. Bu bildiri, insan haklarına saygının, özgürlük ve barışın temeli olduğu açık şekilde vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler Anlaşması ve 1948 yılında kabul gören İnsan Hakları Evrensel Bildirisi Birleşmiş Milletler bünyesinde var olan temel hak ve özgürlüklere yönelik uluslararası anlaşmaların temelini oluşturmaktadır. Anlaşmanın önsözünde kadın ve erkek eşitliğine, tüm ulusların eşitliğine, insanın temel haklarına ve insanın haysiyet ve değerine açık bir şekilde teyit edilmektedir (Topal, 2004: <https://www.mevzuatdergisi.com/2004/11a/01.htm>).

Birleşmiş Milletler insan hakları alanında birçok sözleşme imzalamıştır. 1948 tarihinde "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme" temel olarak dinsel, ulusal, etnik veya soykırım suçuna yönelik suçların belirlenmesi ve önlenmesine yönelik bir sözleşmedir. Bu sözleşmeye 135 ülke katılmıştır. 1951 tarihindeyse "Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme" imzalanmıştır. Bu sözleşmede temel olarak mülteciler tanımlanmakta ve onlarında sosyal güvenlik, eğitim, seyahat özgürlüğü gibi konularda kolaylıklar sağlanması için şartlar sağlanmıştır. 1966 yılında 169 devletin katılımıyla "Her Tür İrksal Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme" imzalanmıştır. Aynı yıl 151 devletin katılımıyla "Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu sözleşmede Evrensel Bildiride yer alan hakların yanında bazı yeni haklar da yer almaktadır. Bu sözleşmede yer alan hakların bazıları şöyledir: Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, kanun önünde eşitlik hakkı, kölelik ve angarta yasağı, ifade özgürlüğü, yaşama hakkı, haklardan eşit yararlanma hakkı (Tawakuli, 2020: 88).

1976 tarihindeyse, "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi" imzalanmıştır. 148 devlet bu sözleşmeye taraf olmuştur. Bu sözleşmede 6 madde olarak ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ön plana çıkarılmıştır. Genel olarak, grev hakkı, açlıktan kurtulma hakkı, bilimsel gelişme hakkı, sendika kurma hakkı ve vb. yer almıştır. 1985 tarihinde, Ekonomik ve Sosyal Konsey

tarafından sözleşmeye taraf olan devletlerin uygulamasını denetlemek amacıyla “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi” oluşturulmuştur. Bu uzmanlar heyeti 18 üyeden meydana gelmektedir ve sunulan raporlar üzerinde çalışma ve ilgili devletlerin temsilcileriye görüşmeler gerçekleştirmektedir (https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/insan_haklari_ve_demokratiklesme/4/index.html).

Bunlardan başka, 1979 tarihinde “Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme”, 1984 yılında “İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı yada Aşağılayıcı Muamele Veya Cezaya Karşı Sözleşme”, 1989 tarihinde “Çocuk Hakları Sözleşmesi”, 1990’da “Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme” gibi birçok sözleşme imzalanmıştır (Tawakuli, 2020: 89).

Birleşmiş Milletlerin en büyük başarılarından biri evrensel yasa niteliğinde geniş kapsamlı bir insan hakları çatısı oluşturmalarıdır. Birleşmiş Milletler bu hakları koruyacak ve teşvik edecek bazı mekanizmalar da kurmuştur. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri, İnsan Hakları Komiteleri ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi bu hakların korunmasında ve teşvik edilmesinde büyük çabalar harcamışlardır (https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/insan_haklari_ve_demokratiklesme/4/index.html).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’de alınan kararlar insan haklarını korumamakla kalmamış tam tersine daha ciddi ihlallerin ortaya çıkışını alevlendirmiştir. Bir diğer sorun ise alınan kararların insan haklarına zarar vermesi durumunda başvurulabilecek her hangi bir yargısal mekanizmanın olmamasıdır.

Birleşmiş Milletler insan hakları sözleşmelerine dayalı denetim koruma mekanizmalarını bilinir olmaması, denetim mekanizmalarının zaman zaman ihtiyaç duyulan kaynakları bulamaması, sözleşmeye taraf olan devletlerin işbirliğinden kaçınması, denetimin takibinin yapılamaması gibi nedenlerle istenilen tarzda koruma gerçekleşmemektedir (Tawakuli, 2020: 90).

Birleşmiş Milletler sözleşmeleri her ne kadar taraf devletler için bağlayıcı nitelikte olsa da, ilgili organların verdiği kararlar devletler için görüş ve tavsiyeden o tarafa geçmemektedir. Bu sebeple komitelerin verdiği kararların uygulanmaması durumunda ülkeleri buna zorlayacak mekanizmanın eksikliği dikkat çekmektedir. Eğer Birleşmiş Milletler bünyesinde insan haklarının etkin bir şekilde korunması amaç ediliyorsa, denetim yöntemlerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca denetim mekanizmalarının zorunlu mekanizmalar haline getirilmesi ve devletler için bağlayıcı nitelikte olması gerekmektedir.

3.2.5. Çevre Politikasındaki Rolü

Birleşmiş Milletler dünyanın neredeyse hepsinin üye olduğu uluslararası bir kuruluştur. İkinci dünya savaşının sonunda 51 ülkenin katılımıyla oluşturulmuştur. Örgütün temel amaçlarıyla Birleşmiş Milletler anlaşmasının I maddesinde belirtildiği üzere uluslararası barış ve güvenliği sağlamak devletler arasında dostane ilişkileri geliştirmek ve uluslararası sorunlara çözüm bulabilmektir.

Sözü geçen Birleşmiş Milletler anlaşmasında çevreden ve çevre korunması ile ilgili konulardan bahsedilmemektedir. Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan önce de çevrenin korunması ile ilgili bazı uluslararası sözleşmeler imzalanmıştır. Bunlara örnek olarak 1902 tarihinde imzalanan Tarımda Gerekli Kuşların korunması uluslararası sözleşmesini ve 1930 yılında flora ve faunanın korunması ile ilgili uluslararası anlaşmaları gösterebiliriz. Birleşmiş Milletlerin kurulmasından sonra da bu türde uluslararası sözleşmeler imzalanmaya devam etmiştir (Duru, 2021: 2).

Birleşmiş Milletler tarafından çevre, enerji, doğal kaynaklar alanlarında birçok konferanslar hayata geçirilmiştir. Bunlara örnek olarak 1949 senesinde gerçekleştirilen Kaynakların Korunması ve Kullanımı'nı gösterebiliriz. Bu konferansın gündem konularıyla su, ormanlar ve minerallerdi. Daha sonra Cenevre'de 1963 yılında Az-Gelişmiş Alanların Yararlanması için Bilim ve Teknolojinin Uygulanması Konferansı gerçekleşmiştir. Aynı zamanda 1961 Roma'da 1964'te yine Cenevre'de başka bu tarzda konferanslar düzenlenmiştir. Bu konferanslarda fikir alış verişi yapılmış ve dünyada kaynakların kullanılması ile ilgili tavsiyeler ve kararlar kabul edilmiştir (Öztunç, 2006: 28).

1968 yılında düzenlenen küresel çevre ile ilgili konferans ilk uluslararası konferans olarak tarihe geçmiştir. Bu konferans Romada düzenlenmiş ve biyosfer alanındaydı. Bu konferans ile birlikte biyosfer kavramı uluslararası siyasetin gündeminde yerini almıştır. Gerçekleşen bu konferansta bitki ve hayvan yaşamına ilişkin inorganik kaynaklar gündem maddeleri olmuştur. Bu konferansın diğer konferanslardan farkı sadece bilgi alış-verişinde bulunulmamış tavsiye niteliğinde bir çok kararlar kabul edilmiştir (Kayhan, 2013: 70).

1972 yılında İsveç'te çevre ile ilgili daha bir önemli konferans gerçekleşmiştir ve bu konferans uluslararası çevreciliğin dönüm noktası olmuştur. Gerçekleşen bu konferans o zamana kadarki çevre alanında en kapsamlı konferans olarak tarihe geçmiştir. Bu konferansın neticesi olarak, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurul'u tarafından oluşturulan bu program Birleşmiş Milletler sistemi içerisindeki çevresel eylemleri başlatmak ve koordinasyonunu gerçekleştirmek yetkileriyle donatılmıştır (Öztunç, 2006: 31).

Daha sonra 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janerio şehrinde Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı gerçekleşmiştir. 30000 temsilciyle en bu alanda en katılımlı konferans olmuştur. 21 adlı eylem planı ve Rio deklarasyonu kabul görmüştür. Bu konferansın sonucunda Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur. Bu komisyon sosyal, ekonomik, çevre alanında forumlar gerçekleştirebileceklerdi (Duru, 2021: 3).

1991 tarihinde oluşturulan Küresel Çevre Fonu, çevre yararı için destek sağlamakla görevli bir kuruluştur. Projeleri arasına İklim Değişikliği, Toprak Sorunları, Su Kirliliği gibi sahalar dahil olmuştur. Küresel Çevre Fonu dünyanın 1991 tarihinden itibaren dünyanın 140 ülkesinde 1000'den fazla projede görev almıştır. Sivil Toplum Kuruluşları da Küresel Çevre Fonu'nun faaliyetlerine katılıp projelerde aktif rol almaktadırlar (Kayhan, 2013: 71).

Dünya üzerindeki devletlerden birçoğu tek başına olarak çevre sorunlarının üstesinden gelemediklerinin altını çizmektedirler. Bu yüzden bu tür konularda her aşamada işbirliğine gereksinim duyarlar. Devletler bazı çevre sorunlarının üstesinden bazı durumlarda ulusal çabalarla gelseler de küresel ısınma, iklim değişikliği, ozon tabakasının delinmesi gibi küresel çapta olan sorunların üstesinden tek başına gelememektedirler. Bu tür konularda işbirliği elzemdir. İşte tam bu alanda devletler arasında uluslararası arenada iş birliğini sağlayacak, eylemler yaparak bu eylemlerin koordinasyonunu yapacak küresel bir örgüte gereksinim olmaktadır. Bu anlamda bu alan için Birleşmiş Milletler vazgeçilmez bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler çevre sorunları ile ilgili birçok konferanslar düzenler ve konu ile ilgili birçok anlaşma hazırlayarak devletlerin imzasına açmıştır (Öztunç, 2006: 31).

Birleşmiş Milletler'in küresel ekolojik bunalımı yaratan sorunların giderilmesinden çok gündeme getirilmesinde önemli rol oynadığını, ancak çözüme giden yolda gereken siyasal, ekonomik ve yönetsel düzenekleri kurmakta o kadar başarılı olamadığını söyleyebiliriz. Birleşmiş Milletler'in ekolojik bunalım karşısındaki konumunu incelerken, örgüt içi ve dışı olmak üzere iki açıdan bakmak yerinde bir yaklaşım olacaktır. Dışarıdan bakıldığında, Birleşmiş Milletler'in siyasal ve ekonomik açıdan içinde bulunduğu yetersizlikler dolayısıyla çok uluslu şirketlerin, mali kurumların, uluslararası örgütlerin ve devletlerin üstünde önemli bir denetim kuramadığını görüyoruz. Örgütün işlevi daha çok çevre sorunları için araştırma yapmak, kamuoyu oluşturmak ve özel koruma düzenekleri hazırlamakla sınırlı kalmış; iklim değişikliği sorununda çok belirgin bir biçimde görülebileceği gibi bunda da fazla başarılı olamamıştır. Ancak Birleşmiş Milletler'in zaten ekolojik bunalımın ortaya çıkışında önemli sorumlulukları bulunan gelişmiş ülkelerin yönlendirdiği bir uluslararası örgüt olduğunu, kendisinden araştırma yapma, kamuoyu oluşturma ve uluslararası antlaşmaları yürütme gibi görevlerin dışında etkin bir işlev beklenmemesi gerektiğini belirtmekte yarar vardır. Örgütün bu işlevi gereği gibi yerine getirip getirmediğini sorguladığımızda bu kez örgüt içinden bir bakışla değerlendirme yapmak gerekmektedir (Duru, 2021: 14).

3.3. Birleşmiş Milletler'e Yönelik Eleştiriler

Birleşmiş Milletler uzun süredir üzerinde tartışmalar yapılan bir örgüttür. Neredeyse yetmiş yıllık süreç içerisinde Birleşmiş Milletler'i oluşturan devletler örgütün değerini ve ona olan ihtiyacı anlama noktasına gelmiş olsalar da Birleşmiş Milletler'e ve onu oluşturan kuruluşlara temel nitelikli eleştiriler yöneltilmeye devam etmektedir. Elbette ki, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne yönelik eleştiriler başı çekmektedir.

3.3.1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne Yönelik Eleştiriler

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ile ilgili temel olan eleştirileri 6 başlık altında ele alıp inceleyebiliriz:

3.3.1.1. Adaletsizlik

BM Güvenlik Konseyi'ne yöneltilen en büyük eleştirilerinden biri daimi üyeler ile üye olmayan devletler arasındaki ayrımdır. Örneğin, daimi olmayan üye devletler seçildikten sonra yalnızca iki yıllık bir süre için görev yaptıkları halde, beş daimi üye devletin daimi olarak görev yapması eşitsizliğe neden olmaktadır. Ayrıca sadece bu beş daimi üyenin veto hakkına sahip olması eşitsizliğe neden olmakta ve BM'ye yönelik en önemli eleştirilerden biri haline gelmektedir. Bu beş daimi üyenin siyasi, ekonomik, askeri alanlarda kararların alınmasında söz sahibi olması, diğer üye devletler tarafından haksızlıkla karşılanmış ve beş daimi ülkeye karşı zayıf bir konumda görünmelerine neden olmuştur. Bu durum diğer BM üyesi devletlere karşı eşitliğin ana kaynağını oluşturmaktadır. Bu beş üye ülkenin diğer üye ülkeler hakkında ulusal çıkarları doğrultusunda aldıkları kararlar, bu ülkelerin BM'ye olan güveninin ve adaletinin azalmasına neden olmaktadır (Çolak ve Köse, 2020: 25).

3.3.1.2. İki Yıllık Zaman Sınırının Olması

BM'de üye sayılarının sınırlı tutması, daimi üye olan ülkelerin savaşı kazananlardan oluşması, daimi üye olmayan devletlerin sayılarının sınırlı sayıda tutması, dünyadaki çeşitli bölgeleri göz önünde bulundurmaması ve çoğu bölgenin adaletli bir şekilde temsil olunmaması, BM'ye karşı yöneltilen en temel eleştirilerin başında gelmektedir. (Gölçek, 2019: 468-469).

BM Güvenlik Konseyi'nin kurulmasından bu yana sadece bir kere değişiklik olmuş ve bu değişiklik 1965 yılında 11 üyeden oluşan BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olan devletlerin sayısını 15'e yükseltmiştir. Oysa ki BM'ye üye olan devletlerin sayısının 193 olursa da hala bu 15 geçici üyeye sahip olma durumu demokrasinin tam bir şekilde sağlanmadığının bir göstergesidir. Ayrıca dünya nüfuzunun yarısından çoğunun Asya kıtasında olmasına rağmen iki geçici üye ile

temsil olunmasına karşı, Avrupa temsilcilerinin daha çok sayıda temsil olunması BM Güvenlik Konseyi'nin ne kadar adaletli olduğu konusunda sorular oluşturuyor. (Gölçek, 2019: 468).

BM Güvenlik Konseyi'ne daimi olmayan üye ülkenin seçilmesi durumunda bile barışa ne kadar katkı yapsada iki yıllık kısıtlı bir süreyle sınırlıdır ve görev süresi iki yıldan sonra sona erdiğinde yerine başka bir yeni üye alınır. Bu durum daimi üye olmayan ülkeler için dezavantajlı bir duruma yol açıyor. İki yıllık kısıtlı bir sürenin olması daimi üye olmayan ülkelerin, daimi üye olan ülkeler karşısında otorite ve baskınlığı karşısında ezilmesine neden oluyor. Bu durum üye olmayan devletlerin BM Güvenlik Konseyi'ne olan güvenin temelini sarsıyor.

3.3.1.3. Oy çoğunluğu Değil Oybirliğinin Olması

BM Güvenlik Konseyi'ne karşı olan diğer bir eleştiri ise alınan kararlarda daimi üye olan ülkeler tarafından oybirliği ile seçilmesidir. Bu durum zaman-zaman BM Güvenlik Konseyi'ni çıkılmaz bir hale sokmuştur. Böyleki, Soğuk Savaş döneminde ve ondan sonraki dönemlerde SSCB (Rusya) 127 ve ABD ise 162 defa veto hakkını kullanmıştır. Diğer daimi üye devletlerin bu hakdan 55 kere kulanması halinde bu iki süper güç devletleri bu hakkı neredeyse her seferinde kullanması sonucu BM Güvenlik Konseyi'ni karar alma konusunda çıkılmaz bir hale sokmuştur. Daimi üye ülkelerin veto haklarını kendi çıkarlarını ele alarak olumsuz bir şekilde kullanması demokratik ve adaletli bir yapının sağlanmamasına neden olmaktadır. Bu da BM Güvenlik Konseyini olumsuz durumlar karşısında yetkisiz bir durumda kalmasına neden olmuştur. (Birdişli, 2010: 7).

3.3.1.4. Katılımcılık

BM Güvenlik Konseyi'nin her üyenin sürekli bir katılımcı tutması demokratik açıdan uygun olsada bazı devletlerde bu durum sorun bir hale gelmiştir. Örneğin bazı Afrika ülkeleri hala müzakereler sonucunda bile kendilerine katılımcı seçmekte zorunluluklar çekmektedirler. Bu durum bazı devletlerin içlerinde yaşanan bir anlaşmazlığa neden olmuştur. Özellikle de iç savaşların gitdiği, bağımsızlıklarını yeni kazanması sonucu ortaya çıkan iç sorunlar ve devletlerin iç politikada yaşadıkları anarşik bir durum kendilerini BM Güvenlik Konseyi'nde kimlerin katılımcı olarak seçilmesini sorunlu bir hale getirmiştir (Ercan, 2017: 28).

Birleşmiş Milletler'in, İkinci Dünya Savaşı'nın kazananları arasında oluşturulmuş bir örgüt olduğunu göz önüne alırsak en önemli organı olan Güvenlik Konseyi'nin inşasında mevcut güç ilişkilerinin ön planda tutularak oluşturulduğu bir gerçektir. Bu yüzden temelde devletlerin temsil edildiği demokratik bir platform oluşturulamamıştır.

3.3.1.5. Şeffaflık

Şeffaflık konusu BM Güvenlik Konseyi'ne gelen eleştirilerin başında gelmektedir. BM Güvenlik Konseyi'nin üye alma ve karar alma süreçlerinde izlediği yol şeffaflık açısından diğer üyeler tarafından tartışılmaktadır. Sınırlı sayıda üyeden oluşan Güvenlik Konseyi yapılan resmi toplantıların bilgilerini paylaştığı halde gayri resmi toplantılarda alınan bilgilerin paylaşılması ve gizli tutması bu kurumun ne kadar şeffaf olup olmadığı konusunda bir eleştirel yaklaşım ortaya koymuştur (Aktaş, 2016: 778). Ayrıca olarak da bu gayri resmi toplantılar farklı devlet grupları tarafından düzenlenmesi bu kurum içerisinde bir ayrımcılığın yaranmasına neden olmuştur. Örneğin BM Güvenlik Konseyi'ne üye olan beş daimi üye tarafından oluşturulan P-5 toplantısı, Fransa İngiltere ve ABD'nin kurdukları P-3 toplantılarını söyleye biliriz. Bu toplantılarda alınan bilgilerin gelinen ortak noktaların resmi görüşmelerde bir sorun oluşturmaması için Güvenlik Konseyi'ne üye olmayanlara bilgi verilmemesi konusunda kendi aralarında anlaşmışlardır (Gölçek, 2019: 469).

Başta ABD olmak üzere diğer daimi üye devletler BM Güvenlik Konseyi'nin katılım mekanizması ve karar alma sürecinde egemen devletlerin yönettiği bir konseye çevirse de, bu egemen devletler başka devletlerin bu sürece katılmasına onaylı yaklaşmamışlardır. Karar alma sürecinin ve şeffaflık konusunda sorunların ortaya çıkmadığı görüşünü savunsalar da, gerçekte, BM Güvenlik Konseyi'nin bu mekanizmasının adalet ve şeffaflıktan ne kadar uzak olduğu görülmektedir.

3.3.1.6. Hesap Verilebilirlik

BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üye olan devletlerin kullandıkları oy veya veto etme konusunda hiç bir sorumluluk taşımaması ve hiç bir açıklama yapmaması gibi bir durum olması bu devletlerin başka bir devletlerin yararına olacak işlerde kendi jeo-ekonomik ve jeo-politik çıkarlarını ele alarak karar vermesi adil bir sistemin olmadığı bir kanıttır (Kutlu, 2018: 184). Şeffaflığın olmaması ve alınan kararlarda sorumlulukların olmaması, BM Güvenlik Konseyi'nin yüksek katılımcılı bir organizasyon olmasına rağmen her yıl gerçekleşen toplantılara katılan devletlerin sayılarında yıldan yıla azalma olduğunu söyleyebiliriz. BM Güvenlik Konseyi'nin bazı durumlara yeterli bir tepki vermemesi, bazı durumlarda ise hızlı bir şekilde karar alıp uygulanması yönünde bir takım adımlar atması BM'ye karşı olan eleştirilerde Güvenlik Konseyi'nin sorunlu tutulmasına neden olmuştur. (Birdiqli, 2010: 174).

3.3.2. BM Güvenlik Konseyi'ni Savunanlar: Razali Planı

BM Güvenlik Konseyi'ne her ne kadar eleştiriler gelse de BM Güvenlik Konseyi'nin hala işlevsel bir kurum olduğunu ve bazı değişikliklerle bu kurumun daha verimli bir örgüt olacağı konusunu savunanlar da vardır. Bunların başında ise BM eski Genel Kurul başkanı olan Malezyalı Ismael Razali'dir. Razali BM Güvenlik Konseyi'nin hala etkili bir güç olduğunu savunanların başında geliyor. Razali BM'nin daha verimli halde çalışmalar yapması için "*Razali Planı*" adı verdiği bir öneri ortaya koymuştur. 1992 yılında Cakarta da gerçekleşen Bağlantısızlar Konferansı'nda "*Razali Planı*" ortaya koyulmuş, 1997 yılında ise üç aşamalı "*Razali Planı*" tamamlanmıştır. (Gölçek, 2019: 6).

Razali Planı'nın **ilk aşamasına** göre ikisi gelişmiş, üçü gelişmekte olan ülkeler olmak üzere BM Genel Kurulu'nun Güvenlik Konseyi'ne beş yeni daimi üye devletlerin katılmasına dair kararı oylamaya sunmasıyla başlamaktadır. Bu plana göre denge unsurunu göz önünde bulundurarak Asya, Afrika, Latin Amerika bölgelerinden daimi üyeler eklenmelidir. Ayrıca birinci planın devam olarak Doğu Avrupa devletlerine ağırlık vererek dört yeni daimi olmayan üye devletlerin eklenmesi önerilmiştir.

İkinci aşama; Razali Planı'nın ikinci aşamasına göre BM Genel Kurul'u tarafından BM Güvenlik Konseyi'ne daimi ve daimi olmayan üye devletler seçilecek. Planda yer alması da Razali 'ye göre daimi üye ülke tanımına en uyum sağlayan devletlerden G-4 Grubunda dahil olan Japonya ve Almanya'yı öngörmektedir. Daimi üye olmayan devletlerin seçilmesi Genel Kurul tarafından oy çoğunluğuyla seçilmesi öngörülse de bu durum daimi üye devlet seçimleri için geçerli değildir.

Üçüncü aşama; Razali Planı'nın üçüncü aşamasına göre eğer yukarıda da belirttiğimiz gibi ilk iki aşama gerçekleşirse yani dördü geçici, beşi ise daimi olan dokuz yeni üye ülkelerin eklenmesine rağmen bu devletlerin veto kullanma haklarına sahip olmamaları öngörülmüştür. Eski daimi olan beş devletin ise veto yetkilerinin sadece Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün 7. Bölümü olan, "*Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler*" de kullanmak üzere kısıtlanacaktır (Birdişli, 2010: 176-177).

Razali Planına Yönelik Eleştiriler; Bu plan her ne kadar BM Güvenlik Konseyi'nin işlevini ve gücünün artırılması yönünde öngörülse de bu plana karşı gelen ve planı eleştirenler de olmuştur. En önemli eleştiriler ise yeni seçilen üyelerin veto haklarına sahip olmaması ve bu yeni planın sadece Almanya ve Japonya için ortaya atıldığı düşünceleridir. Ayrıca genel olarak gelişmekte olan ülkelere oluşan Bağlantısızlar Grubu da Razali planına karşı çıkarak tepki göstermiş ve Güvenlik Konseyi'ne yeni devletlerin eklenmesinin uluslararası düzeyde "*status-quo*" durumunun bozulmasına neden olabileceklerini savunmuşlardır (Öğüt, 2013: 178).

3.3.3. Birleşmiş Milletler Genel Yapısına Yönelik Eleştiriler

Birleşmiş Milletlerin genel yapısına yönelik olumlu ve olumsuz eleştiriler birkaç başlık altında toplanmış ve incelenmiştir:

Bir Dünya Hükümeti Modeli: Buna göre, Birleşmiş Milletler temelde kusurlu olan bir örgüttür, çünkü temel rolü uluslararası sistemi denetlemek olan ulus-üstü bir kurum olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda olası bir dünya hükümetinin bütün sakıncalarını meşrutiyet, hesap verilebilirlik ve demokratik meziyetlerle donatılmış olma özelliklerinin olmaması içinde barındırmaktadır. Birleşmiş Milletler (devlet egemenliğini daha az gözetir olmasının da gösterdiği gibi) sadece devletlerin içişlerine karışmakla kalmamakta, fakat aynı zamanda güç dengesi sisteminin işleyişine zarar vermekte ve böylece barış ve istikrarı tehlikeye atmaktadır (Duru, 2021: 468).

Önemsiz Tartışma Toplumu: Birçok kişiye göre Birleşmiş Milletler ile ilgili temel problem, dünya meselelerine karışmasından çok etkisizliğidir. Yaygın şekilde vurgulandığı gibi Birleşmiş Milletler kurulduğundan beri kurulmadan önceki döneme göre daha fazla savaş ortaya çıkmıştır ve temel dünya olayları akışını devam ettirirken Birleşmiş Milletler rutin bir şekilde hep devre dışı tutulmuştur. Karar vermede karşılaştığı zorluklar ve herhangi bir eylem kararı almadan önce ilgili bölge devletlerinin olurlarını ve ABD'nin desteğini almada karşısına çıkan sıkıntılar Güvenlik Konseyi'ni işlemez hale getirmiştir (Heywood, 2013: 532).

Ahlaki Yönünün Olmaması: Bu görüşe göre Birleşmiş Milletler ortaya çıkarıldığında faşizme karşı savaştan kaynaklanan ahlaki bir boyutu bulunmaktaydı. Ancak Birleşmiş Milletler büyürken ve gerçek anlamda küresel bir kurum haline gelirken her şeyin bütün üyeler açısından değerlendirilmesi çerçevesinde bir tür ahlaki göreliliğe doğru kaymıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler'in diktatörlere karşı koyma, insan hakları ihlallerini kınama ve soykırımı ve benzeri eylemleri engellemek için müdahalede bulunma bakırlarından sergilediği performans pek parlak olmamıştır (Sur, 2013: 2549).

Miadını Doldurmuş ve Islah Edilemez Nitelikte: Birleşmiş Milletler'in reforma ihtiyaç duyduğu konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır, fakat bu tür reformların gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği çok açık değildir. Güvenlik Konseyi'nde reform gerçekleştirilmesi daimi üyelerinin veto güçlerinden dolayı pek mümkün olmayan bir şeydir. Gelişigüzel genişleyen, karmaşık olan, ikilemlerle ve çatışmalarla dolu olan örgüt düzgün işleyebilecek durumda değildir. Bundan başka örgütü modernize etme çabaları durumları daha da kötüleştirmektedir (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 303).

Tüm bunların yanı sıra Birleşmiş Milletler'e yönelik olumlu eleştiriler de olmuştur: Bunları da birkaç başlık altında ele alabiliriz:

Vazgeçilmez Bir Kurum: Bütün kusurlarına ve başarısızlıklarına rağmen Birleşmiş Milletler ile ilgili temel bir gerçek akılda tutulmalıdır: Birleşmiş Milletler'in var olduğu dünya, Birleşmiş Milletler-siz bir dünyadan çok daha güvenli bir yerdir. Birleşmiş Milletler'in bütün savaşları önlemesi ve bütün anlaşmazlıkları çözülmesi hiçbir zaman mümkün olmayacak olsa da tercih etmesi halinde uluslararası toplumun kullanabileceği bir işbirliği çerçevesi sunmaktadır. Birleşmiş Milletler mükemmel düzeyde olmasa da uluslararası anlaşmazlıkların savaşa başvurulmadan çözümlenme ve savaş çıkması halinde de silahlı çatışmanın hızlı bir şekilde barışı koruma ve barışı inşa etme operasyonlarına dönüşme şansını artırmaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 304).

Barışı Koruma Başarıları: Aşırı derecede popüler hale getirilmiş barışı koruma başarısızlıkları Birleşmiş Milletler'in barışı korumadaki etkinliğiyle ilgili prestijine zarar vermiştir. Ancak yapılan çalışmaların çoğu Birleşmiş Milletler'in barışı koruma operasyonlarının başarısız olmaktan değil, başarılı olduğunu göstermektedir. Operasyonel düzeyde Birleşmiş Milletler'in başka kurumlardan daha iyi yerine getirdiği küçük boyutlu barışı koruma, insani yardımın sağlanması ve seçimlerin izlenmesi gibi görevler bulunmaktadır. Çok boyutlu barışı korumaya doğru kayılması da ciddi düzeyde faydalı olmuştur. Birleşmiş Milletler başlangıçtaki misyonunun etrafında taşlaşıp kalmamıştır. Fakat yeni küresel değişiklikler çerçevesinde kendisini adapte etmede ve yeniden tanımlamada başarılı olmuştur. (Heywood, 2013: 532).

Birleşmiş Milletler, dünya çapında ekonomik ve sosyal kalkınmanın geliştirilmesinde öncülük yapan kurum haline gelmiştir. Ayrıca iklim değişikliği ve cinsiyet eşitliğinden nüfus kontrolü ve yaygın hastalıklarla mücadeleye kadar birçok küresel meselede gündemin şekillendirilmesine yardımcı olmuştur. Kusurlarına rağmen Birleşmiş Milletler'in ıslah edilemez olduğunu ileri sürmek saçma bir düşünce olur. Barışa yönelik operasyonel ve stratejik yaklaşımlar ile insani yardım sağlanması son yıllarda ciddi düzeyde iyileştirilmiştir. Şüphesiz yeni reformların yapılması da mümkündür. Örneğin Birleşmiş Milletler'in kuruluşları daha iyileştirmesi yerine uluslararası eylemlere meşruiyet kazandırması sağlanabilir; bölgesel örgütlerle ilişkileri güçlendirilebilir. Koordine edilebilir, Birleşmiş Milletler'in her zaman kendisinin eylem gerçekleştirmesi yerine uluslararası eylemlere mecburiyet kazandırması sağlanabilir. Bölgesel örgütlerle ilişkileri güçlendirilebilir (Heywood, 2013: 532).

3.4. BM'e Yönelik Reform Talepleri ve Geleceği

3.4.1. BM'e Yönelik Reform Talepleri

Birleşmiş Milletler günümüz dünyasında eleştiriye açık bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler'in temel misyonunun büyüklüğüne ve cüretkarlığına baktığımız zaman kendisinden beklenen ve performansı arasında bu kadar bir uçurumun olması kaçınılmaz bir durumdur. Ama zaman içerisinde örgütün karşılaştığı sorunların doğası önemli bir ölçüde değişiklik göstermiştir. Güç dağılımı, Birleşmiş Milletler'in ortaya koyacağı etkiyi şekillendiren ana faktördür. Soğuk Savaş'ın iki-kutuplu sistemi 20. yüzyılın büyük kısmında Birleşmiş Milletler'in işleyişinin aksamasına neden olmuştur. Birleşmiş Milletler'in etkisinin zirve noktasına ulaştığı dönem olarak anlandırılan, Soğuk Savaş sonrası -1990-cı yılların ortaları – Güvenlik Konseyi beş daimi üyesi arasında işbirliği ve uyumun görüldüğü dönem olarak tarihe geçmiştir. Ama bu uyum dönemi, Birleşmiş Milletler'i tek süper güç olarak geriye kalan ABD'ye bağımlı bir hale sokmuştur. ABD hükümeti, Birleşmiş Milletler'in Washington'un bir dış politika aracına dönüşmesi tehlikesini doğurmuştur (Çakmakçı, 2017: 23).

BM'ye üye olan ülkeler tarafından defalarca reform önerisi ve talebi öne sürülse de bunlardan sadece 1965 yılında gerçekleşen Güvenlik Konseyi'nin genişlemesi yolunda alınan kararı başarılı olmuştur. BM'nin idari ve diğer değişiklikler konusunda yeni bir karar alması için öncelikle 15 üyeden en az 9'unun onaylanmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca olarak da daimi üye olarak temsil olunan beş devletin her birinin olumlu oy kullanması gerekmektedir. Her ne kadar yeni reform talepleri kabul edilmese de BM üye sayılarının artırılması veto yetkilerinde kısıtlamalar koyulması açısından birçok önemli talepler olmuştur. (Gölçek, 2019: 467). Onlardan bazılarını örnek olarak ele alıp inceleyelim:

3.4.1.1. Kofi Annan Planı

BM Güvenlik Konseyinde daimi üyelerin, savaşı kazanan ülkeler olması onları diğer ülkelere nazaran daha elit bir hale getirmiştir. Bu durum elit olmayan diğer ülkelerin reform talep etme isteğine yol açmıştır. Bu reform taleplerinden en önemlilerinden biri de BM Genel Sekreterliğini yapmış Kofi Annan'dır. Kofi Annan değişen jeopolitik duruma göre BM Güvenlik Konseyinin reform yaparak yeni dünya düzenine ayak uydurma bilmesi için bazı değişikliklere gitmesini öneriyordu. BM Güvenlik Konseyinin 2003 yılında gerçekleşen Irak savaşına sessiz kalması, Güvenlik Konseyine olan eleştirileri artırmış ve bu eleştiriler üzerine Kofi Annan akil adamlardan oluşan "Yüksek Seviyeli Panel" kurmuş ve başta Irak sorunu olmak üzere yapısal sorunlarla ilgilenmiştir (Çolak, Köse, 2020: 43).

“Yüksek Seviyeli Panel” ilk toplantısını 2003 yılının Eylül ayında gerçekleştirmiş ve toplantıya açılış yaparak konuşmaya başlayan Kofi Annan BM Örgütünün artık yeni dünya düzenine ayak uydurmalı olduğunu vurgulamış ve BM’nin bir yol ayrımı noktasına geldiğini ifade etmiştir. Devamında şu sözleri kullanmıştır. “Güvenlik Konseyi’nin reformunun gerekliliğini her ne kadar sorgulamasakda BM Güvenlik Konseyi’nin daha işlevsel bir hale çevirmek için bunu yapmak zorundayız. 1945 yani BM kurulduğu yıldan bu yana reform yapılması için en gerekli bir zamanın yetiştiğini söyleyebilirim. Eğer şimdi bu değişikliklere gitmesek kaba bir yargıç olan tarih bizleri cezalandıracaktır.” Kofi Annan “Yüksek Seviyeli Panel” kapsamında gerçekleşen toplantılarda BM için reform yapılmasının en uygun zamanın olduğunu savunmuştur (Birdişli, 2010: 179).

Beş daimi üye ülkenin yanı sıra 11 ülkenin katıldığı (Almanya, Avustralya, Norveç, Japonya, Pakistan, Brezilya, Hindistan, Tayland, Tanzanya, Uruguay, Gana) Yüksek Seviyeli Panel’de BM’nin karşılaştığı sorunlara ve tehditlere karşı ortak bir görüş birliğine varma amaçlanmıştır. En önemli konu ise, Güvenlik Konseyi’nin daha da geliştirilerek organize olmuş etkili bir kuruma çevirmektir. Daimi üyelere olan Sovyetler Birliği’nin dağılması ilk çatlaklardan biri olmuş, ikinci olarak ise artık Güvenlik Konseyinin daha fazla sivil çatışmalara girmesi olmuştur. (Ercan, 2017: 11).

2004 yılında panel sonucunda 141 sayfadan oluşan Güvenli Bir Dünya Bizim Ortak Sorumluluğumuz (*A More Secure World: Our Shared Responsibility*) adlı bir rapor sunmuştur. Bu raporda BM Güvenlik Konseyi’nin daha şeffaf ve demokratik olması için iki modele yer vermiştir:

3.4.1.2. A Modeli

A modeline göre yapılan reformların BM tüm organları için geçerli olmasını ve değişen dünya düzenine uygun olarak Güvenlik Konseyi’ndeki daimi üye sayısının artırılması öngörülmektedir. Bu modele göre yeni seçilecek daimi üye sayısının 6 olması ve bu üyelerin veto yetkisine sahip olmaması öngörülmektedir. Bu altı üye bölgelere göre Afrika bölgesinden iki, Amerika bölgesinden bir, Avrupa bölgesinden bir, ve Asya-Pasifik bölgesinden ise iki yeni üye seçilmesi öne sürülmüştür. Geçici üyelerin ise sayılarının artırmakla 24 üyeden oluşturulan bir konseyin kurulması tasarlanmıştır. Bu planda yeni seçilecek daimi üyelere veto yetkisinin verilmeme nedeni kararların daha zor alınabileceği ve BM Güvenlik Konseyinin işlevini zorlaştıran bir duruma neden olabileceğidir. (Deniz, 2021, <https://www.tuicakademi.org/birlesmis-milletler-guvenlik-konsejine-yonelik-elestiriler-ve-reform-talepleri/>)

A Modeline karşı olunan eleştiriler: Birleşmiş Milletler Büyükelçisini yapmış olan Yahudi asıllı Yehuda Blum bu planın veto yetkisinin vermemesi ve yeni seçilecek olan devletlerin neredeyse her kes tarafından belli olan Avrupa’dan Almanya’nın, Asya-Pasifik bölgesinden

Japonya ve Hindistan olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca bu yeni seçilecek üyelerin o bölgedeki diğer devletlerle rekabet halinde ola bileceğini öne sürmüştür. Yehuda Blum veto yetkisinin sadece savaşı kazanan devletlerde olmasının ve yeni seçilecek üyelere bu hakkın tanınmamasının BM örgütünün gelişimi için yapılan reformların öneminin azaltacağı fikrini öne sürmüştür (Çolak ve Köse, 2020: 36).

3.4.1.3. B Modeli

B modeline göre BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üye sayında bir değişim yapılmadan geçici üyelerin artırılması hedeflenmiştir. Bu modele daimi üye sayının artırılmasına karşı çıkan devletlerin istedikleri bir reform modelinin olduğunu söyleye biliriz.

B Planına göre bölgesel dağılım sonucu belirlenen yeni geçici üye seçilecek olan devletlerin dört yıldan bir seçilmesi şartıyla 8 yeni geçici üyelerin seçilmesi öngörülmüştür. Bu plana göre dört yıllığına seçilecek olan devletlere tekrar seçilme hakkının verilmesidir. Ayrıca Afrika bölgesinden bir tane ek geçici eklenmesiyle bu koltukların toplamda 9 olarak olması belirlenmiştir.

Kofi Annan, bu iki plan sayesinde BM şartının 23. maddesini göz önüne alarak BM örgütünün daha işlevsel bir hale geleceğini ve barış ve güveni sağlamak adına devletleri teşvik etmeyi ummuştur. Her iki modelde de üye sayısının 24 çıkarılmasıyla etkin ve verimli bir çalışma ortaya koyulacağı hedeflenmiştir. Her ne kadar başarılı bir plan olduğu gözükse de bu planda iki temel sorun vardır. Birinci olarak, BM Güvenlik Konseyi'nin yöntem ve şeffaflık açısından olan sorunların ele alınmaması, ikinci olarak ise Güvenlik Konseyi'ne daimi üye olan devletlerin veto haklarının sorgulanmamasıdır ki, bu da onların alınması gereken kararlarda kendi ülke çıkarlarını göz önünde bulundurması ve bazı kararlarda keyfi olarak bu hakkı kullanmasıdır. (Deniz, 2021, <https://www.tuicakademi.org/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyine-yonelik-elestiriler-ve-reform-talepleri/>).

3.4.2. Birleşmiş Milletlerin Geleceği

Baktığımız zaman Çin'in yükselişi ve bunun yanında Güney Afrika, Hindistan ve Brezilya gibi devletlerin artan etkisi çok kutupluluğun Birleşmiş Milletler üzerinde etkili olacağını bir işarettir. Fakat bu etkinin ne olacağını tespit etmek kolay değildir. Bir görüşe göre küresel gücün daha eşit dağılımının çok taraflılığı geliştirme olasılığı yüksektir. Ayrıca bu eşit güç dağılımı, devletleri şiddet içeren kendi kendine dayanma sistemi yerine BM'nin kolaylaştırdığı ortak güvenlik sistemine dayanmaya teşvik edecektir. Buna alternatif olarak ortaya konan görüşe göre ise çok-kutupluluğun çatışmaları ve istikrarsızlıkları artırma olasılığı daha yüksektir. Bu bağlamda artan büyük güç rekabeti, uluslararası arabuluculuk ve müzakere görevlerini gittikçe zorlaştırırken, hatta imkansız hale getirirken BM'nin gelecekte Milletler Cemiyeti'nin kaderini paylaşacaktır. Her

iki durumda da küresel güçteki kaymalar Güvenlik Konseyi'nin reforma tabi tutulması konusunu sürekli gündemde tutacaktır (Hasgüler ve Uludağ, 2007: 303).

Başka bir mesele ise, neredeyse dünya ahalisinin 25%-ni meydana getiren İslam dünyasının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde veto hakkına sahip temsilcisi bulunmamaktadır. Aynı zamanda örgütün gündeminde yeni ilave edilmesi beklenen bir müslüman ülkesinin adı da geçmemektedir. Doğu toplumlarında demokratikleşme ve özgürleşme için gösterilen çabanın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde gösterilmemesi düşündürücüdür. Durum böyle olunca, kısa vadede bir İslam devletinin dünya siyesetine katkıda bulunacak bir aktör haline dönüşmesi zor görünmektedir. (Köse, 2005, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=29&makaleid=4624>).

Yanlış ve yanlış politikaları yüzünden bir çok eleştirilere maruz kalan Birleşmiş Milletler her geçen gün saygınlığını kaybetmiştir. II Dünya Savaşı şartlarında kurulmuş olan Birleşmiş Milletler'in, bazı kesimler değişen dünya şartlarında geçerliliğini kaybettiği ve kaldırılarak yerine her üye devletin eşit oranda temsil edildiği bir örgütün kurulması gerektiğini, bazı kesimler ise örgütün kaldırılması yerine reforma tabi tutulmasının daha uygun olduğunu belirtmişlerdir. Böylelikle, uluslararası arenada başvirebilecek gelişmelere paralel olarak yeniden güven ve saygınlığını kazanması gerektiğini teklif etmişlerdir. (Koçak, <https://www.ekodialog.com/Makaleler/birlesmis-milletlerin-gelecegi.html>).

Sonuç olarak, BM kusursuz bir kurum değil; fakat şu an itibariyle dünya sorunlarına barışçıl çözümler üretilebilmesi için hâlen alternatifsiz bir ulus-üstü platform. 21. yüzyılda BM'ye daha da fazla iş düşmesi bekleniyor. Özellikle kalkınma, terörizm, çevre ve salgın hastalıklar gibi konular ancak ulus-üstü bir yaklaşımla çözümlenebilir. BM'nin en büyük açmazı ise siyasî ve askerî kararların alınması ve yürütülmesinde hâlen demokratik ve eşitlikçi bir yapıya sahip olmamasıdır. BM'nin meşruiyet sorununu aşması ve daha etkin bir kurum haline gelebilmesi için atması gereken daha çok adım var.

SONUÇ

Yaşadığımız yüzyılda sayıları hızlı bir şekilde artış gösteren uluslararası örgütler, global uluslararası sistemin önemli bir parçası haline gelmiştir. Uluslararası alanda uyumun ve işbirliğinin artması birçok konuda ortak uluslararası bilincin doğmasına yardım etmekte ve devletler arasında örgütlenmelerin kurulmasını hızlandırmaktadır. Artık günümüz dünyasında devletler toplumun gereksinimlerini tek başlarına karşılayamamaktadırlar. Bu sebeple çoğu zaman uluslararası işbirliğine gereksinim duyuyorlar. Bu açıdan baktığımız zaman uluslararası örgütlerin gelişim göstermesi zannedildiği gibi sadece güvelik sorunundan kaynaklanmamakta, hem de siyasal ve toplumsal değişimlerin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.

Devletler kadar etkili olmasalar da uluslararası örgütlerin uluslararası sistemin birer öznesi olduğunu söyleyebiliriz. Kendilerini meydana getiren devletlerden bağımsız iradeye ve tüzel kişiliğe sahiptirler. Uluslararası örgütlerin yakın zamanda ortaya çıkmaları nedeniyle, hala gelişimini tamamlamadığı ve gelişmekte olan yapılar olarak adlandırabiliriz. Bu sebeple uluslararası örgütlere yönelik net bir anlayış oluşturmak oldukça zordur.

Diğer taraftan uluslararası örgütlere yönelik uluslararası ilişkiler teorileri de bir takım yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Günümüz dünyasında uluslararası örgütlerin bir özne oldukları herkes tarafından kabul görmüş yaklaşımdır. Ancak uluslararası örgütlerin hangi düzeyde etkinliğe sahip oldukları konusunda uluslararası ilişkiler teorileri ayrışmaktadır. Aynı zamanda, diğer bir tartışma konusunu da bu yapıların oluşması ve devamlılık sağlaması hususunda bir hegemonia ihtiyaç duyulup duyulmaması oluşturmaktadır. Uluslararası ilişkiler teorileri tarafından tartışılan diğer bir konu ise, karşılıklı bağımlılığın, işbirliğini ve uluslararası örgütleri zorunlu kıldığına yönelik olup olmamasıdır.

Bugün dünyanın en kapsamlı uluslararası örgütü olan Birleşmiş Milletler'in dünya sorunlarının çözümündeki rolü, başka hiçbir uluslararası ya da bölgesel örgüt tarafından yeri doldurulamaz. Birleşmiş Milletler, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına, devletler arasında işbirliğinin ve uluslararası kalkınmanın desteklenmesine çok büyük olumlu katkıları olmuştur. Bugün, dünyada insanlar hala iki büyük sorun olan barış ve kalkınma sorunuyla karşı karşıyadır. İnsanlık, küresel ve bölgesel problemlerin zorluklarını ancak uluslararası işbirliği ile çözüme kavuşturabilir. Birleşmiş Milletler bu konularda elzem ve olumlu bir rol oynayabilir. Yeni yüzyılda Birleşmiş Milletler'in rolünün güçlendirilmesi ve daha adil ve makul bir uluslararası siyasi ve

ekonomik düzenin oluşturulmasının teşvik edilmesi, tarihin gidişatına uygundur ve tüm ulusların çıkarımadır.

Birleşmiş Milletler'in rolünü güçlendirmek için, Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaç ve ilkelerini desteklemek için çaba gösterilmelidir. Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunmasındaki yetkisi korunmalı ve Birleşmiş Milletler'in kalkınma alanındaki rolü güçlendirilmelidir. Birleşmiş Milletler'in rolünü güçlendirmek için, Birleşmiş Milletler'in tüm üye devletlerinin uluslararası ilişkilere eşit katılım hakkının sağlanması ve gelişmekte olan ülkelerin hak ve çıkarlarının korunması esastır.

Birleşmiş Milletler Anayasası, çok kutuplu bir dünyanın temel direğidir ve insan uygarlığının korunmasına yardımcı olur. Birleşmiş Milletler Anayasası'nın yardımıyla, değişen yoğunluktaki uluslararası çatışmalar durdurulabilir. Onun asıl amacı, insanlığı savaşın dehşetinden kurtarmaktır. Büyük bir savaş alevlenirse kimseyi esirgemeyecek, ondan çıkan küller aynı ve ya daha çoğu olacaktır. Çünkü, modern silahlarda çok büyük bir güç vardır.

Elbette ki, Birleşmiş Milletler Anayasası tek değil, ancak ideolojinin oluşumunda olumlu bir rol oynayan temel uluslararası yasal belgedir. Dünya meselelerinde, bir askeri felaketi kontrol altına almak için sadece yarım tedbirler politikasına değil, bir rıza politikasına ihtiyacımız vardır. Tüm siyasi seçkinler, özellikle güçlü devletler tarafından kabul edilmelidir.

Her ne kadar Birleşmiş Milletler uluslararası arenada vazgeçilmez bir kuruluş olsada eksiklerinin olduğunu da vurgulamamız gerekmektedir. Bu eksiklere yönelik bir çok reform talepleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni verimli çalışan bir yapıya dönüştürmek kesinlikle gereklidir.

Bu reformun nasıl ilerleyeceği konusunda pek çok uzman, devlet adamı ve politikacı, reformun iki yönde gerçekleşmesi gerektiği konusunda hemfikir - veto ilkesinin kaldırılması ve BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üye sayısının artırılması. Belki de BM Güvenlik Konseyi'nin çalışmalarındaki en tartışmalı an veto hakkıdır. Çünkü, veto hakkının BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden herhangi biri tarafından bencil çıkarlar için kullanılması, bu da Konseyin bir bütün olarak çalışmasının engellenmesine neden olur.

BM kurulduğunda Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerine Veto hakkının verilmesinin amacı hegemonik devletler arasında birlik ilkesini kurmaktır. BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri vetoyu barışı korumak için değil, neredeyse tamamen kendi çıkarları için kullanıyorlar. Ya veto ilkesinin tamamen reddedilmesi ve oybirliğiyle karar verme ilkesinden oy çokluğu ile karar alma ilkesine geçiş gereklidir, veya bazı yumuşatılmış uzlaşma seçeneği olmalıdır. Örneğin veto kullanımını kesin olarak tanımlanmış bir uluslararası sorunlar çemberi ile sınırlandırmak lazımdır.

Genel Kurul'un yetkilerini genişletmek, BM'de reform yapmak için bir araç haline gelebilir ve barışı koruma konusundaki çalışmalarının etkinliğini artırabilir. BM'nin dünyadaki statüsünü ve nüfuzunu yükseltmek için örgütün en önemli organlarından biri olan Uluslararası Adalet Divanı'nda reform yapmak gerekiyor. Mahkemenin çalışmasının etkinliği, dünyadaki devletlerin Mahkemeye münhasıran gönüllü olarak başvurması ve yargı yetkisinin zorunlu olmaması nedeniyle, mahkemenin, yeteneklerin sınırlılığı nedeniyle azalmıştır.

Sonuç olarak, bugün 21. yüzyılın başında insanlığın ancak ortak çabalarla çözebileceği küresel ölçekte temelde yeni sorunların ortaya çıktığını eklemek isterim. Bunların en önemlileri, dünya terörizmi tehdidi, küresel bir çevre felaketi, akut kaynak kıtlığı ve dünyanın en fakir ve en zengin ülkeleri arasındaki genişleyen uçurumdur. Mevcut durumda, bu sorunları çözmek için dünya toplumunun çabalarını birleştirecek bir örgüt haline gelebilecek ve olması gereken BM'dir. Tüm devletlerin, "herkes için güvenlik" temelli sağlam bir uluslararası yapının yaratılmış olduğunu anlamanın zamanı geldi. BM'nin kurulması kolay değildi, onu korumak daha da zor ve onu yeniden yaratmak imkansız olabilir. Milletler Cemiyeti olmadan II. Dünya Savaşı başladı. BM olmadan insanlık intihar etme riski taşır.

KAYNAKÇA

- Altınar, Bilal (2014), “**Birleşmiş Milletler: Amacı, Gelişimi, Etkinliği, Uluslararası Güvenliğe Katkısı ve Geleceği**”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 1(1), 1-9.
- Aral, Berdal (2013), “**Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Eşitsizlik**”, SETA Vakfı, 72, 1-28.
- Archer, Clive (2001), **International Organizations**, 3. Baskı, Routledge, London.
- Arı, Önder ve Kıran, Abdullah (2011), “**Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık**”, Ekev Akademi Dergisi, 15(46), 49-62
- Arı, Tayyar (2001), **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, 4. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- _____ (2013), **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, MKM yayınları, İstanbul.
- Ayan, Murat ve Baykal, Tan (2010), “**Uluslararası Denizcilik Örgütü ve Çevre: Türkiye'nin Örgüt İçindeki Durumu**”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(13), 275- 297.
- Azarkan, Ezeli (2008), “**11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Dönemde Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Terörizm Konusundaki Tutumu**”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(19), 45-68
- Baharççek, Abdulkadir (2014), “**Uluslararası Kuruluşların İşlevleri**”, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Baki, Mustafa (2009), **Uluslararası Terörizmle Mücadelede Birleşmiş Milletler'in Rolü ve Etkisi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bektaş, Mehmet Halil Mustafa (2019), “**Birleşmiş Milletler Üyeliğinden Çekilmeye Dair Muhtemel Prosedürlerin İncelenmesi**”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 16(61), 39-54
- Birdişi, Fikret (2010), “**Birleşmiş Milletler (BM)'in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği**”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(11), 172-182
- Çakmakçı, Erkan (2017), “**Birleşmiş Milletler Barış Koruma Harekatları ve BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP)**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cerit, Hediye (2015), **Uluslararası Örgütlerin Devletlerin Dış Politikalarına Etkisi: Çin ve Dünya Ticaret Örgütü**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çiloğlu, Aslı Meryem (2020), **Birleşmiş Milletler'in Çatışma Çözümüne Yönelik Çalışmaları: Liberya Ve Haiti Örneği**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çolak, Ömer, Köse, İsmail (2020), **"Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Reformu Sorunsalı: İtalya'nın Beklentileri ve Stratejileri"**, Akademik Barış Dergisi, 13(26), 21-48.
- Dedeoğlu, Beril (2011), **"Uluslararası Örgütlerin Farklı Sınıflandırılma Biçimleri"**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 49(0), 15-30.
- Demirel, Ege (2019), **"Sistemik Bağlamda BM'nin Rolü ve İşlevi"**, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(3), 219-237.
- Deniz, Ayşe, Ecem (2021), **Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne Yönelik Eleştiriler ve Reform Talepleri**, <https://www.tuicakademi.org/birlesmis-milletler-guvenlik-konseyine-yonelik-elestiriler-ve-reform-talepleri/> (07.12.2021).
- Denk, Erdem (2019), **Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi**, 2. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Doğanalp, Tuğba (2016), **"Uluslararası Hukukta Kitle İmha Silahları ve Silahsızlanmaya Yönelik Girişimler"**, Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(6), 15-28.
- Duran, Hasan (2002), **"Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması"**, Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 123-138.
- Duru, Bülent (2021), **"Birleşmiş Milletler, UNEP ve Ekolojik Bunalm"**, İnsan, Çevre, Toplum, 461-482.
- Elbir, Çiğdem (2019), **Kazakistan'ın Uluslararası Örgütlerle İlişkisi Ve Rolü**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercan, Arda, (2017), **"Birleşmiş Milletler Ve Önlenemeyen Silahlanma"**, https://www.researchgate.net/publication/321184043_BIRLESMIS_MILLETLER_VE_ONLENEMEYEN_SILAHLANMA (07.12.2021).
- Erdinç, Zeynep (2007), **"Uluslararası Para Fonu -Türkiye İlişkilerinin Gelişimi ve 19.Stand-By Anlaşması"**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (18), 99-116.
- Erkiner, Hakkı Hakan (2017), **"Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Kararlarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Aracılığıyla Uygulanması"**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 23 (2), 87-102.
- Ellis, David (2010), **"The Organizational Turn in International Organization Theory"**, U.S. Department of Defense, 11-28.

- Emiroğlu, Hüseyin (2006), “**Uluslararası Siyasal Örgütlenme Modeli Oluşumunun Tarihsel Süreci ve Birleşmiş Milletler Örgütü (1941-1990)**”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 2(4), 103-136.
- Gölçek, Şeyda Güdek (2019), “**Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Reform Sorunsalı**”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(4), 466-477.
- Gündoğu, Ali (2020), **Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Türk Dış Politikası**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hasgüler, Mehmet ve Uludağ, Mehmet B. (2007), **Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler**, 3. Baskı, ALFA Yayınları, İstanbul.
- Heywood, Andrew (2011), **Küresel Siyaset**, 4. Baskı, Adres Yayınları, Ankara
- Karns, Margaret P, Mingst, Karen A. (2015), **International Organizations: The Politics and Processes of Global Governance**, 3. Baskı, Lynne Rienner Publishers, New York.
- Katıtaş, Gökhan (2018), **Bir Dış Politika Nüfuz Aracı Olarak Uluslararası Örgütler ve Dış Yardımların Politik Ekonomisi: ABD-Çin-Rusya Üçgeni**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayhan, Ali Kerem (2013), “**Birleşmiş Milletler Çevre Programı Üzerine Bir İnceleme**”, Public and Private International Law Bulletin, 33(1), 61-90.
- Kocaoğlu, Mehmet A. (1997), “**Birleşmiş Milletler Örgütünün Türk Dış Politikasına Etkileri**”, BİLİG Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 26-49.
- Koçak, Mehmet, **Birleşmiş Milletlerin Geleceği**, <https://www.ekodialog.com/Makaleler/birlesmis-milletlerin-gelecegi.html> (06.12.2021)
- Köse, Talha (2005), **BM'de reform ve BM'nin geleceği**, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=29&makaleid=4624> (24.11.2021).
- Kurunc, Hakan (2012), **Birleşmiş Milletler Müdahaleleri: Barışkoruma ve Barışa Zorlama Operasyonlarının İncelenmesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutlu, İlyas (2018), “**Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Reform Tartışmaları**”, Bilge Strateji Dergisi, 10(19), 177-200.
- Mehmetoğlu, Engin (2018), **Uluslararası Örgütlerin Yükseliş: Ulus Devletin Dönüşümü**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Morphet, Sally (2007), “**Future Prospects for the United Nations**”, Global Governance, 13(1), 139 - 150

- Muslu, Ensar (2012), **Uluslararası Sistemde Uluslararası Örgütlerin Rolü: İslam Konferansı Örgütü Örneği**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Odman, Tevfik (2004), **“Barışı Destekleme Operasyonları”**, Journal of Social Sciences, 1(1), 68-102.
- Onul, Taylan (1996), **“FAO: Dünya’da ve Türkiye’de Çalışmaları”**, Beslenme ve Diyet Dergisi, 25(1), 12-14.
- Öğüt, Selman (2013), **21. Yüzyılda Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Yeniden Yapılandırılması**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Önal, Hilal (2019), **Uluslararası Uyuşmazlıkların Çözümünde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun Rolü**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özlük, Duygu (2018), **“GATT ve Dünya Ticaret Örgütü’nün Uluslararası Politik Ekonomideki Rolü”**, Journal of Turkish Studies, 13(7), 367-381.
- Öztunç, Özgür (2006), **Uluslararası Çevre Politikalarında Birleşmiş Milletlerin Rolü**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pease, Kelly-Kate S. (2010), **International Organizations: Perspectives on Governance in the Twenty-first Century**, 4. Baskı, US: Pearson, Longman.
- Schweller, Randall L., David Preiss (1997), **“A Tale of Two Realisms: Expanding the Institutions Debate”**, Mershon International Studies Review, 41 (5), 1-32.
- Sur, Melda (2013), **“Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği”**, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8, 2535-2550.
- Şamıyeva, Günel (2019), **Azerbaycan’ın Dış Politikasında Uluslararası Örgütlerin İşlevselliği Sorunu**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tawakuli, Hadi (2020), **Birleşmiş Milletler Kapsamında İnsan Haklarını Koruma Mekanizmaları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Terzi, Furkan (2019), **Uluslararası Örgütlerin Kurulma Sebepleri: Şanghai İşbirliği Örgütü Örneği**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topal, Ahmet, Hamdi (2004), **Birleşmiş Milletler Sisteminde İnsan Haklarının Korunması**, <https://www.mevzuatdergisi.com/2004/11a/01.htm> (18.01.2022)

- Uzun, Sevil (2013), **Ekonomik, Siyasal Ve Diplomatik Yönleriyle Birleşmiş Milletlerin Örgüt Yapısı Ve İşlevleri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, e Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Vursavaş, Fatih (2011), **Birleşmiş Milletler Barışı Korumaya Hazırlık Eğitimi Programının Değerlendirilmesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yolcu, Hüseyin (2021), “**Uluslararası Örgütler ve Eğitim: UNESCO ve UNICEF Örneği**”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (57), 273-305.
- Zittberger, Volker ve Zangl, Bernhard (2006), **International Organization: Polity, Politics and Policies**, Palgrave Macmillan, New York.
- Бекяшев, К.А., Международный Суд ООН, https://w.histrf.ru/articles/article/show/miezhhdunarodnyi_sud_oon (06.06.2021)
- Громько, АндрейА. (2015), “**Организация Объединенных Наций: История И Современность**”, 4(0), 1-28.
- Ланцов, Сергей А. (2015) “Место и роль ООН в формировании и эволюции международного порядка”, **Политическая Экспертиза: Политэкс**, 11(3), 146-155.
- Türkiye Dış İşleri Bakanlığı, **Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye**, <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa> (03.11.2021)
- United Nations, **Economic and Social Council**, <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies> (05.11.2021)
- United Nations, **General Assembly**, <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies> (05.11.2021)
- _____, **International Court of Justice**, <https://www.un.org/en/about-us/main-bodies> (05.11.2021)
- _____, **Maintain International Peace and Security**, <https://www.un.org/en/our-work/maintain-international-peace-and-security> (05.11.2021).
- _____, **Official Languages**, <https://www.un.org/en/our-work/official-languages> (05.11.2021)
- _____, **The role of the Secretary-General**, <https://www.un.org/sg/en/content/the-role-of-the-secretary-general> (05.11.2021)
- UNCHR Türkiye, **UNHCR'nin Tarihçesi**, <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi> (02.11.2021)
- Uluslararası Koruma: Birleşmiş Milletler ve İnsan Hakları, https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/20_21_Bahar/insan_haklari_ve_demokratiklesme/4/index.html (02.11.2021).

ÖZGEÇMİŞ

Farid KARİMLİ, 2012 yılında Bakü Türk Anadolu Lisesi'ni; 2016 yılında Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

KARİMLİ, bekar olup, Türkçe ve İngilizce bilmektedir.

